

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

BIBLIOTHÈQUE

DE

M. L. J. KOOPMAN

Ingénieur

AMSTERDAM

NO. 1000
P. 121

ZIJNER MAJESTEITS ZEEMAGT

vóór

ANTWERPEN.

ZIJNER MAJESTEITS ZEEMAGT

VÓÓR

A N T W E R P E N

1830-1832.

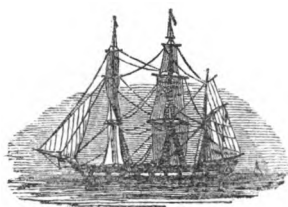
DOOR

J. C. KOOPMAN,

VICE-ADMIRAAL, LID VAN HET HOOG-MILITAIR GERECHTSHOF.

OPGEDRAGEN AAN ZIJNE WAPENBROEDERS.

Uitgegeven ten voordeele van het nieuw op te rigten ZEEMANS-HUIS te Amsterdam.

Faire sans dire.

UTRECHT.

C. BIELEVELT.

1853.

GEDRUKT BIJ DE WED. P. MUNTENDAM EN ZONN.

Aan mijne Wapenbroeders

vóór Antwerpen, 1830 tot 1832.

Aan U, mijne brave kameraden, van welken rang ook! draag ik deze bladzijden op. Ontvangt dezelve als een blijk mijner opregte dankbaarheid voor zoo vele treffende bewijzen van gehechtheid aan mijn persoon, als ik van U mogt ondervinden. Zij zullen nimmer, zoo lang ik

leef, uit mijn geheugen worden gewischt. In de meest smartelijke oogenblikken, die ik in Uw midden vóór Antwerpen doorbragt, hielden zij mij staande. Onze vijanden waren er getuigen van, en zij werden er diep door geroerd.

Hebt vooral dank voor Uwe stipte gehoorzaamheid aan mijne bevelen. Alleen dáárdoor kon ik de hoogst moeilijke taak vervullen, die mij was opgelegd. Wij kunnen met opgeheven hoofde te zamen terugzien op hetgeen wij in eene positie — zoo geheel éénig in hare soort, welligt zonder voorbeeld in de geschiedenis der Marine, hebben beleefd, — op hetgeen door ons, in de toenmalige omstandigheden, is verrigt.

In al hare beteekenis hebben wij de waarheid onder- vonden van hetgeen zeker Schrijver zegt: „de zelfverloochening van den Krijgsman is een zwaar kruis.” Lood- zwaar heeft het op ons allen gedrukt, gedurende die lange weken, maanden, ja jaren, toen het gebod van Hooger Magt ons zwaard in de schede hield. Dáártoe behoort vaak meer karakter, dan om, naar Zeemanswijze en Uw

aller vurigen wensch, den vijand te toonen, dat een Hollander zijn bloed voor Vaderland en Oranje veil heeft. Dat kruis hebt Gij met mij getorscht. Gij hebt ook dáárin Uwen plicht weten te betrachten, en, nudut de oogenblikken van opgewondenheid (wie zal ons die ten kwade duiden?) voorbij waren, mogten wij met zelfvoldoening op het verledene terugzien.

Over ons gedrag vóór Antwerpen, was onze Koning te vreden: Hij heeft het, met woord en daad, luide uitgesproken. De meest ondubbelzinnige blijken van goedkeuring vielen ons, ook bij de Natie, ten deel. Op zoo vele blijken van deelneming in ons lot, die wij van onze landgenooten mogten ondervinden; op zoo vele verkwikkingen, ons uit het Vaderland toegezonden, toen wij gebrek leden, ziet het hart van ieder onzer dankbaar terug! Genotvol blijft voor ons allen de herinnering aan het onthaal van gansch Nederland, toen wij, na het eindigen van onze krijgsgevangenschap, den Vaderlandschen grond weder mogten betreden!

Overzagen wij echter wat, in de veelvuldige geschriften

over de zoo gedenkwaardige belegering van de Citadel van Antwerpen of over den Tiendaagschen Veldtocht werd te boek gesteld; zochten wij dáárin, wat bepaaldelijk van de Scheepsmagt vóór Antwerpen werd vermeld, . . wij vonden er, ja, enkele bijzonderheden nopens het bombardement van die stad op den 27. October 1830; wij vonden er beschreven, hoe VAN SPEIJK den heldendood stierf; — maar, wat de Marine doorgaande heeft gedaan -- dáárvan weinig of niets, en dat weinige veelal hoogst onnaauwkeurig, onzamenhangend, niet zelden gerukt uit het noodzakelijk verband, waarin ieder onderdeel onzer verrigtingen tot het geheel heeft gestaan.

Veelmalen werd ik door sommigen Uwer aangezocht, om die gaping in de geschiedenis van ons krijgswezen aan te vullen. Ik erkende het steeds, sedert mijne vroegste jeugd had ik de gewoonte, dagelijks aan te teekenen wat mij, in mijne zoo bedrijvige loopbaan, wedervoer. Door mijne betrekking van Chef van de Zeemagt vóór Antwerpen, en als zoodanig lid van den Raad van Defensie der

*Citadel; door mijne betrekking van Chef van den Genera-
len Staf van den Opperbevelhebber, den Luitenant-Generaal
Baron CHASSÉ, — was ik meer dan iemand Uwer bekend,
zelfs tot in de minste bijzonderheden, met hetgeen ge-
beurde of beraamd werd. Alle mijne aantekeningen en
originele bescheiden betreffende de Zeemagt vóór Antwer-
pen, gedurende de jaren 1830—1832, waren behouden in
mijn bezit teruggekeerd (1). Ik was dus in staat, te
leveren wat men van mij verlangde. Ik bleef echter zwij-
gen. Uwe en mijne eer werd alleen aangerand in de
Belgische schotschriften, te midden van den tuimelgeest,
die dat Land in die dagen bezielde. Zulk geschrijf te
beantwoorden, achtte ik beneden U, — beneden mij.
Zelfs de oppervlakkige en kwalijk ingelichte vreemdeling
matigde zich het oordeel aan over onze gedragingen, doch
werd, op één der door hem aangeroeerde punten, voldoende*

(1) Zie hierachter, blad. 113.

te regt gewezen (1). Mijne vroegere veelvuldige dienstplichten, mijne vroegere betrekking tot het vaste Corps verhinderden mij daarenboven, handen aan het werk te slaan.

Maar geheel anders is het nu. Kalmer dagen zijn aangebroken. Het gebeurde vóór Antwerpen, behoort thans tot de Geschiedenis. Met bezadigdheid wordt het in onze dagen nogmaals in het openbaar behandeld; doch ook dáárbij wordt de Marine veelal met stilzwijgen voorbijgegaan, of minder juist beoordeeld (2). Noch mijne tegenwoordige betrekking, noch gebrek aan tijd wederhouden mij langer.

Thans worde alzoo, uit mijne dagelijksche aantekeningen en de onder mij berustende officiële bescheiden, Uw welligt reeds te lang onvervulde wensch bevredigd door het

(1) Nieuwe Spectator voor Nederlands Land- en Zeemagt, 6 jaargang, No. 1. Vergelijk N°. 8, en hieronder bladz. 120—122.

(2) Het jongste geschrift over het gebeurde vóór en te Antwerpen, is dat van den Antwerpschen geleerde F. H. MERTENS. Geschiedenis van Antwerpen, 2e stuk, 7e deel, bladz. 228—320, loopende tot aan Junij 1832. Antwerpen bij van Merlen en Zoon, 1832. — Het zag het licht, nadat dit mijn werkje, op de bijlagen na, reeds was afgedrukt. Men vergelijke en oordeele!

volgend, aan U opgedragen, stiptelijk getrouw en onopgesmukt verhaal van hetgeen ik persoonlijk zag gebeuren, — waaraan ik, naar mijne toenmalige ambtsbetrekkingen, een werkzaam aandeel nam.

Voor zoo ver Gij zelven er ooggetuigen van waart, zult Gij het alles waarheid bevinden. Het aantal bijlagen (waarvan de originelen aan het Ministerie berusten) had ik, ter bevestiging van mijn geschiedverhaal, aanmerkelijk kunnen uitbreiden. Ik achtte het echter onnoodig. Voldoende moge voor U en voor mij de bewustheid zijn, dat de bescheiden waaruit ik geput heb, bestaan, en, zoo noodig, dáárin het getuigenis der waarheid aanwezig is en blijft.

Mijn geschrift zal geen twistschrift zijn. Noch mijne gevorderde jaren, noch mijne tegenwoordige maatschappelijke betrekking gedoogen dit.

Niets bedoelde ik, dan, aan den avond mijns levens, terwijl een schier onafgebroken lichaamslijden mij welligt een voorbode is van een naderend einde, datgene te doen

wat in mijn vermogen was, om Uwe en mijne nagedachtenis aan het nageslacht over te leveren, zoo als wij daarop aanspraak hebben, — gewaarborgd tegen iedere onvolledige of verminkte voorstelling van hetgeen wij deden; — ja (waarom zoude ik het zwijgen?) om Uwe en mijne overtuiging te regtvaardigen, dat wij vóór Antwerpen — den Nederlandschen Zeemansnaam waardig, der Nederlandsche vlag getrouw — onzen pligt hebben gedaan.

Uw hartelijk toegenegen wapenbroeder,

J. C. KOOPMAN.

Rustenburg

bij Utrecht,

den 28 November 1832.

INLEIDING.

In het najaar van 1828 werd mij het bevel over 's Rijks korvet de Komeet opgedragen. Mijne bestemming was naar Oost-Indie, ter versterking van het Escader.

Na eene zeer moeilijke reis, bij schier aanhoudend slecht weder, bereikte ik den 27. April 1829 de reede van Batavia. Eene belangrijke commissie werd bij mijne aankomst mij opgedragen, — het verleen van krachtigen bijstand tot het dempen van eenen op Ambon en omliggende eilanden uitgebarsten opstand (1). De vermoijenissen van dien togt, gepaard met vele regens en eene brandende hitte, deden bij velen mijner ekwipaasje de beginselen ontstaan van die Oost-Indische verzwakking, die mijne terugreis naar het vaderland zoo rampspoedig zoude maken. In October van mijnen togt door de Molukken, te *Sourabaya* teruggekeerd, moest de Komeet belangrijke herstellingen ondergaan, ten einde, zoo veel de omstandigheden het gedoogden, in staat te worden gesteld, de terugreis

(1) Eene episode van dien togt werd medegedeeld in het Leeskabinet, 1840, N°. 8.

te kunnen doen, alvorens zij, door een langer verblijf in Oost-Indie, daartoe volstrekt ongeschikt zoude worden.

Den 22. Maart ter reede van *Batavia* aangekomen, ontving ik van den Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH de onderscheiding, om den Koning de heugelijke tijding over te brengen van de inhechtenisneming van DIEPO NEGRO, het beruchte hoofd van eenen opstand — schier zonder voorbeeld hardnekkig en bloedig. Eene gelijke vereerende commissie had ik, op last van den Gouverneur-Generaal VAN DE CAPELIEN, door het overbrengen van de tijding der overwinning voor *Palembang*, in 1821 voltoerd.

Ik aanvaardde de terugreis naar het vaderland onder de blijdeste vooruitzigten. Hoe geheel anders was de uitkomst!

Reeds in de straat *Sunda* openbaarde zich onder de ekwipaadje eene kwaadaardige kinderziekte, die, met de verzwakking door het klimaat, menigen schepeling wegrukte en een groot getal in kooi hield. Bij het aanloopen van het rif van *Aiguillas* op den 28. Mei, werd ik door hevige stormvlagen, die in een orkaan overgingen, overvallen en verplicht, ter herstelling van het geleden verlies der groote ra en van andere schaden, naar *Mauritius* af te houden. In elf dagen tijds weglensende, stormde de *Korvet* als 't ware naar dat eiland, alwaar mij de strengste quarantaine wegens de nog steeds op mijnen bodem voortwoedende besmettelijke ziekte, werd opgelegd. De schade zoo goed mogelijk hersteld hebbende, doch zonder voor mij zelfen of de ekwipaadje de voor ons zoo weldadige verkwikkingen van het schoone *Mauritius* te hebben kunnen smaken, verliet ik, uit hoofde van het gevaarlijke der buitenreede, dat eiland.

Nog altijd heerschte de kwade mousson op de wateren rondom de kaap *de Goede Hoop*. Het gelukte mij niet

dan na eenen kamp van drie weken met woedende elementen, Africa's zuidelijk voorgebergte om te zeilen.

Reikhalzend was het verlangen van ieder die zich aan boord bevond, om de vaderlandsche kusten weder te aanschouwen. En geen wonder! Men verbeelde zich eene door ziekte en onophoudelijke vermoeijenis uitgeputte ekwipaasje, die gebrek had aan alle ververschingen of aan dat gene wat het leven kan veraangenamen, de natuurlijke gevolgen eener bovenmate lange en rampspoedige reis; daarbij behoefte aan de ontboezeming eener voor Koning en vaderland hoogst belangrijke tijding. Een en ander bragt ieder in verrukking, wanneer hij aan het oogenblik van binnenvallen dacht.

Dat oogenblik scheen spoedig daar te zullen zijn. Den 1. Augustus in de Z. O. passaat gekomen, vloog als 't ware de Komeet (een uitmuntend bezeild schip) het vaderland te gemoet. Reeds den 15. September bevonden wij ons in het Kanaal.

Wij hadden het vaderland in voorspoedige en gelukkige omstandigheden verlaten. Met eenen Vorst aan het hoofd, Wien het heil des vaderlands na aan het harte lag, Die zich veler liefde en dankbaarheid had verworven; door magtige bondgenooten ondersteund; met de grootste vorstenhuizen door banden des bloeds vereenigd.

De jongste tijdingen waren, toen wij Indie verlieten, in alles voldoende geweest. Wel hadden wij in de ontvangen nieuwsbladen op *Mauritius*, eene duistere vermelding aangetroffen van eene in Februarij 1830 ontdekte, doch dadelijk onderdrukte zamenzwering in de Nederlanden, en daarbij den naam opgemerkt van den Referendaris TIELEMANS; doch eene zoodanige ons voorkomende onbeduidende vermelding, was niet in staat, zelfs het kleinste wolkje aan den staat-

kundigen hemel, met betrekking tot ons vaderland, te doen vermoeden.

Te sterker moest het dus een ieder onzer treffen, toen eene Engelsche lootsboot op den 16. September ons achterom loopende, toepraaide, dat er in Frankrijk eene groote omwenteling plaats had gehad, ten gevolge waarvan Karel X verdreven was, en in Augustus te *Brussel* een oproer was uitgebarsten, hetwelk reeds tot meerdere Belgische steden was overgeslagen, en de zuidelijke gewesten van ons Rijk alzoo in staat van opstand tegen het wettig gezag verkeerden.

Des anderen daags koerste ik de Noordzee in, alwaar eene Hollandsche lootsboot op ons aanhield, en het voor mij in alle havens gereed liggende bevel bragt, om in plaats van te *Texel*, te *Vlissingen* binnen te vallen.

Ik riep nu mijne officieren bij een, en deelde hun den betreuenswaardigen toestand des vaderlands mede. Ik had het genoeg op te merken, dat hun hart van verontwaardiging over hetgeen geschied was, gloeide, en zij van blakenden ijver bezield waren om de aangerande eer van vaderland en Koning te wreken.

Den 18. September liep ik alzoo, na eene zeer noodlottige reis van $5\frac{1}{2}$ maand, te *Vlissingen* binnen. Omtrent der korvets verdere bestemming, Z. M. bevelen inwachtende, ontscheepte ik al mijne zieke manschappen; vernieuwde, zoo veel mogelijk, mijne ekwipaadge uit die van de buiten dienst gestelde brik Panther, en ontving den 24 September, bevel om de Schelde op te zeilen, en tusschen de forten *Lillo* en *Liefkenshoek* post te vatten. Stroopende en rondzwervende benden muitelingen, bragten reeds elk afzonderlijk gelegen punt in gevaar, en daarom moest de Komeet deze belangrijke kleine forten beschermen. Den 25. September aldaar ten anker gekomen, vond ik er Z. M. kanon-

neerboot N°. 10, onder den Luitenant der 2^e klasse von RÖMER reeds gestationeerd, die zich onder mijne bevelen stelde. Ik begaf mij daarop naar den wal, om mij met den Kommandant dier punten, over derzelver verdediging te verstaan en de middelen ter zijner beschikking in oogenschouw te nemen. De toestand van *Lillo* en *Liefkenshoek* was, in één woord, eene kleine voorstelling van die des ganschen lands. Een in de dienst vergrijsd krijgsman had aldaar het bevel. De bezetting bestond uit een veel grooter getal *Belgen* dan *Hollanders*. Hun reeds gebleken onwil deed, in tijd van nood, het ergste vermoeden; en zoo zag de Majoor VAN DER VLIST, niet dan met groote bezorgdheid eenen onverhoedschen aanval te ontmoet, gevoelende, dat hij zich nimmer met eere zoude kunnen verdedigen. Zijne rapporten dienaangaande waren tot hiertoe onbeantwoord gebleven.

Mij kort daarop naar den Kapitein ter zee, Jonkheer LEWE VAN ADUARD, die toen voor *Antwerpen* kommandeerde, begevende, liet ik niet na, om, door zijne tusschenkomst bij den Opperbevelhebber, den Luitenant-Generaal Baron CHASSÉ, op verandering der bezetting aan te dringen; en ik had dan ook het genoegen, weldra te vernemen, dat deze zoo belangrijke posten niet meer aan twijfelachtige gezindheid toevertrouwd waren.

Op den 2. October 1830 ontving ik order om die positie te verlaten en de Schelde op te stevenen naar *Antwerpen*. Na het overwinnen van vele zwarigheden en het doen van de allermoeijelijkste manoeuvres, kwam ik gelukkig op de mij aangewezen plaats, tusschen het fregat *Euridice* en de korvet *Proserpina*, ten anker. Behalve het militaire mijner positie, had ik de gemeenschap tusschen de stad en *het Vlaamsche Hoofd*, gade te slaan.

Ik heb gemeend, vóór en aler tot het eigenlijke doel van

dit mijn schrijven over te gaan, de gemelde bijzonderheden te moeten aanstippen, die aanleiding gaven tot mijne komst voor *Antwerpen*. Ik kwam er alzoo met eene ekwipaasje, die gedeeltelijk reeds veel geleden had, gedeeltelijk mij geheel vreemd was; met een schip, zoo even teruggekomen van eene lange zeereis, waarop het zeer veel had doorgestaan. Ik kwam er zonder in de gelegenheid te zijn geweest, mijne vereerende commissie in persoon bij den Koning te volvoeren; ja, zonder eenigen mijner dierbare betrekkingen, in het vaderland achtergelaten, te hebben ontmoet.

Ik zoude te ver uitweiden, wanneer ik al datgene vermeldde, dat, met betrekking tot den Belgischen opstand en deszelfs voortgang, is voorgevallen. Een en ander is reeds door bekwame schrijvers, in uitvoerige verslagen, te boek gesteld. Dit geschrift bepaalt zich tot datgene wat in het bijzonder betreft de in 1830—1832 voor *Antwerpen* gestationeerd geweest zijnde scheepsmagt. Ik zal alzoo den loop der gebeurtenissen alleen volgen in betrekking tot dezelve, en daarbij die daadzaken vermelden, welke, mijns inziens, waardig zijn, der vergetelheid ontrukkt te worden. Mijn geschrift moge áantoonen, dat de Marine geen bloot toeschouwer is gebleven, maar een onmiskenbaar aandeel heeft gehad in de verdediging der regten van Koning en Vaderland!

EERSTE AFDEELING.

Van October 1830 tot Februarij 1831.

OPROER TE ANTWERPEN UITGEBARSTEN. — AANVALLEN
DOOR DE MUITELINGEN OP DE FLOTILLE. —
BOMBARDEMENT VAN ANTWERPEN. —
HELDENDOOD VAN VAN SPEIJK.

Ik vond bij mijne komst voor *Antwerpen*, den 3. October 1830, aldaar gestationeerd het fregat *Euridice*, Kapitein ter zee Jonkheer LEWE VAN ADUARD, de korvet *Proserpina*, Kapitein-Luitenant H. W. VAN MAREN, de brik *Gier*, Luitenant 1^e klasse, J. A. ZOUTMAN, en de kanonneerboot, N°. 6, Luitenant der 2^e klasse J. W. VAN MAREN.

De berigten van het leger, werden al meer en meer ongunstig. De troepen waren in terugtogt op *Antwerpen*. De hen op de hielen volgende vijand werd immer talrijker en steeds vermeteler. Nog hadden de manschappen zich welgezind getoond, en wezen meermalen den vervolgenden vijand met nadruk terug. De onophoudelijke bevelen van

terugtrekken, ook zelfs na een behaald voordeel, bragten echter die ontmoediging bij hen te weeg, welke de soldaten van elk volk in dergelijke omstandigheden heeft gekenmerkt. Dikwijls moesten de troepen het vuur verduren en hunne makkers zien nedervallen of kwetsen aan hunne zijde, zonder dat het hun vergund was, van de middelen ter verdediging gebruik te maken.

Het bevel van hoogerhand tot scheiding der *Belgen* en *Noord-Nederlanders*, — een noodzakelijk gevolg, dacht men, van het verlaten door eerstgemelden van hunne vanen, — bragt eene aanmerkelijke dunning in de gelederen, welke op dat oogenblik en daar ter plaatse beschikbaar waren; en veroorzaakte tevens eene desorganisatie, die altijd gevaarlijk, maar het in de hoogste mate is, wanneer er spoed bij de bewegingen der korpsen vereischt wordt; — terwijl de met ontslag vertrokken *Belgen*, bijna onmiddelijk des vijands rangen versterkten.

Ieder, die, bedaard en beraden, zijne gedachten laat gaan, over de hiervoren aangestipte punten, en derzelver uitgebreiden invloed berekenen wil op het algemeen, zal gevoelen, dat niets dan verwarring konde heerschen in eenen tijd, waarin alleen *kracht*, en wel *spoedig aangewende kracht*, konde redden.

Zóó ontstond bij het *Nederlandsche* leger eene jammerlijke demoralisatie, welke ieder, die het wel met zijn vaderland meende, diep trof. Zóó gelukte het een hoop ellendig gespuis, dat de eerste de beste aanwending van militair geweld, in *Brussel* reeds verplet zoude hebben, aan te groeijen tot eene massa, overmagtig en opgewonden door schijnbaar voordeel, terwijl zij in elke retraite der onzen, derzelver nederlaag zag. Bij de zeemagt voor *Antwerpen* dienden slechts enkele Belgen als *schepelingen*; zij werden

ontslagen. De scheiding tusschen Noord- en Zuid-Nederlanders, die op de Landmagt zoo ongunstig werkte, bleef op de Zeemagt dus buiten allen invloed.

Antwerpen ondervond alle heimelijke opruijingen van 't gemeen. De zich schuil houdende aanstokers begrepen zeer goed, dat zij het volk slechts in spanning en gisting te houden hadden, terwijl, elk oogenblik, het toeval eene botsing konde te weeg brengen tusschen de beide partijen, welke zooveel te geweldiger zoude zijn, naar mate zij langer was tegengehouden.

Zondag den 17. October schenen de aanleggers des oproers het voornemen te hebben, het oogenblik der uitbarsting te verhaasten. Op de zoogenaamde *Vleeschhal*, een oud, verlaten gebouw, vond men eensklaps de *Belgische* kleuren geplant, — een onaanzienlijk vlaggetje, dat ten zoldervenster was uitgeschoven. — De menigte gaapte het aan, doch alles bleef kalm.

Schier ongeloofelijk waren inmiddels de hulpmiddelen der raddraaijers, om volsoploopen te weeg te brengen. Zoo onderanderen, verbreidde men, één dier dagen, onder het gemeen het gerucht, dat aan boord van een der oorlogschepen op de rivier, twee *Belgen* waren opgehangen aan de ra, omdat deze verklaard hadden, niet tegen hunne landgenooten te willen vechten. Z. M. korvet *Proserpina* was de bodem die men daarvan beschuldigde. Het volk stroomde dan ook derwaarts; en nu poogde men de verst afstaande mannen, die ter naauwernood iets konden onderscheiden, in *twee te droogen hangende hangmatten* de beide vermoorde Belgen te doen zien!

Het leger bleef inmiddels gestadig op *Antwerpen* retireren, en met elken dag verwachtte men dáár de algeheele ontknooping. De Luitenant-Generaal Baron CHASSÉ, bevelvoerende in het 4e groot militair kommando, bekend wegens

den roem, in *Spanje* en elders, bij de *Fransche* legermagt, weleer door hem verworven, werd omstreeks dien tijd gewaarschuwd, dat men een' aanslag op zijn leven gesmeed had. Hij betrok daarop, met een gedeelte der troepen, de Citadel, ten einde de stad te beter te kunnen bedwingen.

Inmiddels was de *Prins van Oranje*, na den terugtocht Zijns broeders uit *Brussel*, met eene Koninklijke volmagt voor de zuidelijke provincien, in *Antwerpen* gekomen. Omringd door *Belgische* edelen, Hem door den Koning toegevoegd, scheen het, dat 's Prinsen oogmerk in dien tijd was, door zachte maatregelen den opstand te keer te gaan. Aangespoord, vooral door DE CELLES en BARTHÉLEMY, liet de Prins de gevangenen, waaronder DUPEICTIAUX, die, onder het geschut der oorlogschepen, op het tot *ponton* ingerigte koopvaardijship *Delphine* waren opgesloten, in vrijheid stellen.

Het was mij een bijzonder genoegen, den Prins van Oranje het escader te zien inspecteren. Ook aan boord der *Komeet* gekomen, betuigde de Prins, na het in oogenschouw nemen van het geheel, Zijne tevredenheid over de houding der manschappen en de strijdvaardigheid van den bodem. Van mijne zijde achtte ik mij gelukkig, met volle overtuiging, Hem de verzekering te kunnen geven der onkreukbare trouw van allen, die onder mijne bevelen stonden. Het griefde ons allen, te moeten opmerken, dat de door deze plegtigheid op de kade verzamelde menigte, bij het aan wal komen van den Prins, te naauwernood plaats maakte voor den erfgenaaam des troons, weleer de afgod van dat zelfde wufte gepeupel.

Omstreeks dezen tijd werden door de Marine nog zeer gewigtige diensten bewezen in het vervoeren van millioenen aan waarde, van *artillerie-behoeften*, welke op het arsenaal

van *Antwerpen* voorhanden waren. De troepen waren daarvoor niet te bezigen, dewijl zij óf handgemeen met den aanrukkenden vijand, óf in *Antwerpen* voor rustbewaring benoodigd waren, terwijl nog een ander gedeelte derzelve morrend, ontevreden of niet te vertrouwen was. Werklieden uit de stad daarvoor te gebruiken, zoude gelijk hebben bestaan met eene aanwijzing aan het gepeupel, werwaarts het zich het eerst moest begeven. De gespierde arm en de forsche lendenen van den schepeling kwamen daarbij uitmuntend te stade. Met onvergelykelijken ijver en vlugheid werkten de van de schepen gezondene korvéén. Een kostbaar materieel werd op deze wijze in aangehuurde vaartuigen gescheept, naar *Delft* overgevoerd en behouden. De ijver, door de matrozen bij deze gelegenheid betoond, ontsproot uit zuivere vaderlandsliefde: want de manschappen der Komeet weigerden zelfs de werkgelden, die voor dezen arbeid door het Rijk te goed werden gedaan.

De troepen van *Brussel* teruggekeerd, nog altijd langzamerhand retirerende, hoorde men eindelijk Zondag den 24. October het gedonder van het geschut in de nabijheid der stad; en tegen den avond was het geluid reeds zooveel digter genaderd, dat ook het handgeweer zich, zelfs op de schepen, onderscheiden liet. Toen stonden te naauwernood 1500 der onzen tegen over eene menigte, welke onafzienbaar langs de velden en over de straatwegen zich uitstreckte; terwijl het klokgeklep in alle dorpen van den omtrek nog immer meer gespuis te wapen riep en verzamelde.

Des Maandags den 25 October, nam het gevecht buiten de stad, met het aanbreken van den dag, weder eenen aanvang. De aannadering van den vijand van de zijde van *Gent* over het *Vlaamsche Hoofd* veronderstellende, liet de Generaal CHASSÉ de polders aan die zijde onder water zet-

ten De vijand was te weinig krijgskundig, om zoodanigen gecombineerden aanval op de stad te ondernemen. Naderhand heeft hem die gewigtige misslag, gedurende meer dan twee jaren, eene zeer moeilijke gemeenschap met *Gent* veroorzaakt; terwijl de inhouding van het *Vlaamsche Hoofd*, tot het einde van 1832, een belangrijk voordeel voor ons is geweest.

Den 26. October (Dingsdag) brak al de razernij der volksmaat over *Antwerpen* los. Het gerucht werd onder het gemeen verbreid, dat een vaartuig, met wapens geladen; tegen de kade der stad lag, wachtende op de ebbé, om van daar naar Holland te vertrekken. De wapens waren afkomstig van de Lanciers en andere manschappen, die, ten gevolge van de onlusten, hun ontslag hadden verlangd en verkregen. Met eene bejammerenswaardige nalatigheid, die alleen door de overal heerschende verwarring verschoond kan worden, had men niet eens dat vaartuig van eene behoorlijke wacht voorzien. De Marine, zoo nabij gelegen, had, op de minste kennigave van het aanwezen dier wapenen in een tegen den wal liggend vaartuig, hetzelfde onder haar geschut op stroom kunnen laten ankeren, en zóó zoude althans dát geweer voor onze eigene landgenooten niet moorddadig zijn geweest. — Eensklaps viel een hoop volk op het vaartuig aan; verdreef den enkelen wachter, die er zich aan boord bevond, en maakte zich, plunderende, van het grootste gedeelte der lading meester. Aan boord der *Euridice* bespeurde men weldra al het gewigt dier vermeerstering, en werd er met den meesten spoed eene gewapende barkas naar den wal gezonden om het vaartuig op stroom te brengen. De op de menigte gerigte karonnade der barkas zette aan het bevel kracht bij; en, zijne prooi door eene schielijke vlugt verlatende, wierp zich het

geboefte met de geroofde wapenen in allerijl in de stad; zoodat, toen het vaartuig achter de Euridice ten anker kwam, die wapenen reeds grootendeels verloren waren.

Weldra werden nu de hier en daar verspreide posten aangevallen. Op de *Groote Markt*, de *Place verte* en de *Meir* trokken de meesten onzer troepen te zamen. Op eerstgemeld plein werd de Luitenant-Adjutant VAN DE CASTEEL, die nog aan de opgeruide menigte vóór het aangaan van het gevecht aanbeval, om uit één te gaan, op eene verradelijke wijze van kant gemaakt. De Citadel vaagde de onder haar bereik gelegene straten schoon; en slechts nu en dan het gedreun van haar zwaar geschut latende hooren, vernielde zij de Kloosterstraat en andere gedeelten van het door de heffe des volks bewoonde *St. Andrieskwartier*.

Tegen den middag bespeurde men langs de kade reeds vluchtende, ontwapende Hollandsche militairen van de verspreide wachten, die de Citadel trachten te bereiken; en weinig tijds daarna begaf zich de Generaal Hertog VAN SAXEN WEIMAR aan het hoofd eens bataillons uit de Citadel, trekkende langs de kade, met oogmerk om het volk uit één te drijven en de troepen te hulp te komen.

De muitelingen, in getal aangroeijende, werden immer vermeteler. Omstreeks 4 ure na den middag, werd op het stadhuis de driekleurige oproervlag geplant. Tegen den avond waren de posten aan de *Slijkpoort* en andere meest van de *Citadel* verwijderde punten bezweken. De wallen waren nog grootendeels in onze magt, doch hier en daar met openingen, die het verband der linie verbraken, en wel op die plaatsen, waar eene op de wallen uitkomende straat in handen der opstandelingen was, en waar zij zich op de daken en elders in verholen hoeken genesteld hielden; zoodat

men, om dergelijke straat te zuiveren, genoodzaakt zoude geweest zijn, om huis aan huis te vermeesteren. Van het oogenblik af, dat de posten aan twee der stadspoorten bezwaken waren, was echter het hoofddoel der verdediging verloren, — de stad voor den buiten zijnde vijand te bewaren. De inhouding der *Citadel* moest dan ook, van nu voortaan, slechts het voornaamste oogmerk van den Opperbevelhebber worden

In den nacht van den 26. op den 27. October rukte een gedeelte van het bandieten-heir, aangevoerd door de zich noemende Generaals MELLINET, NIJPELS, VAN DER SMISSEN, NIELLON, enz. de stad binnen, en werden spoedig des daags door de overige gevolgd. Dien nacht maakten zich de oproerlingen ten nutte met het opwerpen van barricaden aan de waterzijde, in de op de Citadel uitkomende en andere straten, van waar zij eenen uit- of aanval te vreezen hadden. Den geheelen nacht klepte de alarmklok; doch het vuur langzamerhand verflaauwende, bestond, tegen het einde van denzelfden, slechts uit enkele gewerschoten.

De Marine had niets kunnen toebrengen om den soldaat, voor de overmagt bezwijkende, de behulpzame hand te bieden. Het hoopje schepelingen, zoo hoog benoodigd voor de behandeling der stukken, zoude ook, in geval van ontscheping, weinig aan den uitslag veranderd hebben. Het bewijs hiervoor ligt in hetgeen wij, tot dus verre, met dát oogmerk, omtrent het gebeurde in en om *Antwerpen* meenden te moeten mededeelen. Waren onze schepelingen ontscheept geworden, de schepen zouden eene gemakkelijke prooi voor de oproerlingen geweest zijn.

Des avonds liet men de veer-stoomboot van *Antwerpen* op het *Vlaamsche Hoofd*, aan welke het varen reeds verboden was, van de kade afhalen en onder het geschut der

Euridice ten anker komen; doch, hetzij toeval, hetzij verraad van den schipper, ongeveer 11 ure slipte de ketting en dreef de boot tegen de kade, juist weder ter plaatse waar zij gelegen had.

De voornaamste kooplieden en welgestelde burgers van *Antwerpen*, beter ingelicht dan de menigte, zagen zeer goed, welk eene zwarte onweerswolk hen boven het hoofd hing. In dien zelfden nacht begaf zich eene deputatie dier Heeren, aan het hoofd waarvan zich de Heer d'OZIJ bevond, bij den Generaal CHASSÉ en smeeften hem, de stad te sparen en den wil des Konings, in die haghelijke omstandigheden, te raadplegen. De Generaal CHASSÉ liet zich overhalen tot het aangaan van een soort van *verdrag* met gemelde Heeren, waarbij bepaald werd, dat 's Konings troepen vrij en ongehinderd op de Citadel zouden terugtrekken, de burgerij voor de rust der stad zoude waken, en er een *wapenstilstand* zoude bestaan, tot dat des Konings begeerte vernomen was.

De morgen van den 27. October brak aan. Het van boord der schepen rondwarend oog ontdekte al dadelijk, dat nu van alle de voornaamste gebouwen, zelfs van de *Notre Dame*, de oproervlag woei. De straten waren aan alle zijden versperd; en achter de barricaden ontdekte men op schildwacht staande, in blaauwe kielen gehulde oproerlingen. Alles bleef een' geruimen tijd stil, en uit eene straat stapten eenige Heeren, met witte doeken in de hand, over eene barricade, naar de waterzijde, en verzochten gehoord te worden. Een Adelborst derwaarts gezonden zijnde, verzochten zij, toch geen overijld vuur te maken, daar men op het kasteel aan het onderhandelen was en alles waarschijnlijk geschikt zoude worden.

Ten gevolge der gesloten overeenkomst, gaf de Generaal

CHASSÉ bevel tot het terugtrekken der troepen op de Citadel; maar, hetzij die overeenkomst niet genoeg bekend was, hetzij het gemeen daaraan niet wilde beantwoorden, bij dezen terugtocht werden alle aangenomen krijgsgebruiken en wetten met voeten getreden. De door de enge straten en langs de wallen trekkende soldaten, werden van alle zijden, uit alle hoeken, meestal met verborgen hand, getroffen.

Zóó kwam ons *Antwerpen* nog op grooter verlies aan bloed te staan dan *Brussel*; en de wijze waarop de onzen er van het leven beroofd werden, tegen de gesloten overeenkomst aan, overtrof in *Antwerpen* alles wat elders gebeurd was. En men heeft nog den Hollandschen naam de vlek van wreedheid durven aanwrijven bij de toediening der zoo wél verdiende tuchtiging!

Nog altoos was alles stil op de kade. Geen levend wezen vertoonde zich daar bijna, ten zij nu en dan een enkele vlugtende soldaat. Niets deed zich voor, waarop het geschut der schepen, met voordeel zoude hebben kunnen spelen.

Ondertusschen werd er weder onderhandeld — maar welke onderhandeling! De inrukkende *Brusselsche Opperhoofden*, waaronder KESSELS en ROGIER, opgeblazen door het elders zoo gemakkelijk behaalde voordeel, keurden de in den nacht gesloten overeenkomst af; betwistten aan de Antwerpsche Commissie het regt zoo iets aan te gaan, en vonden goed, die te vernietigen. KESSELS werd naar den Generaal CHASSÉ afgezonden, om een ander voorstel te doen aannemen.

De Generaal CHASSÉ verleende hem gehoor; maar hoe moest niet ieders verbazing ten toppunt stijgen, toen de vermetele den Generaal voorsloeg, de Citadel met geweer en wapens te verlaten; doch onder voorwaarde, dat niet

meer dan 100 man te gelijk de stad zouden doortrekken, begeleid door even zoo velen der Belgen, en *dat de vloot zoude overgegeven worden*. Verontwaardigd over deze ongehoorde stoutheid, gelastte de Generaal den spreker zich onmiddelijk te verwijderen, zeggende dat hij, den wapenstilstand tot 4 ure des namiddags aangenomen hebbende, ook tot dien tijd zoude wachten; maar, zoo men zich vóór dien tijd niet beter bezon, dat dan de schuldige stad bloedige tranen zoude storten over hare dwaasheid, en over den aan de terugtrekkende soldaten door haar gepleegden gruwel.

Intusschen was, gedurende den vorigen morgen, reeds het escader voor de stad met nog drie kanonneerbooten versterkt, welke hooger op de rivier gestationeerd geweest, bij het afkomen van den vijand op *Antwerpen*, bevel hadden bekomen, om, ter voorkoming van afsnijding, op de hoofdmagt te retireeren; het waren de kanonneerbooten N°. 9, Luitenant der 1^e klasse X. A. SCHUIT; N°. 4 Luitenant der 1^e klasse J. SCHRÖDER; en N°. 2, Luitenant der 2^e klasse J. C. J. VAN SPEIJK. Zij lagen in eene flaauwe kromming, den loop der rivier volgende, vóór de Chantier bij de Citadel, alwaar een muur, waarin eene groote toegangspoort zich bevond, die de Chantier afscheidde van de esplanade, tusschen de stad en de sterkte gelegen.

Op de opene vlakte der Chantier stond de uit de stad getrokken Infanterie nu weder geschaard, met de wapens in den arm, ongeveer 4000 à 4500 man, vermoeid van de nachtwake en het doorgestane gevaar, zich langs de vlakte uitstreckende tot aan de palissaden der Citadel, en wachtende op bevel om de sterkte in te trekken, waar echter voor deze te overtalrijke bezetting geene geschikte verblijven aanwezig waren, en omtrent welker regeling men nog tot geen resultaat gekomen was.

Weldra zag men, over de muren van het arsenaal en der esplanade, uit de ramen der huizen die boven den muur uitstaken, en van de daarbij gelegene torens en daken, de muitelingen zich op nieuw vertoonen, en weder op onze troepen vuren. Dit geschiedde reeds ongeveer te 1 of half 2 ure na den middag. De Kolonel SPRENGER, onder wiens bevel de Infanterie zich op dat oogenblik bevond, liet van deze schending van den wapenstilstand, aan het hoofdkwartier rapport maken, en verlof vragen om het vuur te beantwoorden. Dit werd echter geweigerd; de Opperbevelhebber, gezegd hebbende *tot vier ure te zullen wachten*, scheen dit te willen volhouden. Het vuren werd hierdoor gestadig sterker, en er vielen manschappen dood of gekwetst ter aarde, op deze ongehoorde wijze zonder nut, zonder doel, het leven verliezende. Tot driewerf werd het verzoek om terug te vuren gedaan en geweigerd. Dit maakte den vijand immer stouter.

Weldra leden ook de vaartuigen last. De vijand, door het vervolgen der troepen, naar de Schelde afgezakt, nam nu ook de Marine in zijn spel op; en zich, in alle voordeelige posities en schuilhoeken nestelende, vloog zijn digte kogelregen over de opene kanonneerbooten, terwijl dezelve op de verschansingen der groote schepen meer afstuitte.

Geen bevel bekomende volgens overeenkomst der beide Chefs, hield de Marine zich nog immer stil; maar op ieders gelaat was droefheid te lezen over het aanschouwen, gedurende twee etmalen, van eenen tot hiertoe ongekenden hoon, maar tevens ziedende zucht naar wraak, en ongeduldig haken naar den strijd.

En immer vermeteler werden de vijanden. Een stuk geschut werd vóór de straks reeds genoemde poort der Chantier geplaatst, en het eerste kanonschot vloog dwars

door de poort. Een tweede schot volgde, verbrijzelde het slot, deed de poort openvliegen, en — het vermetel gespuis stormde naar binnen. Vóór nog een vijftig of zestig dier ellendigen de plaats waren binnen gevlogen, stoven reeds de 4000 à 4500 soldaten uit één!

Maar in dat zelfde oogenblik van schande, donderde een kanonschot over de rivier. en kaatste met luid geklater terug tegen de belendende huizen. Het was een schot van de kanonneerboot N°. 4, Kommandant J. SCHRÖDER, ten onregte naderhand aan boot N°. 2, Kommandant J. C. J. VAN SPEIJK, toegeschreven. Een aanhoudend geweervuur over die boot, had reeds twee dooden aan boord van dat vaartuig gemaakt. Op het oogenblik dat de moordenaars door de poort stormden, sloeg het vuur verscheidenen hunner ter aarde, en dreef, in één oogwenk, de andere terug van waar zij kwamen; — het beste bewijs, dat de dapperheid dier opgestoven menigte slechts dan bestond, wanneer zij geen' tegenweer hadden te duchten. 't Was het eerste schot dat de Marine den *Belg* in het hart zond, maar het was harer waardig!

En nu, verbolgen op het wapen dat hunne vaart had gestuit, verspreidden zich de ellendigen langs de kade en achter de barricaden; en de Landmagt niet meer kunnende achtervolgen, bepaalden zij zich geheel tot de vaartuigen. Ongeduldig zag ieder op naar het Kommandantschip en wachtte het sein tot vechten; maar wachtte te vergeefs! 't was reeds half vier ure. Van het Kommandantschip zag men uit naar de Citadel, om het met den Opperbevelhebber bepaalde teeken voor den strijd, van daar te zien opgaan, maar men zag te vergeefs uit! En op de kanonneerbooten kwamen meerdere gekwetsten, zoodat men nu op geen bevel meer wachtte. De booten, daarna de Gier en dadelijk

na deze de Komeet, ontlastten derzelver toorn op eene voor den vijand gevoelige wijze.

Eerst verbood een sein van den Kommandant des escaders het vuren; doch, na een oogenblik stilte, ziende dat des vijands geweervuur weder heviger werd, en van uit het *Kraanhoofd*, achter eene barricade, gansche ladingen met steenen aan boord bekomen hebbende (waaruit men veronderstelde, dat aldaar een stuk geschut geplant was, dat, bij gebreke van kogels, met steenen geladen werd), hervatte men het gevecht. Spoedig daarop liet zich ook het dof-dreunend en nagalmend geschut van de Citadel, hooren. De korvet *Proserpina* was reeds bij het waterbatterijtje aan de bassin slaags, zoodat nu eindelijk ook de *Euridice* van tijd tot tijd hare batterij loste.

Het werd inmiddels donker, toen zich, aan de waterzijde der stad, digt onder de Citadel, eene dikke rookkolom verhief, die weldra in de woedendste vlammen uitbarstte; en spoedig daarop zag men bommen oprijzen, die uit de sterkte naar de stad snelden, en in het verschiets met dof gedruisch tegen de huizen nedervielen, en telkens een' rooden gloed achterlieten, daardoor den moordenaren aankondigende, dat het uur der wraak geslagen was.

De Opperbevelhebber had namelijk een' officier met een vijftigtal manschappen van het depôt N° 33, die zich daartoe vrijwillig aanboden, vergezeld van een' artillerie-officier, uit de Citadel gezonden, om den brand in het nabij gelegen arsenaal te steken. Van brandstoffen voorzien, was het hun weldra gelukt, na eenige aldaar nog rondwalende vijanden verdreven te hebben, het gebouw te doen ontvlammen. Weldra brak ook de brand uit in het daarbij gelegen Entrepôt (1). Daarna deelden zich de vlammen

(1) Velen hebben, naar mijne beschouwing, op goede gronden, het vermoeden

mede aan de belendende huizen, aan de St. Michielskerk en toren, en aan verscheidene woningen in de Kloosterstraat. Een groot hooimagazijn op de St. Jansvliet, welligt door een' bom aangestoken, stond te zelfder tijde mede in lichte laaije vlam; zoodat, aan die zijde, zich niets dan eene zee van vuur aan het oog opdeed.

Verschrikkelijk schouwspel! De brand die daar woedde, scheen de gansche stad te zullen vernielen. De vlammen, uit de ramen der huizen slaande, deden de donkere muren der van binnen verteerd wordende gebouwen, flauw verlicht, uitkomen. In het midden van dien vuurgloed verhief zich de brandende St. Michielstoren, als eene vuurpijramide. En weldra was, door de vermeerdering en verdikking der vlammen, ook de laatste onderscheiding der gebouwen verdwenen, en niets dan een helsch licht meer te bespeuren, dat zich, door den wind bewogen, golvend over de stad verhief, en haren algeheelen ondergang scheen te voorspellen. Het kraken der instortende gebouwen, het verschrikkelijk gedruisch en geknap der vlammen, het wanhopend geschrei dat zich van die zijde nu en dan boven alles verhief, — dit geheel vervulde de ziel met afgrijzen.

En om dit tooneel nog vreesselijker te maken, verhieven zich nog gestadig vernielende bommen uit den boezem der Citadel, indrukmakend, als staartsterren in de bovenlucht zwevende, voor welke ook de verafgelegene woningen bereikbaar waren; en aan de waterzijde der stad donderde het geschut der schepen: en meerendeels hoog poincteerende (het

geuit, dat de brand in het Entrepôt door de *Belgen zelve*, en wel onder aanvoering van *KESSELS*, zoude zijn ontstoken. De berigten van onderscheiden *wélgezinde*, geloofwaardige burgers van *Antwerpen*, gaven tot dat vermoeden voldoende redenen.

was laag water), vlogen ook die kogels over de stad in alle rigtingen, terwijl het schroot de kade schoon hield.

Eerbiedwekkend was het gezigt der Hollandsche vlag, die ook *na* zonsondergang was blijven waaijen, waarvan de kleuren helder en als verjongd afstaken tegen de grijze, graauwe lucht, die, aan de andere zijde van den gezigt-einder, tegen over den ijsselijken brand, gevormd werd. En boven dat tooneel des jammers, verhief zich, als een reus der vóórwereld, de eeuwenheugende toren van *Notre Dame*, door een' akelig rooden gloed verlicht, en ging nog altijd voort, bij dit ontzettend strafgerigt, om het half uur, de bekende vrolijke aria (1) te doen hooren, — klanken, die, als het ware, een spotkoor vormden, waar alle menschelijke hartstogten in eene tegenovergestelde werking waren.

Het gevecht hield aan, en eensklaps hoorde men langs de kade een geluid, als van het rollen van wagens. Het geweldig licht van den brand plaatste de kade in het donker, en verlichte de schepen. Veronderstellende dat het *geschut* was, hetwelk aangebragt werd, vuurde de Komeet, tegen over welk vaartuig het geluid zich had laten hooren, met slechts korte tusschenpoozing sterk door. Dan de duisternis begunstigde de onderneming, en weldra bewezen kanonkogels, die, boord in boord uit, door het schip vlogen, dat het den vijand gelukt was in de *rue du sucre*, tusschen en achter de barricaden, geschut te plaatsen. Het vuur van de Komeet bragt die opgeworpene batterij echter tot zwijgen; want het was waarschijnlijk den muiltelingen onmogelijk aan de stukken te blijven; ten minste, gedurende het afbranden der batterij, werd het vuur niet beantwoord.

(1) Toevallig stond op het klokkenspel van Notre-Dame, het bekende: *•C'est l'amour, l'amour,* enz.

De onzekerheid van den korteren of langeren duur van den strijd, bragt echter de verplichting mede, spaarzaam met de ammunitie te zijn, en enkele tusschenpoozen in acht te nemen; en het was in die oogenblikken, dat de vijand de verlicht liggende korvet immer beschoot, en menig schepeling verwondde. Eene batterij bij de bassin, gewapend geworden met stukken van de koopvaardischepen, begroette de korvet Proserpina. Aan boord van dat schip kwam een granaat in de broodkamer, digt bij de kruidkamer neder, waarvan de buis echter uitging, zonder te ontploffen. Twee kanonkogels, bijna op dezelfde plaats in de groote mast gedrongen zijnde, liet de Kommandant van de bombardeerkorvet (volgens zijn rapport te digt onder het geschut des vijands gelegen) touw-steken, en zijn bodem alzoo afdeinzen van voor die batterij, en naderhand versterking aanvragen. Nog twee kanonneerbooten die voor de Chantier lagen, werden derwaarts gezonden. Het fregat Euridice had alleen nu en dan vrij sterk geweervuur te verduren; waarop het dan ook, van tijd tot tijd, wanneer men iets meende te bespeuren, haar schroot langs de kade liet spelen, of hare kogels in de belendende gebouwen zond. De schepen werden, om vóór den vloed om te zwaaijen, achterom gehaald. Deze met sloepen verrigte manoeuvre, toonde mij weder den goeden geest der schepelingen, die, in de opene sloepen, met de grootste bereidwilligheid, alhoewel er velen door den vijand geraakt werden, de vereischte dienst verrigtten.

Zóó hield het gevecht aan tot omstreeks 10 ure, toen het sein tot staking van hetzelfde, op de Citadel opging. Eene bezending uit de stad was smeekende bij den Generaal CHASSÉ gekomen, en bezwoer hem, de veege stad te sparen, Van daar het bevel, en, gehoorzaam aan hetzelfde, zweeg het geschut der schepen. Vreczende voor

verraad, bekend met den aard van het vijandig gespuis, beval ik, ten einde mijne ekwipaadje niet noodeloos aan het gevaar bloot te stellen, dat al wat gemist konde worden, zich tusschendecks zoude begeven, en alleen de wacht-hebbende manschappen zich op het dek zouden blijven ophouden. Rustig zat ik omlaag, omringd van mijne officieren. Mijne kajuit was zwaar door het kanonvuur geteisterd. Er viel eensklaps een schot, en de door het boord dringende kanonkogel vloog, zonder echter gekwetsten te maken, aan de andere zijde het boord weder uit. Ik ijld naar dek, werd aldaar ontmoet door den Luitenant der 2e klasse, J. KLINKHAMER, die de wachthebbende officier was; en mij verzellende om mij de plaats te wijzen, waar dit verraderlijk schot was ingedrongen, velt een tweede kogel den braven jongeling aan mijne zijde. *Zeven* wonden, waaronder ééne doodelijke buikverwonding en armverbrijzeling, deden hem nederstorten. Nog 30 uren verduurde hij de hevigste pijnen met eene bewonderenswaardige zielskracht, en gaf, kalm en gelaten, het vaderland heil wenschend, den geest in de armen zijner hem diep betreurende kameraden.

Mij afscheurende van dit hartbrekend tooneel, riep ik allen op nieuw in de batterij, en met ongeloofelijke vaardigheid, werd de batterij, door mij en mijne officieren in persoon, gepointeerd op het punt, van waar het verraderlijk schot gevallen was; hetgeen op nieuw door de anderen, die eenig ongeluk vermoedden, met verdubbelde hevigheid gevolgd werd. Waarschijnlijk had de lange stilte de menigte verleid, zich te veel op de kade te begeven, ten minste een luid, wanhopig gegil en gejammer trof onze ooren, en gaf, in dat oogenblik van woede, voldoening aan ons hart.

Een tweede sein ging daarop van de Citadel op, het bevel tot stilstand herhalende. Na een oogenblik aan het gevoel van wraak gehoor te hebben gegeven, moest dan wel de krijgstucht gehandhaafd worden, en het geschut op nieuw verstommen. Hierop volgde slechts, nu en dan nog een schot van den vijand; doch een half uur na middernacht, was alles stil, — eene stilte, die slechts door het akelig ruischen der vlammen in onze nabijheid, werd afgebroken.

Het gevecht kwam de Komeet op 4 dooden en 14 gekwetsten te staan; de Euridice had 1 ligt gekwetste (1), de Proserpina 2 dooden (waaronder de Luitenant der 2^e klasse MAAS) en 10 gekwetsten; terwijl op de kanonneerbooten een zestal dooden en ongeveer 12 verwonden gevallen waren.

Maar hadden wij ook dit verlies te betreuren, — het hoofddoel was bereikt: de verraderlijke stad was zóódanig getuchtigd, dat zij, kruipende aan de voeten van den *Hollandschen Leeuw*, genade had moeten afsmeeken. Onbeschrijfelijk was de angst en de wanhoop der ingezetenen geweest; de aandrang der vlugtenden voor de poorten der stad was ontzettend, en de geheele stad een tooneel van ellende. De vlugtenden werden hier en daar door vallend lood geveld; terwijl anderen in hunne huizen, door het springen van de nedervallende bommen, den dood vonden. *Antwerpen* zal nimmer de ontvangen les vergeten. En echter waren er te naauwernood 150 bommen in haren omvang nedergedaald.

Een wapenstilstand werd er getroffen, waarbij aan beide zijden de grensscheiding bepaald werd, en aan beide zijden

(1) De positie van de Euridice was grootendeels gedekt door het tegen de kade liggend gedeeltelijk gezonken wrak van de Sumatra, gebleven voor eenige weken door een ongelukkig toeval, buiten verband tot het oproer.

het zwaard in de schede zoude rusten tot drie dagen na opzegging.

Het bombardement van *Antwerpen* is zegenrijk in deszelfs gevolgen geweest; de muitelingen, hier terug geslagen en uit hunnen tuimelgeest ontwaakt, deden geen voetstap nader aan de Hollandsche grenzen; de Nederlandsche jeugd vloog vol geestdrift te wapen, en alomme werden aan het vaderland offers gebragt, die van de schoonste ontwaking van den algemeenen geest getuigden.

Des Konings tevredenheid werd dan ook opentlijk bij uitgevaardigde dagorder betuigd, en tot staving van dezelve, 24 ridderteekenen ter beschikking van den Generaal CHASSÉ gesteld.

De Opperbevelhebber had reeds bij de vleijendste dagorder zijne bijzondere tevredenheid over de *Marine* kenmerkend gemaakt, en wilde dan nu ook 8 van dat wapen met de Willems-orde versieren; een blijk, dat hij overtuigd was van het werkdadig aandeel, door de Zeemagt aan de zege van onze wapenen genomen.

De Kapitein-Luitenant H. W. VAN MAREN, de Luitnants der 1^e klasse HEUTZ, DEN BERGER, WEIS en VOIGT, de Luitnants der 2^e klasse VAN MAREN, VAN MALDEGHEM en VAN SPEIJK werden met die onderscheiding vereerd, onder 's Konings nadere homologatie. De Kapitein ter Zee LEWE VAN ADUARD, de Kapitein-Luitenant BEZEMER en ik werden met de Leeuwen-orde versierd, zijnde reeds Ridders der Militaire Willems-orde. Later werden nog met laatstgenoemde orde begiftigd: de Luitenant der 1^e klasse J. WISELIUS, de Luitnants der 2^e klasse IPPIUS FOCKENS, BLOK, TERBRUGGEN HUGENHOLTZ, VAN LACUM, VAN REESSEN en THIERENS, de 2e Luitenant bij de Mariniers 's JAKOB, de Schipper DORNIX, de Opperstuurman SOETER-

MEER, de Konstabelmajoor VAN KESTEREN, de Sergeants der Mariniers w. PETLER en OPRIJL; — en met de orde van den Nederlandschen Leeuw, de Schrijver en Victualie-meester der 1e klasse OVINK.

De Generaal CHASSÉ had, vóór en na het bombardement, dikwerf den raad of de inlichtingen van eenen *Marine-Officier* benoodigd. Het mistte niet, of hij moest al spoedig bemerken, dat het der zaken weinig voordeel gaf, dat nu eens deze dan weder gene Hoofd-officier zich tot dat einde bij hem vertoonde, welker uiteenlopende zienswijze eene ongemakkelijke en trage behandeling veroorzaakte. Ten einde dit voor te komen, begreep de Opperbevelhebber, dat er een *Chef van den Staf* voor dat Wapen afzonderlijk benoodigd was; en eenige keeren bij den Generaal in commissie geweest zijnde, viel zijne keuze op mij; in welke betrekking mij de Luitenant ter Zee 2^e klasse BLOK als Adjutant werd toegevoegd (1).

In deze mijne betrekking, later mede als Kommandant der Zeemagt vóór *Antwerpen*, kwam ik over zaken de Marine betreffende, met vele autoriteiten in aanraking, en voerde met deze eene voortdurende, vaak zeer gewigtige correspondentie. Ik was daardoor meermalen in de gelegenheid, hooggeplaatste ambtenaren, in dit voor het Vaderland zoo haghelijk tijdsgewricht, gade te slaan en te leeren hoogschatten. En zoude ik, bij de herinnering aan zooveel verdienstelijke mannen, niet eene wélverdiende hulde toebrengen aan Hem, op wien toen veler oogen gevestigd waren? Ik bedoel den in ervaring vergrijsden Zeeman, gedurende een zeer ruim tijdsverloop, in vroegeren tijd, mijn' geachte Opperbevelhebber, den Vice-Admiraal

(1) Zie Bijlage A.

C. J. WOLTERBEEK, toenmaals, onder het Opperbeheer van onzen geëerden Groot-Admiraal PRINS FREDERIK DER NEDERLANDEN, Directeur-Generaal voor de Marine. Met beleid en nooit verflaauwenden dienstijver, was Hij immer werkzaam ten nutte des Vaderlands. Vooral in die dagen toonde Hij, voor zijne veelomvattende, hoogst moeilijke taak ten volle berekend te zijn. Aan dien waardigen man heeft de Nederlandsche Marine groote verplichting (1).

Als Chef van den Staf van den Generaal CHASSÉ voor de Zeemagt, werd mij, al spoedig na mijne benoeming, eene belangrijke zending opgedragen. Zekere CASSIERS, een koopman in *Antwerpen*, had verlof verzocht bij den Kommandant van het eskader, om een zijner schepen, uit zee gekomen, binnen de bassin te halen. Onder kennisgeving, dat men *Antwerpen* als vijandelijke plaats *geblokkeerd* hield, was hem zulks natuurlijkerwijze geweigerd. Hiermede niet te vreden, had hij de stoutheid, onder begunstiging van eenen dikken mist, het schip naar binnen te doen halen. Dit vernomen zijnde, werd ik door den Generaal CHASSÉ naar de stad afgezonden, om zijnen wil aan de muitelingen, op eenen vasten toon, bekend te maken. Ik begaf mij, vergezeld van eenen Sergeant der Mariniers, met eene parlementaire vlag in de hand, aan de kade. Alles was er dood stil, — in de belendende straten geen menschelijk wezen. Hetgeen elders in soortgelijke omstandigheden gebeurd was, wettigde het vermoeden van verraad maar al te

(1) Zie breeder *Lereusbijzonderheden van* CONSTANTIJN JOHAN WOLTERBEEK, *Vice-Admiraal*, enz. *beschreven* door D. G. MULLER, *Commissie bij het Ministerie van Marine*, opgenomen in de *Verhandelingen en Berigten betreffende het Zeezezen en de Zeevaartkunde*, verz. en uitg. door Jonkhr. G. H. TINDAL, *lt. ter Zee te kl.*, enz. en JACOB SWART, *Lector in de Wis- en Zeevaartk.* enz. *Nieuwe Volgorde*. Deel VI. Amsterdam 1846, bladz. 269—306. Over het tijdvak, door mij in dit geschrift herdacht, zie men aldaar, bladz. 336—339.

zeer. Op eens komt uit eene zijstraat een wél gekleed Heer op mij aan. Hij maakt mij bekend met het gevaar, dat mij werkelijk dreigt, en biedt mij zijn geleide aan. Hij was één van mijne matrozen, in de Middellandsche Zee, aan boord van Z. M. linieschip *Holland* onder mijne bevelen gediend hebbende. Door zijn heftig en onrustig karakter, vooral als hij zich aan den wal bevond, had hij menige gevoelige bestraffing van mij beloopt (1). Hij herinnerde het mij in deze haghelijke oogenblikken, doch betuigde, in zeemanstaal en schier met de eigen woorden: „wat hij ontvangen had, dubbel te hebben „verdiend, en mij voor mijne overigens goede behandeling „altijd dankbaar te zijn.” — Weldra kwam ik, door zijne bemiddeling, in aanraking met eenen wachthebbenden officier. Ik verlangde van dezen, naar zijnen chef geleid te worden. Mijn gewezen matroos verliet geen oogenblik mijne zijde. Hij scheen door de muitelingen — in welke hoedanigheid, bleef mij steeds onbekend — ontzien te worden. Aan zijne trouw had ik, meer dan waarschijnlijk, mijn leven te danken. Men voerde mij, onder talrijke bedekking van blaauwkielen, door de stad. Op de *Place verte* en andere pleinen gekomen, vond ik aldaar digte hoopen van muitelingen, die (waarschijnlijk bij gebrek aan logement) onder de open lucht bij vuren verspreid lagen. Met een luid geschreeuw rees de massa op; — één blik van mijn geleider deed hen afdeinzen. Zelfs bespeurde ik nu en dan een' schildwacht, waarschijnlijk uit gewoonte, voor de vroeger door hem gerespecteerde kenteekenen, het geweer presenterende. Overal waar ik mij vertoonde, vergezelde

(1) Weiligt herinneren velen zich nog den naam van den matroos *LEM*, berucht baattonnist.

en omgaf mij eene onafzienbare menigte, tot dat ik, langs de *Meir*, het voormalig paleis van Prins FREDERIK, naderde. Dáár waar ik nog zoo onlangs 's Konings oudsten Zoon, den Kroonprins, ontmoet had, omgeven door velen die toen nog trouw en verkleefdheid huichelden, dáár waar de Prins toen nog in al den luister van Zijnen rang en en van Zijn' Europeeschen naam had gestaan, troonden nu *rebellens*, menschen uit de geringe burger klasse, in het gewaad der aanzienlijken. Schoolmeesters en schouwspelers waren nu veldoversten, of lieten hunne stem en hun oordeel in de raadzalen hooren. Hier vond ik dan, onder het praesidium van ROGIER, de zich noemende Generaals NIJPELS, MELLINET, VAN DER SMISSEN en NIËLLON. Ik weigerde, mij van de *Fransche* taal te bedienen, daar ik die noch voor de taal van mijnen landaard, noch voor de hunne erkende. In weinige woorden maakte ik hen bekend met het gebeurde. Ik voegde er bij, dat, zoo in den namiddag te 4 ure het vaartuig, dat met sarrend gejuich de bassin was ingehaald, niet weder op dezelfde plaats ongelost op stroom lag, het gedonder van het Hollandsche geschut nieuwe kracht aan die vordering zoude bijzetten. Naar de Citadel en de gereed liggende vloot wijzende, betuigde ik, dat de rampzalige gevolgen voor de stad, die reeds eenmaal ondervonden had, hoe de Hollanders gewoon zijn, daartoe uitgedaagd, zich te doen gelden, alleen zouden te wijten zijn aan den vermetelen schender der overeenkomst. Na korte beraadslaging, schenen de opperhoofden gereed te zijn tot het geven der verlangde voldoening; doch men verzocht mij, tevens een voorstel van hunne zijde aan den Generaal te willen overbrengen. Dit sloeg ik van de hand, doch toonde mij bereid, één' hunner naar het Hoofdkwartier te vergezellen, die zelf daar het belang der ver-

gadering zoude kunnen voorstellen. Dit werd aangenomen, en men stelde mij voor, of ik ook iets had in te brengen tegen den weg, door het *St. Andrieskwartier*, naar de Citadel. Hierop geantwoord hebbende, „dat ik geloofde als *„parlementair* veilig te zijn,” sloeg ik, met den Heer CHAZAL, den weg naar de Citadel in; daarbij tevens het oogmerk hebbende om, gaande weg, op te nemen, of men achter de huizen der kade ook batterijen of andere werken opwierp, die voor onze positie van belang konden worden. Ik bespeurde echter niets van dien aard, en bereikte behouden de Citadel, waar ik verslag deed van mijne zending, en den afgevaardigde bij den Generaal inleidde. Zijn onbeteekenend voorstel voor de kleine vaart en het halen van zand, enz. werd door den Generaal toegestaan. Tegen 4 ure was het vaartuig uit de bassin weder op de vorige plaats gebracht.

Onbekend met den verderen loop der zaken en 's Konings gedachten over het al of niet heroveren van *Antwerpen*, had de Generaal CHASSÉ mij last gegeven, eene talrijke scheepsmagt ter versterking aan te vragen. Weldra voeren het fregat de *Javaan* en de korvetten *Nehalennia*, *Hippomenes* en *Heldin*, met menige kanonneerboot, de rivier op, tot op de hoogte van *Austruweel*, om, ten gevolge der overeenkomst, de magt vóór de stad niet te vermeederen, maar 'met oogmerk om, na afloop van den wapenstilstand, zich vóór de stad te vereenigen. Het fregat de *Javaan* ontving spoedig de order om naar de positie van *Lillo* te retireeren. De getroffen wapenstilstand werd aanvankelijk verlengd, en verloor zich daarna in de *algeheele*, die door de te *Londen* vereenigde Conferentie op den 21. November met den Koning getroffen was. — Hierdoor werd eene zoo talrijke scheepsmagt in de nabijheid

van *Antwerpen*, minder noodzakelijk geacht. De felle stroom op de hoogte der rivier, waar zij gelegen was, maakte het voor groote en diepgaande schepen onraadzaam, hunne positie, buiten noodzakelijkheid, te verlengen. De Koning vermoedde daarenboven, in het voorjaar, op eene andere wijze van de vloot gebruik te zullen moeten maken. Men gaf de voorkeur aan een door mij voorgesteld plan, om de groote schepen vóór *Antwerpen*, door een aantal kanonneerbooten te doen vervangen; waartoe men weldra bevelen aan de Hoofd-departementen uitvaardigde.

Het naderend winterjaargetijde ook voor eenen ijsgang doende vreezen, begreep de Kommandant van het escader, LIEWE VAN ADUARD, den Generaal CHASSÉ daarop opmerkzaam te moeten maken. Mij met die voorzorg vereenigende, werd het vertrek der schepen zóódanig geregeld, dat in het begin der maand December het fregat *Euridice* en de korvet *Proserpina* tot voor *Bath* en *Lillo* vertrokken, terwijl de *Komeet* (een oud schip, waaraan des noods minder gelegen was) en de brik de *Gier*, met de kanonneerbooten, nog aldaar zouden vertoeven, om den vijand immer het behoorlijk ontzag in te boezemen, tot dat werkelijke ijsgang ook die schepen zoude verplichten, die reede te verlaten. Ten einde hen dan nog altijd af te kunnen laten gaan, werd er bij dezelve eene stoomboot, de *Curaçao*, geplaatst, die daarna door de *Suriname* vervangen werd.

Na het vertrek der *Euridice* verviel, als oudste der aanwezige officieren, het kommandement over de vóór *Antwerpen* gestationeerde Zeemagt, op mij. Weldra had ik het genoeg, dit door het Gouvernement bekrachtigd te zien, met verlof, om, wanneer ook de *Komeet* moest vertrekken, het kommandement over dat vaartuig, ad interim op te dragen aan mijnen 1^{en} officier, den Luitenant der

1^e klasse G. DEN BERGER, en mij voor het kommandement te begeven aan boord der kanonneerboot N°. 6, (Kommandant Luitenant der 2^e klasse J. W. VAN MAREN), met last om mijnen intrek te nemen op het *Vlaamsche Hoofd*, en mijne kwaliteit van *Chef van den Maritimen Staf* te blijven waarnemen met die van *Kommandant der Marine vóór de stad*.

Tot regt verstand van den omvang en den aard mijner militaire betrekkingen voor *Antwerpen*, acht ik het niet ondienstig hier te vermelden, dat later (in het voorjaar van 1831) door het Departement van Marine de indeeling der scheepsmagt op de Schelde, aldus werd vastgesteld.

De maritime linie van defensie werd in drie divisien verdeeld: de eerste, gestationeerd vóór *Antwerpen* tot aan het fort *de Parel*, onder mijne bevelen; — de tweede divisie, van het fort *de Parel* tot aan het fort *Bath*, onder de bevelen van den Kapitein ter Zee (later Schout bij Nacht) LEWE VAN ADUARD; de derde divisie, van het fort *Bath* tot vóór *Vlissingen*, onder bevel van den Vice-Admiraal GOBIUS. De geheele linie van defensie was gesteld onder het opperbevel van den Luitenant-Generaal CHASSÉ. — Over hetgeen bij de tweede en derde divisie is voorgevallen, zal ik, over het algemeen, niet uitweiden; ik was daarvan geen ooggetuige.

Vóór den invallenden winter verliet alzoo een groot gedeelte der scheepsmagt *de Schelde*, om te *Vlissingen* binnen te vallen.

Overeenkomstig den bestaanden wapenstilstand, woei van mijn smaldeel de witte of parlementaire vlag. Die vlag werd echter, helaas! door de opstandelingen dikwerf grof beleedigd. Zóó was op den 19. December 1830 door eene hevige stormvlaag mijn onderhebbende bodem de Komeet tot bijna tegen de kade der stad gedreven, toen eene juichend toegesnelde losbandige menigte, met helsche vreugde in het

hart, zich gereed hield om, indien het vaartuig tegen den wal mogt geraken, op hetzelfde te springen en ons te overweldigen. Een mijner officieren, de brave Luitenant der 1^e klasse VOIGT, stelde mij voor, en verklaarde zich bereid, met eene brandende lont plaats te nemen vóór de welgevulde kruidkamer, om, indien het gespuis aan boord mogt komen, op mijne eerste order, den brand in het kruid te steken, en den bodem in de lucht te laten springen. Een kort maar krachtig woord van goedkeuring — een hartelijke handdruk aan den welberaden Zeeman — het overreiken van den sleutel mijner cassette, waarin ik dien der kruidkamer bewaarde, — 't was het werk van één oogwenk. Ik gaf toeroepender wijze aan den Generaal VAN DER SMISSEN, dien ik op de kade onderscheidde, kennis van ons voornemen, dat zich niet alleen tot eene bedreiging bepalen, maar heilig (zoo mogelijk met redding van het volk) in werkelijkheid overgaan zoude, indien men het ondernam ons aan te randen. Het moest eene onberekenbare schade aan de stad zelve hebben toegebracht. De voorraad buskruid, die zich aan boord bevond, was aanzienlijk. Gelukkig bedaarde de stormvlaag, en kwam ik met de Komeet weder op stroom.

Die trek van onverschrokkenheid van den bij mij immer hooggeachten nu overleden VOIGT, mogt niet onvermeld blijven; vooral niet, omdat het onmiddelijk gevolg van het gebeurde was, dat alle de onder mijne bevelen dienende officieren zich plegtig verbonden om, zoo het eenmaal gebeuren mogt, dat één hunner, op eene dusdanige wijze, door het gepeupel werd aangerand en moest onderdoen, de voorkeur te geven aan een' wissen dood boven eene smadelijke behandeling, en nooit te zullen dulden, dat de geringste inbreuk gemaakt werd op Neêrlands roem of de eer der vlag.

Door mijne, als Chef van den Staf, onderhouden correspondentie met den vijandelijken Generaal VAN DER SMISSEN te *Antwerpen*, en uit mijne rapporten aan het Departement van Marine, was men van het voornemen der kommanderende officieren niet onkundig gebleven. Op verlangen der Kommandanten werd, met dát oogmerk, aan ieder hunner zelfs meerder buskruid verstrekt. Eenigen tijd daarna (den 5. Februarij 1831), gaf het heldenfeit van den vereeuwigden VAN SPEIJK, het overtuigendste bewijs, dat een Nederlandsch Zee-officier onwrikbaar is in de verdediging zijner hem toevertrouwde vlag, en zijn gegeven woord, tot elken prijs, weet gestand te doen.

Den 24. December werden, uit hoofde van den bestaanden ijsgang, de Komeet en de Gier naar *Vlissingen* afgesleept. De officieren en ekwipaadje smaakten daarbij het genoeg, dat aan boord der *Amphitrite* en andere op de Schelde verspreide schepen, de scheepsmuzijk, bij het passeren, de Vaderlandsche Volksliederen speelde, en de ekwipaadjen hen met een driewerf herhaald *hourrah!* vereerden.

Een hartelijk vaarwel aan mijne brave officieren en schepelingen gezegd hebbende, verliet ik, met mijnen Adjutant, den Luitenant der 2^e klasse BLOK (die het kommandement over boot N°. 6, uit hoofde der ziekte van den Luitenant der 2^e klasse VAN MAREN, had bekomen), met wezenlijke aandoening de korvet de Komeet, — een vaartuig mij dierbaar geworden uit hoofde van de gevaren van verschillende aard, die ik met hetzelfde had doorgeworsteld.

De kanonneerbooten, die aanvankelijk bestonden uit de boot N°. 2, Luitenant der 2^e klasse VAN SPEIJK; N°. 4, Luitenant der 1^e klasse SCHRÖDER; N°. 6, Luitenant der 2^e klasse BLOK, en N°. 9, Luitenant der 1^e klasse SCHUIT, — waren inmiddels versterkt geworden door de kanonneerboo-

ten N°. 3, Luitenant der 2^e klasse VAN OUWENALLER; N°. 8, Luitenant der 1^e klasse MEESMAN; N°. 10, Luitenant der 2^e klasse VON RÖMER; N°. 11, Luitenant der 2^e klasse WIPFF, en N°. 24, Luitenant der 1^e klasse BAARS.

De ijsgang die de groote schepen naar *Vlissingen* dreef, maakte eenige voorziening voor de kanonneerbooten noodzakelijk. Zij moesten echter zoo lang mogelijk op stroom blijven, aangezien de vijand daardoor beter in bedwang werd gehouden, en om de blokkade der stad te handhaven. Toen echter de ijsgang te hevig werd, liet ik dezelve retireren op de reeds te voren aangewezen plaatsen. De kanonneerbooten N°. 2, 4 en 11 begaven zich in het sluisje der Citadel, terwijl de overige booten, aan weêrszijde van het *Vlaamsche Hoofd*, zoo hoog mogelijk, op den wal haalden. Zoodra echter verandering van weder den ijsgang verminderde of onschadelijk maakte, vorderde de waakzaamheid, dat de booten zich weder op stroom begaven, welke verandering van positie het wisselend weder van dat jaar onderscheidene keeren met zich bragt.

Van het oogenblik, dat, de *Euridice* vertrokken zijnde, het kommandement mij was opgedragen (1), waren de werkzaamheden die ik te verrigten had, veelvuldig, en vermeerderden bijna dagelijks. Buiten die aan het kommandement verbonden, bragt mijne betrekking van *Chef van den Staf* het hare in ruime mate daartoe bij. In die kwaliteit moest ik mij gemeenlijk twee malen daags naar de Citadel begeven. Meermalen gebeurde het, dat, ook des nachts mijne tegenwoordigheid aldaar verlangd wordende, het bepaalde sein mij aan een oogenblik slapens ontrukte.

(1) Zie bladz. 52.

Al wat, ten gevolge van den opstand, uit *België* naar *Holland* wilde vertrekken, passeerde steeds het punt waar ik het bevel voerde: het was 't éénige, dat door de Hooge Regering daartoe was opengelaten. Die uit dat land gevlugt was, met achterlating zijner goederen, gaf zich natuurlijker wijze de meeste moeite, die terug te bekomen. Het was dus weder langs het *Vlaamsche Hoofd*, dat die goederen vervoerd moesten worden. Men wendde zich dan ook van alle zijden tot mij; en regt moeilijk werd het mij vaak, de waakzaamheid voor het indringen van vreemdelingen, of twijfelachtige personen, te vereenigen met mijne zucht om mijne landgenooten van dienst te zijn. Mogt ik mij alzoo met een zeer uitgebreid, ja schier onbeperkt vertrouwen bekleed zien, — eene zeer groote verantwoordelijkheid stond daartegen over. Ik had het geluk, daarin krachtig te worden ondersteund door mijne onderhoorigen. Ik rekende op hun aller onkreukbare trouw, en geen hunner heeft ooit in het minste mijne verwachting te leur gesteld.

Ik meen hier ter plaatse eene meer algemeene opmerking, in verband tot het onderwerp van mijn geschrift in zijnen geheelen omvang, niet te mogen achterhouden. Zij betreft de diensten, die de Zeemagt voor *Antwerpen* doorgaande verrigtte.

Met de stad had de Citadel geene de minste gemeenschap, De opgewondenheid der gemoederen, de wraakzucht over het bombardement, maakte iedere aanraking met de stad onmogelijk. Van de *landzijde* was dus de gemeenschap met het vaderland ondoenlijk; en de Citadel ware zeer spoedig bezwiken, zoo niet door eene belegering, dan toch door honger en ziekten onder de bezetting. De *Zeemagt* alleen hield de gemeenschap met het vaderland open. Zij hield de rivier benedenwaarts tot aan *Bergen op Zoom* en *Vlissingen*,

vrij. Door *haar* ondersteund, was de toevoer van levensmiddelen en ammunitie, het evacueeren der zieken en gekwetsten naar *Bergen op Zoom*, mogelijk. Door *haar* werd, niet zelden met zeer groot levensgevaar, de correspondentie met de Hooge Regering, tot aan de overgave van de Citadel toe, onafgebroken volgehouden; terwijl het *Vlaamsche Hoofd*, door de *Marine* bezet (mits naar eisch versterkt zijnde), een uitmuntend steunpunt ter defensie van de Citadel aan de rivierkant, uitmaakte.

Gaf dit een en ander mij veelvuldige werkzaamheden; het verschafte mij tevens de gelegenheid, die ik niet ongebruikt voorbij liet gaan, tot het aanknoopen eener geheime gemeenschap met *Antwerpen*, die aangehouden heeft tot het laatste treurtooneel toe, en nimmer door den loerenden vijand is ontdekt geworden.

In het jaar 1831 was ik namelijk met twee, aan Neêrlandsch Koning zeer verkleefde en voor het Gouvernement met een' goeden geest bezielde Antwerpsche Heeren overeengekomen, te mijnen koste, eene duivenpost aan te leggen, ten einde daardoor het genoeg te hebben, door brieven en couranten, steeds bekend te worden met alles, wat in het oproerige *België* mogt voorvallen. Ik had tot verblijf der duiven eene bovenkamer aan het *Vlaamsche Hoofd* doen inrigten. Een jongeling was door mij belast, twee maal 's weeks, en later dagelijks, de aldaar aankomende duiven op te vangen, en aan mij of mijnen Adjutant te overhandigen, ten einde haren last, — het *Journal d'Anvers*, het *Journal de Commerce*, als anderzius, — te ontnemen. Daarna werden zij zorgvuldig in korven, op bedekte wijze, op te voren bepaalde plaatsen aan den Antwerpschen wal, ongemerkt weder overgebracht, om van daar afgehaald te worden. De duivenpost werd hij tusschenpoozen vervangen door

geheime seinen: het verzetten van bloempotten, het openen of sluiten van gordijnen, enz., vóór daartoe aangeduide ramen, op de kade uitziende. Gaf zulks mij veel afleiding gedurende mijn langdurig Kommandement en eentoonig leven, — ik werd tevens bekend met vele vijandelijke en verraderlijke voornemens te onzen aanzien. Die geheime correspondentie is steeds van het hoogste belang voor den Opperbevelhebber, den Directeur-Generaal voor de Marine en Z. K. H. Prins FREDERIK, gecoördeld. Onderscheidene aanslagen tegen den Opperbevelhebber en mijn persoon beraamd, zijn daardoor in tijds verijdeld geworden. Vooral tijdens de belegering van de Citadel, was die correspondentie dikwerf zeer belangrijk te noemen. Zelfs onder het onafgebroken gedonder van allerlei geschut, vlogen de duiven, door mijne bekenden in *Antwerpen* opgelaten, geregeld naar mij toe, en bragten mij, onderanderen, dagelijks berigten van de verliezen, aan zijde des vijands geleden. Later zullen wij dikwijls gelegenheid hebben, op het gebruik van dit middel van gemeenschap, terug te komen. —

Na het bombardement werd, zoo als ik vroeger heb aangeeteekend, *Antwerpen* door ons *geblokkeerd* gehouden: — een doodelijke slag voor het handelsbelang dier stad; waartegen dan ook de Belgische gevolmagtigden onophoudelijk bij de Conferentie te Londen protesteerden, en hetgeen aan het befaamde protocol van 20 Januarij 1831 de geboorte gaf. Mijne zoo even omschreven geheime gemeenschap met *Antwerpen*, gaf mij de eerste kennis van het bestaan dier ouregtvaardige akte. Ik haastte mij, die, per expresse, den Koning mede te deelen, met kennisgeving van de maatregelen, welke men stond te nemen, ten einde hare ten uitvoerbrenging te verzekeren. De Koning nam daarop het bekende Besluit, en een stoomjagt spoedde zich, met

den Kapitein-Luitenant VAN DEN BOSCH aan boord, naar *Antwerpen*, om mij en de overige bevelhebbers op de Schelde den last op te leggen om de verdere koopvaardij- of zeevaart naar en van *Antwerpen*, geen' verderen hinderpaal toe te brengen. Ook dit gaf eene aanmerkelijke vermeerdering van voorzorg en werkzaamheid.

De wederzijdsche loodsen moesten van passen worden voorzien, en de Antwerpschen naauwkeurig worden bewaakt, en, zoo veel mogelijk, buiten gemeenschap gehouden.

Nog een' anderen hoogst belangrijken aanwas van arbeid, verschafften mij de *contra-revolutionaire* bewegingen in *België*. Een aantal ingezetenen van die gewesten, zagen niet dan met diep leedwezen den toenmaligen staat van zaken in hun land. Eenige, uit waarachtige genegenheid voor den Koning, die welcer dáár zetelde; — andere, uit hoofde van hunne bij de omwenteling te leur gestelde verwachtingen; — vele, uit eigenbelang, en onder de laatste voornamelijk fabrikanten en kooplieden der handeldrijvende steden. Zij vereenigden zich tot eene partij, alom bekend onder den naam van *Orangisten*. Vele aanzienlijken waren die partij toegedaan, eenige weinige openlijk, doch de meeste in het geheim, wachtende eene geschikte gelegenheid af om zich zonder gevaar als zoodanig te kunnen vertoonen. Bij die partij ontbrak het echter aan éénheid: sommige begeerden den eenvoudigen terugkeer tot den vorigen stand van zaken, andere vonden raadzamer den *Prins van Oranje* aan het hoofd van het bestuur te plaatsen, terwijl wederderden zich meer geneigd betoonden voor 's Prinsen in *Brussel* geboren Zoon. De in de onderscheidene steden bestaande clubs zonden elkander afgevaardigden toe, om zich zooveel mogelijk te verbinden; terwijl derzelver overeenkomst en werkzaamheid, zoo geheim mogelijk, aan het

Gouvernement te 's *Gravenhage*, moest medegedeeld, en des Konings gevoelen over een en ander punt van aanbelang, geraadpleegd worden. Het onderhouden dier onderlinge betrekkingen kon geene beter gelegene plaats vinden dan het *Vlaamsche Hoofd*, waar de agenten der partij, onder veranderde en dubbele namen, en voorzien van verschillende passen, verkleed en onkenbaar, in één oogenblik, van het *Hollandsche* grondgebied op *Belgischen* bodem en omgekeerd, zich konden begeven. Menige nacht voerde hen dan ook derwaarts, en menige hoofdpersoon van het in *Zuid-Nederlund* gespeelde tooneel kwam aldaar vóór mij in een geheel ander licht, dan waarin hij voor het oog van de wereld bekend stond. Zóó traachtte men, onder anderen, eenmaal 's Konings toestemming te bekomen, om heimelijk op het *Vlaamsche Hoofd* eene magt van ongeveer 800 man Nederlandsche troepen te vereenigen, en dezelve, onder het Oranje-vaandel geschaard, *Vlaanderen* in te laten rukken, waar de *Orangisten* verzekerden dat in elk door hen bezocht dorp zij den grootsten aanwas van hunne magt zouden ondervinden, — dat geheel *Gent* onmiddelijk toe zoude vallen, enz.

Maar Koning WILLEM wilde niet zóó, en liet antwoorden (waarlijk edel!), dat ~~geen~~ geen enkele druppel *Hollandsch* bloed voor de herstelling van Zijn geslacht op den Hem ontweldigden troon mogt vergoten worden; dat Hij het voor een bewijs zoude houden van ware trouw aan Zijn Koninklijken Persoon, zoo de *Belgen zelven*, zonder hulp van buiten, dit resultaat verkregen. Alhoewel het niet te ontkennen valt, dat de Koning destijds de restauratie begeerde, zoo wilde Hij echter Zijne getrouwe *Noord-Nederlanders* niet opofferen voor eene hun geheel vreemde zaak. Ook ten tijde van den Gentschen opstand onder GREGOIRE en DE BAST, was mij het beramen van denzelven door mijne

duivenpost bekend, en was ik, vooral laatstgemelden, op last van den Opperbevelhebber, meermalen behulpzaam geweest om naar *Staats Vlaanderen* en weder terug te komen. Na de mislukking van dien toeleg, hebben onderscheidene vlugtelingen heimelijk op het *Vlaamsche Hoofd* het bedreigde leven gered, van waar zij naderhand, langs andere wegen, hun Land weder konden bereiken, en, zonder ontdekking, over de grenzen komen, om zich, na het bedaren van den eersten storm, weder te hunnent te vertoonen. Nimmer vergunde ik echter aan één' hunner, naar *Holland* zich te begeven, dan wanneer ik daartoe *speciale* order van den Opperbevelhebber bekwam. *De onderhandelingen met de Orangisten*, hebben nimmer een deel van *mijnen* werkkring of van *mijne* bemoeijingen uitgemaakt.

Ik nader in mijn verhaal het tijdstip, dat, onze Zeemagt ter cere, een blad in de Nederlandsche geschiedenis, ja in die der wereld vult, dat door geen tijdsverloop zal worden uitgewischt.

De kanonneerbooten, geëchelonneerd langs de kade op stroom liggende, was boot N°. 9 onder bevel van den Luitenant der 1^e klasse SCHUIT, die het hoofd der benedenzijde van de flotille uitmaakte, met de praaijing der in- en uitgaande Belgische binnenvaartuigen belast. *Antwerpen* toch was destijds nog *geblokkeerd*. Geen enkel vaartuig mogt de kade naderen of de bassin inloopen van de benedenrivier komende, dan voorzien van mijn *schriftelijk* verlof, hetwelk de Schipper gehouden was, aan boord van boot N°. 9 te vertoonen. Den 11. Januarij 1831 waagde het echter een klein binnenvaartuig, aan deze order niet te voldoen, en van het felst van den vloed gebruik makende, onmiddelijk aan de kade te loopen. De Luitenant SCHUIT praaide daarop den Schipper toe, aan zijn boord te komen; en zond, toen daaraan niet voldaan werd, zijnen Adelborst naar den wal, om den Schipper uit te noodigen, aan het

bevel te gehoorzamen. Het gemeen op de kade, inmiddels toegeschoten, vatte de touwen van het vaartuig, en had de onbeschaamdheid, onder een luid gejoel en het uitbraken van scheldwoorden tegen den Adelborst, hetzelfde naar binnen te halen. De Adelborst van zijne bevinding rapport makende, lostte de Kommandant onmiddelijk een *scherp* kanonschot op het gemeen. De kogel van 8 pond drong door de huizen, toevallig echter zonder iemand te treffen. Deze daad gaf aanleiding tot eene briefwisseling met den Belgischen Generaal VAN DER SMISSEN, die het bevel over de stad voerde, en op voldoening aandrong. — Deze werd hem echter niet gegeven, daar ik het geval vrijpleitte met hem aan *het consigne van eenen schildwacht* (waarmede het gelijk stond) te herinneren. In dergelijke omstandigheden en op eene plaats, waar één overijld kanonschot de ijselijkste gevolgen zoude kunnen hebben, — op eene plaats, waarop geheel Europa de aandacht vestigde, werd beradenheid en bedaardheid vereischt; — en daar het mij voorkwam, dat de Luitenant SCHUIT in allen gevalle eenigermate te driftig had gehandeld, begreep ik, hem de voorhoede te moeten ontnemen, en gelastte den Luitenant der 2^e klasse VAN SPEIJK (mij bekend als een bedaard en steeds met veel overleg handelend officier) dien post over te nemen.

Ik gaf daarbij aan VAN SPEIJK de order, in het vervolg voor *Austruweel* zich te posteren, uit hoofde, op die wijze, kon worden voorgekomen, dat eenig vaartuig onmiddelijk aan de kade schoot, en tevens aan den Kommandant dier voorpost ruimer veld openbleef om met geschut, des noods, zijn gebod kracht bij te zetten.

Inmiddels de vaartuigen op nieuw voor ijsgang hebbende moeten vlugten, waarbij ik den Luitenant VAN SPEIJK, (nu tot het benedengedeelte der flotille behoorende) mede

op zijde van het *Vlaamsche Hoofd* liet halen, bespeurde ik den 4. Februarij, dat de rivier wederom genoegzaam vrij van drijfjs was, en beval derhalve, den 5. Februarij des morgens, de flotille wederom op stroom te halen. VAN SPEIJK begaf zich dan nu ook weder met boot N°. 2 naar den hem toevertrouwden post vóór *Austruweel*. Alle booten lagen reeds op hare plaats, en weldra zag ik ook van het *Vlaamsche Hoofd*, dat VAN SPEIJK spoedig de zijne (zijnde de verst afgelegene) zoude bereiken. Het woei echter hard uit het West-Noord-Westen, zoodat, toen VAN SPEIJK het anker voor *Austruweel* wierp, (waar de grond niet overal even goed houdende is) de boot doordreef met genoegzaam stil (dat is *zonder tij*), doch onstuimig water. Door den wind werd de boot sterk naar den hoek gedreven, dien de *Schelde*, *Antwerpen* voorbij geloopen zijnde, aldaar vormt. Ten einde den wal te mijden, was het noodzakelijk weder zeil bij te zetten, om met eenige slagen naar de vorige plaats op te werken. De boot weigerde echter (steeds meer den wal naderende) het wenden; en eene tweede evenzeer mislukte poging om door den wind te geraken, zette de boot eindelijk, juist bij het fort *Sint Laurent* (een oud steenen fort bij de bassin, destijds nog ongearmeerd), op den wal. Van het *Vlaamsche Hoofd* zagen mijne oogen, die immer de boot gevolgd waren, eene tallooze menigte naar de plaats toesnellen. Ik begaf mij onmiddelijk in mijne sloep, om mij derwaarts te spoeden, en ontwaarde met verbazing, terwijl ik mij reeds met mijne sloep in de nabijheid bevond, dat, na weinige oogenblikken, de van de gaffel waaijende *Nederlandsche vlag* omlaag werd gerukt. Vóór ik nog tijd had, mij aan den loop mijner gedachten over te geven of verkeerde gevolgtrekkingen over de handelwijze van den Kommandant te maken, dreunde

mij reeds een zware slag in de ooren , en verloor de kanonneerboot zich in licht en rook , welke opgetrokken zijnde , zich toen geheel ontredderd voordeed , zonder echter geheel uit één te zijn. De mast stond nog ; de romp droeg alle de sporen der uitbarsting. Alles was het werk van zeer weinige oogenblikken geweest.

Ik bereikte de op VAN SPEIJK volgende boot ; en ontwaarde van dáár eerst regt duidelijk , dat de edele jongeling , op het oogenblik dat de baldadige , wraakgierige menigte den aanslag had willen ten uitvoer brengen om hem van zijne eer te berooven , den brand in het kruid had gestoken , en die eer ongeschonden , getrouw aan het gegeven woord , getrouw aan eed en plicht , met zich had gevoerd (1).

De gewaarwordingen te beschrijven , die aller gemoed vervulden , is onmogelijk. Eene nooit aanschouwde daad geeft een tot dat oogenblik ongekend gevoel. Dat zóódanige dood ongewroken bleef , zal wel het beste bewijs zijn voor de strenge krijgstucht mijner officieren en schepelingen. Zij verkeerden in den hoogsten staat van opgewondenheid ; — maar de orders van hoogerhand waren onverbiddelijk !

Het is een vreeselijk oogenblik , — 't zijn verschrikkelijke gewaarwordingen , welke een' mensch noodzaken , met ter zijde stelling van eene zijner eerste aandriften , — het zelfbehoud , — een einde aan zijn bestaan te maken. 't Is nog verschrikkelijker , met het zijne , over dat van zoo velen zijner natuurgenoooten te beschikken. Hoe schuldig zijn derhalve de verachtelijke aanranders niet , die , duizenden in getal , den edelen jongeling tot die groote daad van zelfopoffering bragten ; en hoe hoog moet niet het gevoel van

(1) Zie Bijlage B.

eer geklopt hebben in die jeugdige borst, om hem alles te doen vergeten, wat dat ééne, alles beheerschend, gevoel konde in den weg staan! Kracht van wil, en wel in hoogen graad, wordt er vereischt voor het ten uitvoer brengen van zoodanig voornemen; want zelfs de bewondering onzer natuurgenooten, — dien scherp prikkel voor al wat groot en edel is, — mist (niet twijfelachtig, maar zeker) hij, die daartoe overgaat: — hij ontwaart haar nimmer.

In het mij toegekomen *Journal d'Anvers* las ik, dat een gedeelte van het lijk van den held, in het hospitaal te *Antwerpen* was overgebracht, en dat het ridderkruis van VAN SPELJK onder de overblijfselen der kajuit van zijne kanonneerboot, was gevonden. Ik eischte onmiddellijk, eerst van den Generaal VAN DER SMISSEN, later van den Generaal NIJPELS, op nadrukkelijken toon, de uitlevering van een en ander (1). Beide aanvragen (o schande!) onbeantwoord gebleven zijnde, rigtte ik (door mijne geheime gemeenschap geleid) daartoe het verzoek aan de Kamer van Koophandel te *Antwerpen* (2), met dit gelukkig gevolg, dat, op den 16. Februarij, door eene commissie uit die Kamer, in eene sloep onder parlementaire vlag, met inachtneming van den eerbied aan zóó kostbare overblijfselen verschuldigd, mij, aan het *Vlaamsche Hoofd*, een kistje werd overhandigd, waarin de bovenste gedeelten van den romp des helds, ter wering van bederf, in brandewijn vervat was; benevens het in de kajuit gevonden, door de ontploffing gedeeltelijk verschroeide ridderkruis. Het laatste bewaar ik als een heiligdom, ter nagedachtenis aan mijnen braven kameraad. Het eerste deed ik door den Officier van Gezondheid CROISSANT

(1) Zie Bijlagen C 1 en C 2.

(2) Zie Bijlage D.

en eenigen mijner Officieren onderzoeken. Zij herkenden het aan de romp nog klevende stuk halskraag, voor hetgeen door VAN SPEIJK gedragen was; en een stuk ridderlint, als, korte dagen te voren, door een' zijner kameraden, aan VAN SPEIJK geschonken. De kleur van het hoofdhaar, was kennelijk geene andere, dan die van VAN SPEIJK (1). Ik deed, door mijnen Adjutant BLOK, het zielloos overschot van den held, behoorlijk tegen bederf nog nader voorzien, en de kist verzegeld zijnde, naar *Holland* voeren, alwaar het, met verschuldigde eere, plegtstatig (op de algemeen bekende wijze) in de Nieuwe Kerk te *Amsterdam* is begraven. Hoe smartte het mij, in mijne veelomvattende en hoogst belangrijke pligten, het onoverkomelijk beletsel te zien, om *in persoon* aan VAN SPEIJK de laatste eer te bewijzen!

Van zijne lotgenooten zijn er *drie* behouden: de Vlissing-sche loods VAN DE VELDE, de 2^e zeilmaker POOLMAN en de marinier der 3^e klasse WEILER; een vierde, de matroos PIEPER, kwam er af met het verlies van een been. Hij werd in het Hospitaal te *Antwerpen* zorgvuldig verpleegd.

Ik eischte onmiddelijk hunne uitlevering van den Militairen Kommandant van *Antwerpen* (2). Met nadruk herinnerde ik daarbij, hoe ik in mijne vorige brieven hem had bekend gemaakt, wat er den 19. December te voren met de korvet de *Komeet* zoude gebeurd zijn, als die door het graauw ware overrompeld geworden (3); hoe alle de gevolgen van het gebeurde, dat aan zoo menigen Belg die zich op en bij de boot had bevonden, het leven had gekost, — „alleen ter verantwoor-
ding lagen van hen, die zich hadden durven verstouten,

(1) Zie Bijlage E.

(2) Zie Bijlage F.

(3) Zie bladz. 35.

„één voet gewapender hand aan boord van eenen oorlogs-
„bodem te zetten, waarvan de *Hollandsche vlag* vlekkeloos
„had gewaaid, — eene vlag, die tot het uiterste zou ver-
„dedigd blijven.” — De geeischte uitlevering der overge-
bleven manschappen, had kort daarop plaats.

Bij hunne terugkeer droeg ik zorg, onpartijdige verklaringen van het gebeurde te doen afnemen. Men had in *Antwerpen* de laagheid gehad, hen, in hunnen verzwakten en verbijsterden toestand, verklaringen te doen ondertee-kenen of liever af te persen, die met de waarheid ten eenemale in strijd waren. De bedoelde, op mijnen last afgelegde verklaringen, in druk verschenen zijnde, zijn, even als de verdere bijzonderheden aangaande het feit van VAN SPEIJK, te wereldkundig, om hier herhaald te worden. Genoeg is het, dat de daad zóó bewezen is, dat zelfs geen enkel wolkje haar verduisteren kan, en duizend ooggetuigen aanwezig waren om die te bevestigen.

Uit de door mijne duivenpost aangebragte Belgische nieuwspapieren vernam ik, welken indruk de heldendood van VAN SPEIJK, vooral op de welgezinden in *België* en bepaaldelijk in *Antwerpen*, had te weeg gebragt. De overblijfselen van de kanonneerboot N° 2, waren te *Antwerpen* in het openbaar, als strandvondst, verkocht. Men betwiste zich, bij dien verkoop, ieder stuk. Hooge prijzen werden besteed aan voorwerpen, op zich zelve zonder eenige waarde, maar kostbaar voor hem die gevoelen kon, aan welk feit zij herinnerden. Zoo las ik, onder anderen, in het *Journal d'Anvers*, dat de mast van de boot, voor 600 francs was verkocht.

In den avond van den 17. Februarij 1832 werd, op het sleeptouw eener roeiboot, aan mij op het *Vlaamsche Hoofd*, als een mij *persoonlijk* aangebragt geschenk, eene *mast*

gepresenteerd, met eene schriftelijke aanbieding ten geleide. Het was, luidde het geschrift, *de mast van de kanonneerboot* N°. 2, waarop VAN SPELJK den heldendood was gestorven!

Mij willende waarborgen tegen iedere misleiding, ja zelfs tegen het geringste vermoeden daarvan, liet ik eensdeels mijne geheime correspondentie werken, anderdeels stelde ik de Luitenants ter Zee W. F. BAARS, J. BLOK en J. F. W. VON RÖMER, respectivelijk Kommandanten der onder mijne bevelen staande kanonneerbooten N°. 24, 6 en 10, in commissie, ten einde dat rondhout op te nemen, en van hunne bevinding bij *proces-verbaal* te doen blijken. Zij voldeden hieraan onmiddelijk. De ijzere banden en bouten, de wit geschilderde top, de geharpuisde ronding, de daaraan zichtbare beschadiging door onderscheiden geweerkogels, — herkend voor die aan de mast der kanonneerboot N°. 2, tijdens het bombardement, op den 27 October 1830 toegebracht, — dit alles, gevoegd bij ons aller waarneming, onmiddelijk na het gebeurde op den 5. Februarij 1831 (1), — gevoegd bij nog meerdere omstandigheden van elders bekend (2), deed omtrent *de echtheid* geen twijfel overblijven. Ik zond de behoorlijk gewaarmerkte mast, met een duplicaat van het proces-verbaal, onder vertrouwd geleide, op last van den Directeur-Generaal voor de Marine, naar *Vlissingen*. Zij werd daarna, op hooger last, naar 's Hage vervoerd, en in den tuin achter het Ministerie van Marine te 's Hage, bewaard.

Bij dispositie van den Directeur-Generaal voor de Marine, J. C. RIJK, van den 14. Julij 1842 (3), werd

(1) Zie bladz 43.

(2) Zie het proces-verbaal, Bijlage G.

(3) Zie Bijlage II.

aan mij, destijds Militair Kommandant van het Koninklijk Instituut voor de Marine te *Medemblik*, 's Konings welbehagen bekend gemaakt: „dat deze blijvende herinnering „aan eene opoffering, Nederlands alouden waterroem waardig, „nergens doelmatiger kon worden geplaatst, dan dáár, „waar de jongelingen werden opgeleid, die eenmaal, is het „noodig, het voorbeeld van VAN SPEIJK zouden volgen.” Die mast zoude, volgens 's Konings wil, worden opgericht in de plaats van de Vlaggenmast vóór het hoofdgebouw van het Instituut staande. Ik werd uitgenoodigd, bij het hijschen der vlag aan de steng, zóódanig ceremonieel te verordenen, als op het gemoed der Adelborsten den meest plegtigen indruk kon maken.

Ik ontving die mast aan het Instituut den 21 Julij daaraanvolgende. De aan het Instituut dienstdoende Luitenants der 1^e klasse J. C. PILAAR en J. VAN DER MOORE werden door mij in commissie gesteld, om dat voorwerp te onderzoeken in verband met het hiervoren gemeld proces-verbaal van den 29. Februarij 1832. Die mast werd in alles *dezelfde* bevonden (1).

Op den 4. Augustus daaraanvolgende werd voor het eerst, in tegenwoordigheid des Konings, Die toen juist het Instituut bezocht, aan de steng *de Nederlandsche vlag* geheschen, en door den Koning en al mijne onderhebbers met geestdrift begroet. Die mast staat thans (met het Instituut zelf, overgebracht) waar onze jongelingen tot de *eer*volle *Zeemansloopbaan* worden gevormd.

Kort na het heldenfeit van VAN SPEIJK, zond de Koning den beroemden Zeeschilder SCHOTEL naar het *Vlaamsche Hoofd*, om twee schilderijen van het gebeurde te ver-

(1) Zie Bijlage I.

vaardigen. Op de plaats zelve ontwierp de schilder, op de aanduidingen van een aantal ooggetuigen, zijne beide tafereelen. Zij werden door den Koning, tot een blijvend aandenken, aan het Koninklijk Instituut voor de Marine geschonken, en later in plaat gebragt. Tot in de minste bijzonderheden zijn zij naauwkeurig, en der waarheid getrouw.

Ik heb het niet ongepast geacht, voor een oogenblik den draad van mijn verhaal af te breken, en het bovenstaande omtrent de overblijfselen van den onsterfelijken held en van zijnen bodem, en omtrent het tooneel van zijnen dood, mede te deelen. Alles wat met zijne nagedachtenis in betrekking staat, is mij dierbaar.

Het behaagde den Koning, aan den Luitenant-Generaal Baron CHASSÉ en mij Hoogst Deszelfs bijzondere toegenegenheid te betoonen, door den beroemden schilder PIENEMAN naar de Citadel te zenden, ten einde de beeldtenis van genoemden Opperbevelhebber en van mij, te vervaardigen. Die portretten werden in het Koninklijk Paleis te 's Hage geplaatst, in Zijner Majesteits *gewone audientiezaal*. Grooter eere kon een Vorst Zijnen onderdaan wel niet bewijzen..

TWEEDE AFDEELING.

Van Februarij 1831 tot November 1832.

FORTEN GEDURENDE DEN WAPENSTILSTAND, VOOR-
NAMELIJK TEGEN DE SCHEEPSMAGT, DOOR DE
MUITELINGEN OPGEWORPEN EN BEWAPEND. —
HERVATTING DER VIJANDELIJKHEDEN
DOOR DE FLOTILLE.

De wapenstilstand duurde nog immer voort. Onzerzijds werd zij ongeschonden bewaard, dank hebbe daarvoor de strenge krijgstucht, die ik bij al mijne onderhoorigen stiptelijk gehandhaafd mogt zien. Maar die zelfopoffering was een zwaar kruis. Gedurig werd de wapenstilstand door den vijand geschonden. Onze vaartuigen en onze personen waren, schier onophoudelijk, blootgesteld aan de lafste beleedigingen, en, bij de minste onwillekeurige nadering van de kade van *Antwerpen*, door wind en stroom, aan onmiskenbaar gevaar. Meermalen stond ik persoonlijk, bij mijne ontelbare togten van het *Vlaamsche Hoofd* naar de

Citadel en terug (1), daaraan ten doel. Dit alles was echter *voorbijgaande*. Van ongelijk veel ernstiger aard was de versterking en bewapening der forten beneden *Antwerpen*, te midden van den wapenstilstand, en terwijl onzerzijds het Londensch Protocol omtrent het *status quo*, stiptelijk werd nageleefd.

Van dag tot dag zagen wij voor onze oogen, hoe der flotille onherroepelijk een mogelijke terugtocht werd afgesneden; en het was ons ontzegd, daartegen de middelen, in ruime mate ter onzer beschikking, aan te wenden! Om dit met juistheid te kunnen bevatten, moeten wij een oogenblik op het verledene terug zien.

Tijdens den togt onzer krijgsbenden naar *Brussel*, rukte de in *Antwerpen* in bezetting liggende 2^e afdeeling Infanterie, met kleine marschen, tot boven *Leuven*; doch kreeg al zeer spoedig bevel om terug te trekken, uit hoofde men begreep, de stad *Antwerpen* niet geheel van troepen te moeten ontblooten. Nu gelastte de plaatselijke Kommandant, de Kolonel DE GROOT, aan eenige officieren, om de forten rondom *Antwerpen*, met kleine detachementen te bezetten. Ten gevolge daarvan, zijn *Callo*, *Zwijndrecht* en *Burght* voor ons behouden gebleven. De officier, die bevel had bekomen om het fort *Austruweel*, tegen over de bassin gelegen, te bezetten, begaf zich echter, onbekend met deszelfs ligging, naar het fort *du Nord*; doch bekwam daarna bevel, zijne dwaling te herstellen. De plaatselijke Kommandant (wien ten minste *het toeval* had kunnen inlichten) scheen niet in te zien, dat vooral laatstgenoemd punt te belangrijk voor ons was, om hetzelfde onbezet te laten. Het door zijne ligging zoo dominerend fort *du Nord*, bleef alzoo onbezet

(1) Zie bladz. 36.

tot na het bombardement der stad (27 October 1830), als wanneer de *Belgen* van dat fort bezit namen.

Reeds in November 1830, toen de korvetten *Nehalennia*, *Hippomenes* en *Heldin* aldaar gestationeerd lagen, bemerkte men, dat er ijverig, ter versterking van hetzelfde, gewerkt werd. Spoedig bewees het stellen van eenen bok, dat men hetzelfde van *geschut* zoude voorzien. De klagten, deswegens door de Marine ingebracht, lokten eene briefwisseling uit tusschen den Generaal CHASSÉ en de binnen *Antwerpen* bevel voerende Opperofficieren, waarin onzerzijds de schending van den wapenstilstand door de *Belgen* bedreven wordende, werd aangetoond. Hiertegen voerden deze (hoewel ten onregte) onder anderen aan, dat hunnerzijds in geene meerdere mate tegen het verdrag, waarbij het *status quo* bepaald was geworden, gehandeld werd, dan zulks door den Generaal CHASSÉ geschiedde, die op deze en gene door hen aangewezen plaats, versterking en bewapening van belangrijken aard had doen aanleggen.

De *Belgen* lieten dan ook niet na, hunne militaire werken met ijver voort te zetten. Weldra voorzagen zij het fort *du Nord* van zware vuurmonden, des te bedenkelijker voor de scheepsmagt, uit hoofde van de mindere breedte der rivier aldaar en de felheid van den stroom. Van die sterkte tot aan de stad zelve, werd eene doorgaande aardverhooging opgeworpen, en later met geschut beplant. Op dit moeilijk te bevaren punt werd tevens het waterfort *St. Laurent* van zwaar geschut voorzien. Door die alzoo gewapende sterkten, was de vijand bij magte om het op- en afvaren der vaartuigen geheel te beletten.

Wanneer men nu hierbij voegt de, ook in dien tijd, aangelegde geduchte batterij boven het fort *du Nord*, dan konde men zeker zijn, een 120tal vuurmonden te tellen,

in batterij op de rivier gepointeerd, voorzien met gloci-ovens, enz., alles meer dan genoegzaam om alle gemeenschap met het Vaderland, door middel van groote vaartuigen, en anders dan ter sluiks (met kleine bootjes, des nachts), zoo voor de bezetting der Citadel, als voor de scheepsmagt, af te snijden; terwijl de laatste zich van alle zijden ingesloten zag.

Dit alles in langmoedigheid te moeten aanzien, werd voor den schepeling hoe langer hoe ondragelijker; want had men van Hooger Hand de zoo vurig gewenschte, ja schier *afgebedene* vergunning kunnen bekomen, — enkele oorlogsvaartuigen waren voldoende geweest, die armeeringen langs *de Schelde*, geheel te voorkomen. Aan het uitbrengen van dikwerf *dringende* aanvragen, heeft het *mijnerzijds* niet ontbroken. *Dagelijks* werden door mij zeer *uilverige* rapporten omtrent den voortgang van 's vijands werken gedaan. Meermalen en vóór het gevaar tot die hoogte gestegen was, drong ik, *met hoogen ernst*, aan op het nemen van krachtdadige maatregelen, daartoe *uitgebreide* verzoeken en voorstellen aan de boven mij gestelde autoriteiten indienende. Het vertrouwen, dat men stelde in de *Orangistische* combinatie, leidde echter de Hooge Regering, door allerlei drogredenen, ja valsche rapporten, enz. (1), tot de hoop, dat alles wat er gebeurde, wel met *de herstelling van het wettig gezag* zoude eindigen! Zelfs de Belgische Generaal VAN DER SMISSEN, onder wiens

(1) Die werkzaamheden (zoo maakte men der Hooge Regering diets) geschieden slechts om aan de schamele gemeente arbeid te verschaffen, en daardoor plundering en andere wanorden voor te komen; — den heethoofden moest zand in de oogen worden geworpen; — de kardoezen waren niet met *buskruid*, maar met *kolengruis* gevuld, enz. enz. enz. Ooggetuigen rapporteerden het! En door zulke ellendige praatjes liet men zich in slaap wiegen, — wat ik, van mijne zijde, tegen dat alles, met den meesten nadruk en klem, in mijne officiële verzoeken en rapporten ook mogt aanvoeren!

bevel de voormelde batterijen waren opgetrokken, was voor die *Orangistische* of zoogenaamde *goede* partij geheel gewonnen; — eene partij, die eensdeels door verdeeldheid in eigen boezem (1), anderdeels door de dubbelhartige rol, door den Engelschman PONSONBY daarbij gespeeld, op niets uitliep. Dan genoeg, — toen de wapenstilstand ten einde was, hadden de opgeworpen batterijen alles behalve een *Orangistisch* voorkomen.

Ik wil over dit treurige onderwerp niet verder uitweiden: — het is mij voldoende, te hebben aangetoond, dat de *Marine* niet uit *eigene beweging*, veel minder uit *plichtverzuim*, het aanleggen en bewapenen der gemelde batterijen (als oogluikend) toeliet, — en dat de *schriftelijke* bewijzen daarvoor, bestaan.

In die dagen en de daarop volgende van Maart en April 1831, werd de strengste waakzaamheid op de flotille in acht genomen; want nu en dan gaf het gemeen, door woeste kreten, zijn voornemen te kennen om naar het *Vlaamsche Hoofd* over te steken, en ons van daar te verjagen. Die snorkerij ging echter niet tot daden over. Zij scheen meer berekend te zijn tot het oorlog voeren tegen glasruiten en meubelen, dan tegen schepelingen, die de komst des vijands met verlangen te ontmoet zagen, nacht en dag gereed om hem goed te ontvangen; wier verontwaardiging, ten gevolge van het lijdelijk gedrag, dat zij, in weerwil der trouwelooze aanslagen, te houden hadden, in eene zóódanige opgewondenheid, ja ontevredenheid overging, dat ik (zelf van spijt gloeiende) mij verplicht zag, bij looporder mijne officieren bekend te maken met de strenge verplichtingen, mij door den Opperbevelhebber opgelegd, uit hoofde waarvan het mij onverbiddelijk belet

(1) Zie bladz. 40.

was, *zonder zijne bepaalde order*, van het geschut der bodems eenig het minste gebruik te maken.

Met grond kon ik vreezen, dat de zóó hoog opgevoerde stemming mijner schepelingen, tot ernstige botsingen aanleiding zou geven. In de laatste helft van April, verliet ik daarom het *Vlaamsche Hoofd*, en scheepte mij in op Z. M. stoomschip Suriname, Kapitein-Luitenant J. VAN FRANK.

In den avond van den 5 Februarij 1831 (den avond van den dag waarop VAN SPELJK het leven liet) was namelijk dat stoomschip van *Vlissingen* naar *Antwerpen* terug gekeerd. Korten tijd daarna werd er de Zeemagt nog vermeerderd door de kanonneerbooten N°. 1, Luitenant der 2^e klasse C. VAN DER HART; N°. 5, Luitenant der 2^e klasse P. BRUINING, en N°. 7, Luitenant der 1^e klasse ALLEWAERT. De korvet de Komeet behoorde nog tot mijn kommandement, en vatte post, even buiten de stad, op de hoogte van *Pijp Tabak*, waar nog eene boot, N°. 12, Luitenant der 2^e klasse PIETERSE, gestationeerd was.

In den beschreven gespannen toestand bleven de zaken tot den 15 Mei, toen eensklaps het zwaard de schede dreigde te verlaten. Een aan de landzijde der Citadel gelegen vóórwerk, de lunette *St. Laurent*, slechts door den straatweg naar *Boom* daarvan gescheiden, behoorde, volgens alle strategische gebruiken, tot dat Kasteel. Het was als zoodanig ook in de overeenkomst van 1830 opgenomen geworden. Om aan alles een behoorlijk aanzien te geven, was de Opperbevelhebber der Citadel bedacht, ook gemeld vóórwerk te doen bezetten, waartoe, in den nacht van 14 op 15 Mei, een 150 tal manschappen zich in hetzelfde wierpen. Dit veroorzaakte bij den vijand aanvankelijk veel beweging, welke werd op-

gevolgd door eene sommatie tot wederontruiming der lunette, onder bedreiging, daartoe anders de ter beschikking staande middelen te zullen aanwenden. In antwoord daarop bewees de Opperbevelhebber het regtmatige zijner handelingen. Hij verklaarde, gereed te zijn om des vijands dwangmiddelen af te wachten. In den namiddag verzamelden zich dan ook eenige troepen in de nabijheid der lunette, en openden tegen dezelve een levendig Infanterie-vuur. Terwijl men nu met kracht bezig was, de lunette in staat van verdediging te brengen, werd dit vuur door langs den walgang geplaatste scherpshutters met goed gevolg beantwoord, en den vijand meer schade berokkend dan hij den onzen toebragt. Het was bij die gelegenheid, dat de fuselier VAN LEEUWEN (een der werkers) toesnelde, en een op het glacis der sterkte geplant Belgisch vaandeltje wegnam en met zijne tanden verscheurde.

Die schermutseling deed den Belgen ook weldra het vuur met klein geweer, van de Antwerpsche kade, op onze bodems hervatten, Het werd door ons, als van geen *geschut* gebruik mogende maken, van achter eene verschan-sing der kooijen, welke ik tot dat einde had doen bezigen, even zoo beantwoord. Daarbij sneuvelde één matroos en enkele werden licht gekwetst.

Ik deed onmiddelijk de gedurende den wapenstilstand plaats hebbende vaart op de Schelde stoppen, en zond een' schipper van een gestopt vaartuig met eenen brief aan den Generaal MALHERBE, waarin ik hem kennis gaf, dat, zoo lang zijne autoriteit niet genoegzaam was om de orde te herstellen, geen enkel vaartuig mijne flotille zoude passerén. Dit werkte; — weinig tijds daarna verdreef de vijandelijke kavallerie het graauw van de kade; waarna het vuur, zoowel bij de Citadel als aan de waterzijde, eindigde.

Meermalen hadden kleine schermutselingen plaats; de nabijheid der op elkander verbolgen partijen, droeg hiertoe niet weinig bij, en het mag wel verwondering baren, dat dezelve niet menigvuldiger herhaald zijn geworden, en geene ernstiger gevolgen hadden.

Zoo had onder anderen, weinig tijds daarna het navolgende plaats. Om de bassin der stad te observeren; en gade te slaan, of ook, des nachts, met troepen bemande vaartuigen of branders uit dezelve afgezonden werden, deed ik, tegen over het bassin, immer eene barkas op *brandwacht* liggen, die te middernacht werd afgelost. In den nacht van 13 op 14 Junij, werd er van de kade op de aflossende barkas gevuurd, en dit beantwoord. In weinige oogenblikken was daardoor het vuur langs de geheele kade en van de flotille, weder gaande. De nuttelootheid van dit vuur *des nachts*, deed het mij verbieden. Met den morgen ving het op nieuw van weêrszijden aan. Nu eens gestaakt en dan weder begonnen, vervolgde dit ook nog den 15. Junij, toen eindelijk een matroos aan boord der kanonneerboot N°. 5 werd doodgeschoten. Dit niet alzoo kunnende voorbijgaan, werden er drie kanonschoten gelost, die den vijand op bloed kwamen te staan, en de vurende troepen vrijwilligers van de kaden joegen.

Hoe ver de animositeit van het gepeupel tegen de flotille zich uitstreckte, moge hieruit blijken. Eens waagde het een burger, wiens woning dicht bij de kade lag, en die dus zeer veel belang in den rustigen afloop der zaken stelde, als officier der Garde Civique, een' der Waalsche schildwachten in het vuren op de flotille, tegen te gaan. Een sabelhouw strekte den ongelukkigen ter aarde. De schildwacht gevangelijk weggevoerd, werd door het gemeen ontzet, en het huis van den gekwetsten burger-officier geplunderd. Weldra echter

dreef een sterke drom kavallerie de plunderende menigte uit één, waardoor vervolgens alles weder tot rust geraakte.

Het met zóó veel en zóó onbegrensd verlangen op de flotille te gemoet gezien tijdstip brak eindelijk en ten laatste aan.

Des avonds van den 1. Augustus 1831, verscheen, op het onverwachtst, een ordonnance-officier van den Prins van Oranje aan boord der Suriname, die bevelen voor den Generaal CHASSÉ medebragt. Zaken van aanbelang vermoedende, en reeds half en half onderrigt van den inhoud, begaf ik mij, met denzelven, naar genoemden Opperbevelhebber. De Prins berigtte, dat Hij, als Generalissimus van het leger Zijns Vaders, voornemens was, aan het hoofd van het Hollandsche leger, op den 2. Augustus *België* in te rukken, en, op alle punten te gelijk, den vijand te doen aanvallen. Z. K. H. noodigde derhalve den Generaal uit, op ontvangst der order, den vijand de afzonderlijk voor *Antwerpen* gesloten overeenkomst op te zeggen, en, na verloop der bepaalde drie dagen (1), den vijand alle afbreuk aan te doen, en daardoor vooral te bewerken, dat de vijand, het verlies der stad vreezende, veel van zijne magt aldaár zoude moeten laten, waardoor die op andere punten, als van zelve, moest verzwakken. Welke vreugde deze tijding in ons aller gemoed verwekte, kan ik niet beschrijven.

Denzelfden avond werd den vijand die aanzegging gedaan, en tevens de order aan den Schout bij Nacht Jonkheer LEWE VAN ADUARD, Kommandant op de Beneden-Schelde (2), gezonden, om, reeds des anderen daags, de vijandelikheden aan te vangen; — voorts het fort *St. Marie* te vermees-

(1) Zie bladz. 23 en 26.

(2) Zie bladz. 53.

teren, en het daarna te versterken (1); en den vijand alle verdere afbreuk toe te brengen.

Des anderen daags (den 2. Augustus) was men den geheelen dag op de Beneden-Schelde bezig met het maken van toebereidselen tot den bevolen aanval. In den morgen van den 3, ongeveer te half 10 ure, trok eene duidelijk vernomen kanonnade ons oog naar dat punt, waar wij weldra de *Hollandsche vlag* zagen planten.

Reeds te 2 ure deelde de Schout bij Nacht LEWE VAN ADUARD door sein mede, dat het fort *St. Marie* geoccupeerd was, en reeds vier stukken geschut op hetzelfde geplant waren. De manschappen van de Komeet, en een detachement soldaten van *Lillo*, namen tevens den post *Pijp Tabak* in, waar onmiddellijk eene te voren beraamde doorgraving in den Scheldedijk werd begonnen.

De Generaal CHASSÉ droeg mij vervolgens het bevel op over de verdedigingsmiddelen aan den *Vlaamschen Wal*, bestaande uit het *Vlaamsche Hoofd* en de forten *Burght*, *Zwijndrecht*, *Callo* en *Austruweel*. Dientengevolge gaf ik bevel, ook dien dag, met kracht van handen, aan de doorgraving in den Scheldedijk, tegenover de Citadel, te arbeiden, en daarbij eene reeds door mij aangelegde mijn in dien dijk, in verdere gereedheid te brengen. —

Reeds geruimen tijd te voren had ik namelijk, bij een mijner vertoogen nopens de wapening van het fort *du Nord* en daarmede in verband staande sterkten (2), een plan voorgedragen om de gemeenschap tusschen de Boven- en Beneden-Schelde en zoo naar *Nederland*, langs een' anderen weg dan *de Schelde*, te doen plaats hebben.

(1) Het fort *St. Marie* was niet door ons geoccupeerd. De vóór hetzelfde liggende scheepsmagt verhinderde, dat de *Belgen* er bezit van namen.

(2) Zie bladz, 53—56.

Ik sloeg daartoe eene *Inundatie* voor. Tusschen het *Vlaamsche Hoofd* en het in onze magt zijnde fort *Burght*, tegenover de Citadel, zoude, volgens mijne voordragt, door middel van eene bereids door mij aangelegde mijn, in den Scheldedijk eene *coupure* worden gemaakt. Hetzelfde zoude plaats hebben *beneden* de Belgische forten, bij den post *Pijp Tabak*, toen nog in handen der *Belgen*, maar (naar mijn voorstel) tot dát einde te bemagtigen.

In den nacht van 5 op 6 Augustus 1831 werd dat plan, op order van den Opperbevelhebber, allergelukkigst ten uitvoer gebragt. De daartoe bij het fort *Burght* aangelegde mijn sprong, en het Scheldewater stortte met geweldige vaart door de gemaakte opening in de polders. Uren ver was er eene overstroming van bekwame diepte. De zoo evengemelde vermeerstering van *Pijp Tabak*, en het doorsteken van den Scheldedijk aldáár, voltooiden het werk.

Door die Inundatie kon men nú, langs den waterweg, de gemeenschap tusschen de Citadel en de vloot met het Vaderland, volkomen hersteld achten. De zoo geduchte werken des vijands ter afsnijding, gedurende den wapenstilstand opgeworpen en bewapend, waren nutteloos geworden. Het *Vlaamsche Hoofd* met de bijliggende forten, — die zoo gewigtige steunpunten voor de Citadel, — waren door de Inundatie volkomen tegen iederen aanval van de landzijde beveiligd.

Ten gevolge van de hierboven vermelde order van het Hoofdkwartier (1), werd, door den Opperbevelhebber der Citadel, aanvankelijk besloten, uit die sterkte, tot het maken der bedoelde afleiding, eenen *uitval* te doen.

(1) Zie bladz. 60.

Voor mijne divisie (1) stelde ik den Generaal het navolgende plan van attaque voor. — Met het aanbreken van den dag, ongeveer *ter halve ebbe*, zoude ik, met de Suriname en de aangehuurde gewapende stoomboot de Zeeuw, die mede onder mijne bevelen gesteld was, en door den Luitenant der 1^e klasse VELSBERG gecommandeerd werd, de rivier opstoomen; door laatstgemeld vaartuig twee kanonneerbooten, en door de Suriname eene roei-kanonneerboot op laten sleepen; — des vijands positie bij het dorp *Burght*, forceren; — aldaar de twee kanonneerbooten posteren, om 's vijands gemeenschap tusschen de beide oevers, te beletten; en, te zelfden tijde, door de Infanterie, aan het *Vlaamsche Hoofd* onder mijne bevelen, aan de *landzijde* eene tegen over het dorp *Burght* opgeworpen batterij laten aanvallen. Vervolgens zoude ik met de Suriname, de Zeeuw en de roei-kanonneerboot opstoomen naar *Rupelmonde*, met het hoofddoel om aldaar de *Belgische brigantijnen*, die er, volgens bekomene rapporten, voor anker moesten liggen, te bemagtigen. Volgens geruchten zouden dáár tevens, tegen onze vloot, *branders* worden gereed gemaakt.

Ter halver ebbe stelde ik voor, naar boven te stoomen, — daar dit het ontvlugten der brigantijnen onmogelijk maakte, omdat de wind niet veroorloofde, tegen den stroom op te zeilen. Ik berekende vervolgens, met de Suriname (die te lang was om op de rivier om te keeren) vóór *Rupelmonde* den vloed af te kunnen wachten, om vóór denzelven op te zwaaijen, en alzoo naar *Antwerpen* terug te kunnen keeren.

De door mij voorgeslagen krijgstogt mogt den bijval van den Opperbevelhebber erlangen. Alhoewel zich, na mijn vertrek van de Citadel, daartegen eenige zwarigheden

(1) Zie bladz. 53.

schenen te hebben opgedaan, ik volbragt toch wat eenmaal was vastgesteld.

Den 5. Augustus 1831 werd dan de zoo dikwijls verwenschte *parlementaire vlag*, onder luid vreugdebetoon mijner schepelingen, nedergehaald. Het was een der weinige genoegelijke dagen, die ik met mijne trouwe onderhebbenden, vóór *Antwerpen* mogt hebben. Terwijl het berigt hiervan, den vijand als een donderslag in de ooren klonk, reikhalsde de schepeling, om aan zijnen zóó lang onderdrukten wensch voldoening te kunnen geven.

Mijnen onderhebbenden van de te doene expeditie mededeeling doende, herinnerde ik hun, in korte woorden, aan gebeurtenissen die dezen dag dubbel gedenkwaardig maakten. Immers het was thans juist 50 jaren geleden, dat de moedige ZOUTMAN bij *Doggersbank* eenen trotschen vijand beteugelde, en de eer van *Nederlands Marine* handhaafde. Zes maanden waren er juist verlopen, dat hun krijgsmaker, de grootmoedige VAN SPELJK, met zijne braven den heldendood verkoos boven schande en verguizing der hem toevertrouwde vlag. — Die dag was de geboortedag van eene Prinses uit het Huis van Oranje, — een Huis, waaraan wij ons zoo innig verknocht gevoelden. Ofschoon nu mijne brave matrozen, die reeds te lang een oogenblik als dit met ongeduld verbeid hadden, waarlijk geene aanmoediging behoeften, steeg echter hunne geestdrift daardoor ten top.

Des morgens te half 3 ure werd er derhalve stoom opgemaakt, en ongeveer te half 4 à 4 ure het anker geligt. De Zeeuw nam boot N°. 1, onder den Luitenant VAN DER HART, en boot N°. 24, onder den Luitenant BAAERS, op zijde; de Suriname de roei-kanonneerboot N°. 13, onder den Luitenant der 2e klasse MIDDELBERGH, op sleeptouw.

Aldus werd de rivier opgestoomd. Spoedig geraakte de vijand in beweging, en opende, van achter den dijk, op de vaartuigen een hevig geweervuur, waaraan de manschappen zeer blootgesteld waren door het gemis aan behoorlijke verschansingen. De vijand schoot echter in zoodanige verwarring, dat hij zeer weinig nadeel toebragt. Echter gaf dit aanleiding tot het verongelukken der roei-kanonneerboot N°. 13. De Luitenant MIDDELBERGH had namelijk de voorpoort doen openen en den 18 pponder uitgebragt, ten einde daarvan gebruik te kunnen maken. Achter de Suriname blijvende, was daarin volstrekt geen gevaar te zien. Bij het hevig geweervuur echter, voor het bekomen van gekwetsten vreezende, wilde de aan het roer staande Kwartiermeester het vaartuig een weinig ter zijde gieren, en geraakte daardoor in het holle water, dat, bezijden het vaartuig, door den raderslag in het boegwater ontstond. Door de opene poort drongen eenige golven, die het vaartuig in een oogenblik dieper bragten, en deszelfs zinking, achter de Suriname, veroorzaakte, waar men nog even den tijd had om den sleper los te werpen. De officier en de manschappen moesten door zwemmen hun leven redden, en werden gelukkigerwijze allen door de sloepen der booten ingenomen.

De vijand werd inmiddels door het schrootvuur der stoomboot Suriname verdreven, en de beide booten werden, regt tegenover het dorp *Burght*, ten anker gebragt, met bevel om op alle soldaten die zich vertoonden, te vuren; doch, zooveel mogelijk, de burgers en de huizen te sparen, en, alleen wanneer uit laatstgemelden vuur werd gegeven, die te vernielen. Ik stevende vervolgens, met de beide stoombooten, de rivier verder op. Overal schrik en verwarring; — aan alle zijden verlieten de inwoners der omliggende huizen hunne woningen, en vlugten dieper landwaarts in. Op het

Huis van Detentie *St. Bernard* heesch men, op onze aankomst, de *Hollandsche vlag*. Eene talrijke menigte *Belgische* soldaten, uit de vensters liggende, deed zich echter aan onze oogen voor. Zoo bereikte ik de stad *Rupelmonde*. Van het dorp *Burght* tot aan *Rupelmonde*, ontdekte ik geene batterijen.

Ik vond vóór deze stad de *Belgische* Marine niet. Zij lag in het kanaal van *Boom* naar *Brussel*. Onze opvaart vernemende, had zij in aller ijl de vlugt genomen, zich achter verscheidene kanaalsluizen verbergende. Door den diepgang mijner schepen daarin verhinderd, kon ik ze niet volgen. Vier koopvaardij-zeeschepen lagen echter aan de zamenvloeiing der *Rupel*, zonder mogelijkheid om het te ontkomen. Op het lossen van geweervuur van die bodems, zond ik twee gewapende sloepen derwaarts, en liet de Zeeuw wiens diepgang dit veroorloofde, dezelve op zijde komen. De Luitenant VELSBERG noodzaakte de Kapiteins, met hunne vaartuigen onder het geschut der *Suriname* te ankeren. Het waren galjoten en groote koffen, een met schors geladen, de anderen met ballast, allen toebehoorende aan Brusselsche en Antwerpsche reeders. Met de manschappen, die aan land gebragt werden, gaf ik twee aanschrijvingen mede voor het plaatselijk bestuur van *Rupelmonde* en *Burght*, waarin deze aangemaand werden, zorg te dragen, dat zich geen gewapend persoon aan den oever vertoonde. Ik gaf daarbij de toezegging, dat de huizen der burgers zouden gespaard blijven, ingeval men geen vertoon van tegenweer maakte; terwijl in het tegenovergestelde geval, van alle de middelen ter mijner beschikking op het krachtigst zoude worden gebruik gemaakt,

Bijna anderhalf uur moesten de beide stoombooten het doorkomen van den vloed verbeiden, Gedurende al dien

tijd werd er zeer veel beweging en het roeren van de trom, in de stad *Rupelmonde*, door mij vernomen; doch geen enkel schot werd er op de vaartuigen gewaagd. Nu en dan vertoonden zich, op eenigen afstand, eenige kleine benden vijandelijke troepen; zij waagden zich echter niet in onze nabijheid. Eene groote menigte ongewapende burgers vloeide op de oevers te zamen; doch zij bleven beweginglooze aanschouwers van het nemen der vier koopvaardijschepen.

Toen eindelijk de vloed doorgekomen was, verliet ik de stad *Rupelmonde*, en stoomde, gevolgd van de Zeeuw, de rivier weder af. Laatstgemelde stoomboot had twee genomen schepen op zijde; de Suriname nam de beide zwaarste op sleeptouw. Ik deed de Belgische vlag op dezelfde hijschen, doch, op de gewone wijze, met de *Hollandsche vlag dáárboven*. Aldus nam ik den terugtocht aan.

Overal waar zich de schepen vertoonden, zag men schrik en verwarring in het ronde. Op een schoon buitenverblijf, geheel aan de rivier gelegen, scheen die angst bijzonder opmerkelijk. Men onderrigtte mij, dat het de eigendom van den Graaf *VILAIN XIV* was. Op het hooren van dien naam, had ik een oogenblik het voornemen, den door hem zoo vaak geschandvleekten naam *des Konings*, op zijne goederen te wreken. Bedaarder overleg deed er mij evenwel van afzien, en ik vervorderde mijne terugreis.

Kort daarop had ik nog een bedenkelijk oogenblik. De machine der Suriname stond eensklaps stil, en weigerde hare gewone werking. De eerste machinist (een Luikenaar van geboorte) kon verraad in het schild voeren, en deze omstandigheid, in dit oogenblik, moest in allen gevalle zeer opmerkelijk voorkomen. De Kommandant van het vaartuig, de Luitenant der 1^e klasse *VAN FRANK*, verzekerde wel, immer op hem te hebben kunnen vertrouwen;

maar gevoelde evenwel met mij het benarde onzer positie. Hij ving, met zijne officieren en den machinist, onmiddelijk een naauwkeurig onderzoek aan, en de onschuldige oorzaak der verstoring, werd spoedig ontdekt en hersteld, waarna het vaartuig weder de vereischte snelheid bekwam.

Niet verre van het dorp *Burght* werden weder vijandelijke benden (waaronder Kavalerie) bespeurd, die langs die zijde retireerden, en bij die retraite op de stoombooten vuur gaven. Zij werden spoedig gedwongen, zich achter den dijk te verschuilen. Een hevige brand in de rigting der Citadel, deed mij weldra vermoeden, dat de beraamde uitval (1), in verband met mijne expeditie, werkelijk geschied was; en dat de door mij bespeurde vijanden voor onze troepen in volle retraite waren. Vóór *Burght* vond ik de beide kanonneerbooten immer hare plaats inhouden, en, nu en dan, met haar vuur, den van tijd tot tijd op nieuw verschijnen-den vijand verdrijven. Zij hadden aldaar, met tusschenpoozen, vrij hevig geweervuur te verduren gehad, en daarbij twee gekwetsten bekomen; de vijand had zich echter niet staande kunnen houden.

Op onze komst vóór *Burght*, waagde de vijand (waarschijnlijk verbitterd door het gezigt der genomene schepen) eenen nieuwen aanval, en verseheen zeer talrijk van achter den dijk. Reeds na de tweede lossing van ons geschut, werd hij niet meer vernomen.

Het was omstreeks den middag, dat ik met de beide schepen weder het rak vóór en langs de stad bereikte. Aan den oever, aan de zijde der Citadel, bij het dorp *Hoboken*, ontwaarde men al dadelijk een bataillon Infanterie, dat den vijand tot op die hoogte terug had gedreven, en, bij het

(1) Zie bladz. 62.

voorbijvaren, ons met een luid *hourrah!* verwelkomde. Aan de andere zijde der rivier zag ik de batterij vermeesterd, die de vijand tegen het dorp *Burght* had opgeworpen. De Infanterie van het *Vlaamsche Hoofd*, had, volgens mijn bevel, met geveld geweer den vijand die versterking doen ruimen, daarbij ondersteund aan de waterzijde door twee kanonneerbooten, en hield thans den vijand in het dorp opgesloten. Ook deze troepen schaarden zich op ons gezigt, en hieven hetzelfde vreugdegejuich aan. Van de Citadel lieten zich van tijd tot tijd de zwaarste kanonschoten hooren, en in hare nabijheid stonden een molen en enkele huizen in lichtelaaie vlam. De stoombooten bereikten hare ankerplaats, en de reede weergalmde op nieuw van het daverend *hourrah!* der voor de stad liggende booten. In hare nabijheid lagen de 4 genomene schepen, met de eer- en schandkleuren van top. De doodelijke stilte was het beste bewijs van den angst der Antwerpenaars, die zekerlijk een hernieuwd bombardement te gemoet zagen. De stad lag op dat oogenblik andermaal aan de voeten haars meesters!

Toen de Generaal CHASSÉ berigt had bekomen, dat, in den vroegen ochtend, de Marine haren togt aanvaardde, werd hij door eenige ijvervolle Chefs (waaronder de brave Luitenant-Kolonel DE GUMOENS) aangespoord, om tot den in het plan liggenden (1) uitval over te gaan. Men bewees hem, dat het allergevaarlijkst was, den vijand tegen *mij alleen* de handen ruim te laten. Uit de stad zoude toch de vijand zijn opgetrokken, om, de oevers volgende, de scheepsmagt te benadeelen. De Generaal gaf nu tot den uitval bevel. Dezelve geschiedde omstreeks 5 ure in den ochtendstond, en werd met dit gelukkig gevolg bekroond,

(1) Zie bladz. 60, 62.

dat des vijands werken, tegen de Citadel opgerigt gedurende den wapenstilstand, en welker bemagtiging werkelijk van groot militair belang was, in handen der onzen vielen. Meer dan 40 stukken geschut van onderscheiden aard werden vernageld, en de opgeworpen werken vernield. De onzen bekwamen daarbij 40 dooden en gekwetsten ongeveer, doch des vijands verlies moet veel aanmerkelijker geweest zijn. Het bataillon, door ons boven de Citadel bespeurd (1), had de Generaal vervolgens doen uitrukken, om onzen togt, des noods, aan die zijde te ondersteunen. Het, volgens zijne berekening, te lang wegblijven der stoombooten, had hem over derzelve lot verontrust. In den namiddag en tegen den avond trokken de uitgezondene manschappen de Citadel weder binnen.

De zege van dien dag, van alle zijden aan *onze* wapenen verbleven, gaf algemeen stof tot vreugde, en beloofde nog roemrijker voordeelen. Zonder een' enkelen droppel alsom was echter ook die vreugdebeker niet gebleven. Een bij toeval afgeschoten dertigponder van de kanonneerboot N°. 8, doodde aan boord van de kanonneerboot N°. 7 een' marinier, en kwetste den Luitenant der 1^e klasse ALLEWAERT in de dij. Bij den stand der ekwipaasje op het dek, was het echter bijna een wonderwerk, dat er zoo weinig gevallen was.

Na den terugtogt onzer manschappen, kwam de vijand, met den avond, weder op de Citadel af. Hij wilde, begunstigd door de duisternis, — (zoo het scheen) zelfs iets ernstigs ondernemen, om de schande van den dag uit te wischen. Onberaden was echter zoodanige onderneming, vooral in die oogenblikken, waarin de vijand kon vermoeden, dat de grootste waakzaamheid was aanbevolen. Opgeworpen

(1) Ziz bladz. 68, 69.

lichtkogels verlichtten des vijands spoor, en de op die wijze zichtbare landstreek werd een open veld voor het gapend geschut, dat vernieling in des vijands gelederen uitbraakte. Uit den tuin *de Harmonie* werden echter enkele bommen in de Citadel geworpen, die twee of drie soldaten der bezetting het leven kostten. Omstreeks den dageraad van 6 Augustus, was echter alles stil; alleen de nog aanhoudende brand der woningen in het verschiet, deed den storm van den vorigen dag vermoeden.

Antwerpen aldus bedreigd wordende, ijlden de Fransche Generaal BELLIARD en Koning LEOPOLD naar hare muren. Zij bespeurden, dat het geheel in onze magt was, de stad te doen ontruimen, en hare onderwerping te eischen.

Het gewigt van een zóódanig herstel van den vroegeren staat van zaken, deed den Generaal BELLIARD, van onzen Opperbevelhebber CHASSÉ, een *persoonlijk* onderhoud vragen. Treuriger gedachtenis! — Hij verkreeg het.

De Generaal BELLIARD vorderde nu, de stad *Antwerpen* *onzijdig* te verklaren. Hij berigtte onzen Opperbevelhebber, dat een Fransch leger in aantogt was, om het Hollandsche leger *België* te doen ontruimen. Hij haalde onzen Opperbevelhebber, op velerlei wijze, over tot *het staken der vijandelijkheden*. Onze Opperbevelhebber had, namens den Koning (1), bevelen ontvangen, om (in verband met het openen van den later aldus genoemden *Tiendaagschen Veldtogt*) eene *afleiding* te weeg te brengen. Van *het bezetten der stad Antwerpen*, was, in 's Konings bevelen, *geene* melding gemaakt. Onze Opperbevelhebber, de werken rondom *Antwerpen* vernietigd hebbende, meende de aanbevolen taak te hebben *volbragt*, en sloot met den Generaal BELLIARD

(1) Zie bladz. 60.

de navolgende overeenkomst: — de Opperbevelhebber zoude den *Koning der Nederlanden* kennis geven van het vernomene met betrekking tot het Fransche leger, en Zijner Majesteits nadere bevelen te gemoet zien. In dien tussehen-tijd zou er een *wapenstilstand* plaats hebben, tot 24 uren na opzegging.

Met de stoomboot de *Zeeuw* werd de Luitenant der 1^e klasse VELSBERG naar den Koning met depêches afgezonden, om Hoogst Deszelfs wil te vernemen. Met diezelfde boot vertrok ook de Luitenant der 2e klasse MIDDELBERGH, om aan 's Prinsen Hoofdkwartier de behaalde voordeelen te rapporteren. Onder de witte vlag 's vijands batterijen passerende, werd de stoomboot de *Zeeuw* door ieder die de zaak wél inzag, met droefheid nageëogd.

Nog dien zelfden avond hoorde ik, van het stoomschip *Suriname*, 's vijands benden, ongeveer ten getale van drie à vier duizend man, de stad uittrekken. — Zij waren ter beveiliging van *Antwerpen*, nu niet meer noodig!

Eene Citadel met de omliggende forten en vermogende steunpunten; eene bezetting van vijf duizend wêlgewapende manschappen; eene goed toegeruste scheepsmagt, — alles van strijd lust blakende, — werden, schier onmiddellijk na het behalen van belangrijke voordeelen, door de redenen van den Generaal BELLIARD, buiten gevecht gebragt!

Het ontbrak, op het geheel onverwacht vernemen van *hetgeen geschied was*, niet aan warmgestemden (ik durf het ter neder schrijven, — ook *ik* behoorde er toe), die onzen Opperbevelhebber het noodlottige van de aangegane overeenkomst, zoo voor het oogenblik als voor de toekomst, op het nadrukkelijkst voor oogen stelden. Niets mogt echter baten, — *gedane zaken hebben geen' keer*, — de overeenkomst *was* en *bleef* gesloten!

Wij bleven, zonder verder iets te kunnen uitrigten; en hadden daarbij de pijnigende gedachte, dat, terwijl *wij* werkeloos lagen, niet verre van ons, onze wapenbroeders zouden bloeden voor diezelfde heilige zaak, die *onze* verdediging niet meer scheen te behoeven!

Het antwoord des Konings werd al spoedig, door de afgezonden stoomboot de Zeeuw (1), aangebragt. Zijner Majesteits wil was *niet* die, welken onze Opperbevelhebber vermoed had. Eene *staking der vijandelijkheden*, droeg 's Konings goedkeuring *niet* weg; -- maar het geschikte oogenblik voor een *coup de main* was voorbij! Weinige dagen daarna werd ons officiële mededeeling gedaan van de overeenkomst, bij *Leuven* door den Prins van Oranje, als Generalissimus van het Nederlandsche leger, gesloten met denzelfden Generaal BELLIARD, waarmede de Luitenant-Generaal CHASSÉ, op de zoo even omschreven (2) wijze onderhandeld had.

Schier onmiddelijk daarna gelastte de Koning het *ontslag* van de door onze scheepsmagt vóór *Rupelmonde* genomen (3) vier Belgische koopvaardijschepen. „De oorlog — zeide Z. M. — werd niet tegen *België* gevoerd, maar tegen het aldaar gezeteld *onwettig Gouvernement*.” Die bodems werden aan de daarvoor opkomende eigenaren terug gegeven.

Omtrent dien tijd nam het Congres te *Londen*, op de wederzijdsche klagten, het besluit, dat de beide coupures in den Scheldedijk (4) door de *Belgen* zouden gedigt worden; en dat zij daarentegen de gedurende den wapenstilstand opgeworpen batterijen (5) zouden slechten. *Schijnbaar* vol-

(1) Zie bladz. 72.

(2) Zie bladz. 71, 72.

(3) Zie bladz. 66.

(4) Zie bladz. 62.

(5) Zie bladz. 33—36.

deden de *Belgen* daaraan, en begonnen dezelve te ontwapenen, en de embrasures in den Scheldedijk, die op vele plaatsen zelf tot batterij diende, met *zand* te digten. De stukken werden van de rolpaarden of affuiten genomen, en achter de verhooging geworpen, waar zij, met een bok, spoedig in den vorigen staat konden gebragt worden. Van onze zijde moest men echter al dadelijk toelaten, dat de coupure bij *Pijp Tabak* (1), door *hunne* arbeidslieden werd digt gemaakt. De door den Generaal BELLIARD aan het Gouvernement berigte *nakoming* van het besluit der Conferentie, door de *Belgen*, werd door bevoegde ooggetuigen met allen grond bestreden. Deswegens (onder anderen ook door mij) ingediende nadrukkelijke vertoogen bragten eindelijk te weeg, dat de Koning bevel gaf, het herstel der andere insnijding (die bij het fort *Burght*) (2) uit te stellen *tot dat de Belgen aan de gestelde bepalingen zouden voldoen*. De Generaal BELLIARD moest zich daarop naar *Antwerpen* begeven om zich te overtuigen, dat de *Belgen* werkelijk bezig waren zich te ontwapenen. Deze kon van zich verkrijgen, een rapport uit te brengen, *dat reeds voldaan was* aan de uitnoodiging der Conferentie, wat de ontwapening betrof aan zijde der *Belgen*; en dat alleen de *defensive* werken der stad waren overgebleven.

Zoo dit gedrag van den Generaal BELLIARD, eenmaal der nakomelingschap *ten volle* bekend zal zijn, zoo als het mij is, dan oordeele zij onpartijdiglijk!

Binnen korten tijd herrezen de *Belgische* batterijen in vorige uitgestrektheid, — ja zelfs doelmatiger dan te voren, aangelegd. Die door ervaring bevonden waren, minder

(1) Zie bladz. 62.

(2) Zie bladz. 62.

nuttig te zijn, bleven onvoltooid; — in derzelver plaats rezen andere op, wier ligging oneindig meer kracht aan het geheel bijzette. Meer dan 120 vuurmonden, zoo kanon- als werpgeschut van allerlei aard, bevond zich op de benoorden *Antwerpen* opgeworpen batterijen.

Opbeurend was, in onzen door deze gebeurtenissen gedrukten gemoedstoestand, het bezoek dat wij ontvingen van den Prins van Oranje en Prins FREDERIK der Nederlanden. In den morgen van den 29 September 1831, begaf ik mij, op order van den Generaal CHASSÉ, met de stoomboot de *Zeeuw*, naar *Lillo*, ten einde de geliefde Vorsten aldaar, namens den Opperbevelhebber, te verwelkomen; en daarna voor te stellen, om (in geval Hoogst Dezelve het voornemen hadden, zich naar de Citadel te begeven) van gezegde boot, in plaats van het stoomjagt de *Leeuw* (ter vermijding van alle opschudding aan den kant der Belgen), gebruik te willen maken. Hierin toegestemd zijnde, voerde ik de beide Prinsen, die vergezeld waren van Prins ALBERT van Pruissen en den Adelborst Prins HENDRIK, naar de Citadel. De op het dek plaats genomen hebbende ekwipaadge der schepen, namen H. H. K. K. H. H., bij het passeren, in oogenschouw. Ik geleidde de Prinsen binnen gezegde sterkte, alwaar de Hooge gasten eenige uren regt genoegelijk sleten met de bezetting te inspecteren, en van een Hun aangeboden déjeuner gebruik te maken. Op gelijke wijze als zij gekomen waren, voerde ik de Prinsen naar *Lillo* terug.

Hoewel de Prins van Oranje, als Veldmaarschalk, hoegenaamd geene honneurs had verlangd, ontlastte zich nogtans het gemoed der schepelingen door zóódanige luide vreugdekreten, dat het de aandacht der Antwerpschen opwekte. Eene menigte volks stroomde naar de kade, ten einde de

oorzaak der geestdrift op de flotille, te ontdekken. Toevallig bevond zich juist aldaar ook Prins LEOPOLD van Saxon-Coburg. Hij verscheen te paard met zijn gevolg op de kade. Onze Prinsen en laatstgenoemde Vorst konden elkander op eenigen afstand duidelijk waarnemen.

In November daaraanvolgende behaagde het den Koning, Hoogst Deszelfs tevredenheid aan alle de officieren en schepelingen voor *Antwerpen*, per dagorder, in de vleijendste bewoordingen te doen blijken. Mij verhief Z. M. tot Ridder der Militaire Willemsorde 3^e klasse, en de navolgende officieren en manschappen bekwamen het ridderteeken der 4^e klasse: de Luitenants der 1^e klasse G. R. VAN FRANK, COERTZEN, MEESMAN en BAARS; die der 2^e klasse VON RÖMER, H. WIFFE en VAN OUWENAILER; de Adelborsten Jonkheer GEVERS en VAN DE VELDE; de 2^e Zeilmaker POOLMAN; de Schiemanmaat FETZ; de matrozen der 1ⁿ klasse HAANTJES en DE JONG; die der 2^e klasse VAN DEN BROEKE; de Marinier WOLFF; de Korporaal GIESSER; de Kapitein der Infanterie G. LEERS: de 1^e Luitenant TUCK; en de 2^e Luitenant EBERHARDT. Tot Ridders der orde van den Nederlandschen Leeuw werden benoemd de Luitenant der 1^e klasse SCHUIT en de Chirurgijn-Majoor DAUM.

De winter van 1831—1832 noodzaakte de ra- en stoomschepen om andermaal winterlaag te houden, en daartoe de haven van *Vlissingen* tot ligplaats te nemen. Ik deed alzoo de beide stoombooten de reede van *Antwerpen* verlaten, en de Komeet de reede vóór *Pijp Tabak*. De kanonneerboot N°. 12, onder bevel van den Luitenant der 2^e klasse J. C. PIETERSE, liet ik des nachts naar het *Vlaamsche Hoofd* opkomen; zoodat de magt nu aldaar bestond uit 12 kanonneerbooten en de stoomboot van het Veer tusschen *Antwerpen* en het *Vlaamsche Hoofd*, welke

ons vroeger (1) ontsnapt was, doch nu op nieuw bemagtigd, had ik laten herstellen, bemand, onder het bevel van den Luitenant der 2e klasse ZILLISEN gesteld, en met den naam van CHASSÉ gedoopt. Deze stoomboot moest dienen om op eenig bedreigd punt spoedig een aantal troepen te kunnen bijéén brengen, en eene nimmer falende correspondentie, des noods op alle punten der positie, te kunnen levendig houden.

Van de Suriname ontscheept zijnde, nam ik gedurende den winter mijn' intrek op het *Vlaamsche Hoofd*. Ik deed de booten, even als den vorigen winter, weder tegen den wal halen, en deed door de matrozen de waterzijde bewaken. De ekwipaadjén, waaronder een aantal vrijwilligers, die bepaaldelijk tot *de dienst vóór Antwerpen* zich hadden aangeboden, werden door veelvuldige exercitien bezig gehouden; zij verkregen eene vaardigheid in de behandeling van het geweer, en een gemak van alle infanterie-bewegingen, welke de geoeffendste troepen slechts kunnen bereiken.

Gedurende dien winter legden de Belgen eene batterij aan op een nieuw punt, en wel aan den *Blokkeisdijk*, landwaarts in, aan het einde der inundatie gelegen. Deze batterij kreeg weldra de gedaante van een geregeld fort, van kasematten, wallen, fraisering, blokhuis en blinderingen voorzien. Hetzelve bestreek de inundatie grootendeels, zoo mede den *Blokkeisdijk* en den *Scheldedijk*. Het had bovendien het voordeel, eene nieuwe insnijding bij *Pijp Tabak* of elders binnen den omvang van den *Blokkeisdijk*, moeilijk, zoo niet onmogelijk te maken.

Over deze batterij werd door mij aan alle de onderscheidene autoriteiten uitvoerig rapport gemaakt; — doch, had men niets gedaan tegen de opwerping der andere batterijen (2), —

(1) Zie bladz. 14 en 15.

(2) Zie bladz. 53—56.

deze, welke, *buiten onze rivierpositie*, op *Belgisch* grondgebied was aangelegd, — werd des te minder verhinderd.

Het voorjaar van 1832 verstreek zonder eenige opmerkelijke gebeurtenis, dan alleen het uitreiken der metalen kruizen op den 10. April, en, op den 21. Mei, — het vieren der begrafenis van de overblijfselen van VAN SPEIJK, met de gebruikelijke minuutschoten. Zekerlijk was er geene plaats, waar die verëering van den onvergetelijken held met grooter geestdrift plaats had, dan dáár, waar zijne wapenbroeders zich bevonden, uit wier midden hij was opgegaan.

Mijne betrekking als Bevelhebber van den Vlaamschen oever tegenover *Antwerpen*, (welk Kommandement mij door den Generaal CHASSÉ was opgedragen) vereischte mijne tegenwoordigheid op het *Vlaamsche Hoofd*.

Ik was niettemin verplicht, dagelijks meermalen, en ook dikwerf des nachts, in dat gure jaargetijde, per sloep, de rivier over, mij naar de Citadel tot den Opperbevelhebber te begeven, om met dezen over dienstaangelegenheden te handelen (1).

Vermoeijend en gevaarlijk waren die togten. Ik moest soms 3 à 4 uren, tegen het drijfijs in, roeijen, en had daarenboven, indien ik om den harden stroom te vermijden, de kade naderen moest, de verraderlijkste aanslagen der muiters te verduren. Deze ontzagen zich niet, meermalen, zelfs met windbuksen, op mij te schieten, zonder mij evenwel, maar enkele malen mijne roeijers, te kwetsen.

Dit alles was nog niet genoeg. De dorst naar wraak scheen niet beter gelescht te kunnen worden, dan door zich bepaaldelijk van *mijn persoon* (hoe dan ook) meester te maken. Van het plan, daartoe in *Antwerpen* beraamd,

(1) Zie bladz. 56.

had de Generaal CHASSÉ geheime mededeeling bekomen. Men had (zoo luidde dat berigt) steeds waargenomen, dat ik dagelijks op het *Vlaamsche Hoofd*, slechts van mijnen ordonnance vergezeld, een' inspectietogt deed tot verre voorbij het fort *Austruweel*. Van die gelegenheid wilde men gebruik maken. Eene sloep, met Belgisch graauw bemand, zou op eene door den berigtgever aangeduide plaats, tegen den Scheldedijk achter het riet, zich verborgen houden, om mij, zoodra zich daartoe de kans maar opdeed, onverwacht op te ligten. Een op den toren van de Cathedrale geplaatste uitkijk moest, door middel van seinen, den aanranders het begin van mijnen togt te kennen geven.

Nadat ik van dit wakkere voornemen, door mijne duivenpost de volle overtuiging had bekomen, strekte ik, op uitdrukkelijk bevel van den Generaal CHASSÉ, eenvoudig mijne wandelingen niet verder uit, dan tot het fort *Austruweel*; en liet van dáár een gewapend detachement uitrukken, met de order om dat gespuis, bij eene ontmoeting, een' geduchten welkomstgroet te geven. Volgens mijne duivenpost, had de uitkijk op den toren, het mislukken van den toeleeg begrepen. De zaak had geen ander gevolg, dan spijt en teleurstelling voor de aanleggers.

Behalve deze verraderlijke aanslagen op mij beproefd, scheen, ook in de Citadel zelve, de vijand te woelen. In de laatste dagen van Maart 1832, werd door den Prins van Oranje, en uit het Kabinet des Konings, in het geheim aan den Generaal CHASSÉ de mededeeling gedaan, dat er zamenspanningen bestonden tusschen sommigen der bezetting en personen in *Antwerpen*. Volgens die berigten, was het doel, zich, op eene verraderlijke wijze en bij verrassing, van de Citadel meester te maken. Men voegde er bij, dat

er geheime aanslagen — zelfs door *vergiftiging* — tegen het leven van den Generaal CHASSÉ en zijne gewone dischgenooten (meerendeels leden van den Generalen Staf) gesmeed werden. Dit laatste bericht werd ook aan mij persoonlijk uit *Vlissingen* toegezonden. Ofschoon men nu wel niet konde veronderstellen, dat er een dusdanig plan in den boezem van 's lands eigene onderzaten zoude schuilen, beproefde men echter alles wat tot ontdekking van eene zóó zwarte misdaad kon leiden — doch te vergeefs! Men vergenoegde zich met de verwijdering uit de sterkte, van de twee compagnien van het algemeen depôt der landmagt N°. 33. Een bloot vermoeden gaf daartoe aan den Opperbevelhebber de aanleiding; zij werden (voor hen geheel onverwacht), in overleg met mij als Bevelhebber der scheepsmagt, door de Marine naar *Vlissingen* gevoerd.

Reeds was de indruk, welken gemelde mededeelingen van Hoogerhand hadden doen ontstaan, bijna geweken, toen het navolgende voorval het bestaan van verraad, als *zeker* moest doen beschouwen. Wanneer de dienst mij daarin niet verhinderde, nam ik des middags deel aan den disch van den Opperbevelhebber. Terwijl wij nu op zekeren dag aldaar met den Generaal CHASSÉ en nog vijf andere Hoofd-Officieren aanzaten, en onderhoudende gesprekken als 't ware de spijzen kruidden, kwam men op den inval, om dit genoeg, zoo mogelijk, nog door het drinken van een extra-glas fijnen wijn te vergrooten. Hierin toegestemd en deze wijn rondgediend zijnde, werd de eerste dronk aan het welzijn van den Generaal CHASSÉ toegebracht. Dan, op hetzelfde oogenblik dat wij dien wijn op de tong kregen,.... brandde het als vuur! De meesten onzer, die zich onmiddelijk door uitspuwing, van dat vocht hadden kunnen ontdoen, ondervonden niettemin al dadelijk pijnlijke blaren

in den mond. Een enkele, die daarvan een weinig naar binnen gekregen had, werd door krampachtige pijnen aangetast. Door dadelijk aangebragte geneeskundige hulp genazen wij spoedig, zonder van het gebeurde verdere nadelige gevolgen ondervonden te hebben.

De eenige opheldering, die zich nopens de herkomst van dien vergiftigden wijn opdeed, was slechts deze. De Generaal CHASSÉ had, onder meerdere geschenken, die hem van tijd tot tijd werden aangeboden, ook eenige flesschen wijn bekomen. Deze zouden (volgens de flauwe herinneringen der bedienden van den Generaal) door een' soldaat zijn bezorgd, met de boodschap: „dat zijn officier, bij den wijn „dien hij uit *Holland* van zijnen vader (die aldaar wijn- „handelaar was) had bekomen, ook eenige flesschen zeer „ouden, kostbaren wijn had ontvangen, voor *Papa* CHASSÉ „bestemd,”

Alle mogelijke nasporingen, ten einde meer licht in deze zaak te verkrijgen, bleven zonder gevolg. Bij scheikundig onderzoek bleek het, dat de wijn met een sterk werkend vergif gemengd was (1). Er was geen twijfel nopens het bestaan van dit afschuwelijk plan. Om gewigtige redenen werd het echter, zoo veel mogelijk, stipt geheim gehouden.

De zomer van 1832 verliep zonder door eenige bijzondere krijgskundige voorvallen gekenmerkt te worden. De Conferentie, te *Londen* gehouden, vaardigde steeds protocollen uit. Te midden van dezen, voor mij en mijne wapenbroeders zoo pijnlijk onzekeren toestand, waaide, helaas! de bijna overal heerschende en zoo zeer gevreesde *Cholera Morbus* ook tot het *Vlaamsche Hoofd* over. Bij de uitbarsting

(1) Het gevoelen werd geuit, dat het *onmiddelijke* der werking des vergifs (dat ons waarschuwde), te danken was aan het *tijdsverloop* (van wellicht twee of meer maanden) tusschen *het bereiden* van den gifdrank, en *het gebruik*.

dezer ziekte, deed ik onmiddelijk de noodige lokalen tot afzonderlijke verpleging van de aangetasten, inruimen. De aanwezige Officieren van Gezondheid der Marine waren, bij den schrikkelijken voortgang der ziekte, niet genoegzaam, om wáár die vereischt werd, hulp te verleen. Ter voorziening hierin, mogt ik van elders geneesheeren bekomen. Niets werd achterwege gelaten, wat tot reiniging der verblijfplaatsen van schepelingen, soldaten of burgers, en tot zuivering van den dampkring, kon strekken. Levensmiddelen die men schadelijk achtte, werden geweerd; beweging of rust, al naar gelang de omstandigheden dit vereischten, bevolen. Maar de plaats was, ten gevolge der inundatie (1), omgeven door water en moerassen, die, (vooral des avonds) verderfelijke dampen uitwasemden. Dit, gevoegd bij de zoo noodlottige en onbegrijpelijke eentonigheid van leven, die men reeds zóó lang verduurd had, werkte de ziekte zeer in de hand. Zij was tot eene groote hoogte gestegen. Die in een' hevigen graad aangetast werd, bezweek bijna onmiddelijk. De aangebragte middelen waren bij de meeste bezochten hoegenaamd van geenen invloed. Zoo ergens, hier althans leverde die bezoeking een hartgrievend schouwspel op, daar de geringe omtrek der plaats medebragt, dat al het verschrikkelijke der plaag, door ieders oog werd aanschouwd, en eene doffe neêrslagtigheid zich van ons allen meester maakte. En geen wonder! het lijden der aangetasten, was zóó folterend, en hun toestand terstond zóó hopeloos, dat het hart van den aanschouwer nooit gekende gewaarwordingen ondervond. Ik zelf werd door die ziekte aangetast, doch had het geluk, in twee dagen

(1) Zie bladz. 62 en 74.

tijds te herstellen (1). Mijn Adjutant, de verdienstelijke Luitenant BLOK, (die met mij, in Oost-Indie, op de Komeet zooveel vermoeienis had doorgeworsteld) en de Adelborst VAN DER LOO, beiden zeer bekwame en ijverige zeelieden, moesten er, met zoo vele mijner brave matrozen, het slagtoffer van worden. Van de 800, onder mijne bevelen dienende schepelingen en soldaten, werden er 70 à 80, in 11 à 12 dagen, op den zoo sterken jeugdigen of gemiddelden leeftijd, weggerukt. —

De ons ontvallenen, die mij dierbaar waren door de lange afzondering waarin wij te zamen hadden geleefd, liet ik des nachts *in stilte* ter aarde bestellen. Het denkbeeld was mij onverdragelijk, dat een laaghartige vijand zich zoude verheugen over eene ramp, die ons moest treffen, en waartegen moed noch beleid iets vermogten.

Dikwijls had ik, op mijne veelvuldige scheepstogten, ondervonden, hoe weldadig eene opgeruimde gemoedstemming op de gezondheid der schepelingen werkt, — ja, hoe daardoor zelfs de handhaving der krijgstucht krachtdadig wordt bevorderd. Bij het onbedenklijk ééntoonig verblijf aan het *Vlaamsche Hoofd*, en bij den veelal werkeloozen staat der flotille, was het immer mijn toele, om de gemoederen, zooveel mogelijk, op te beuren. Ik trachtte het echter steeds met die omzigtigheid te doen, welke mijne positie en die mijner onderhebbenden gebod. Door mijne tusschenkomst hadden er vaak tooneelvertooningen, muziek, vervrolijkende schouwspelen, enz. (alles grootendeels door mij en mijne onderhebbende officieren bekostigd) plaats. Een vrolijke dag doet den zeeman zoo gemakkelijk vergeten, wat

(1) Sommigen mijner krijgsmakkers herinneren zich welligt, hoe mijne herstelling aan het wonderdadige grensde, en schier tegen alle berekening inliep.

hij heeft doorgestaan, en gemoedigd de toekomst tegengaan. Met gedrukte, ontevredene ekwipaadjën is niet veel uit te rigten.

De verjaardag des Konings, op den 24 Augustus 1832, werd, ook met dit oogmerk, door mij, zooveel de omstandigheden dit toelieten, vrolijk gevierd, en die heugelijke dag met het afsteken van vuurwerken, het branden van piktonnen, enz., onder het aanheffen der volksliederen, besloten. Wij mogten ons in dubbele mate verheugen. De Cholera week. Sedert dien dag gaf zij ons slechts zeer enkele verliezen te betreuren (1).

Er verspreidde zich, omstreeks dien tijd, in *België* het gerucht, dat het Nederlandsche leger weder *aanvallen* zoude; en men hechtte daaraan zóóveel geloof, dat alles bij den vijand voor de afwering gereed werd gemaakt. Op de *Antwerpsche* kade werd, langs de rivier, eene volkomene borstwering opgeworpen. Het bassin werd in een *camp retranché* hervormd. Op de kade werden batterijen aangelegd, die de rivier en het *Vlaamsche Hoofd* bestreken. Ook de batterij aan den *Blokkersdijk* (2), werd in veel sterker staat gebracht. De berigten omtrent die wapening, werden in de *Belgische*, en, door overname, ook in de *Hollandsche* nieuwsbladen gevonden. — Die versterking werd opgegeven, als ook op het fort *St. Marie* plaats te hebben (3). Uit hoofde daar-

(1) Dezelfde vreesselijke ziekte heerschte ook op het Expeditie-Escader vóór *Palembang* in 1821. Zij scheen echter in hare uitwerkselen toen minder hevig; er herstelden meer lijdens. Opmerkelijk was het, dat terwijl b. v. op het fregat de *van der Werf*, (waarop ik als Eerste Officier diende) dagelijks 3 à 4 man door de Cholera werd weggeraapt, na de hevige kanonnade van den 20. Junij 1821, tegen *Palembang*, de ziekte als 't ware eensklaps was geweken.

(2) Zie bladz. 77.

(3) Ons bezit van het fort *St. Marie* (zie bladz. 61) was, ten gevolge der bevelen van de Londensche Conferentie (zie bladz. 73, 74) opgeheven. en het daarop door ons geplante geschut (zie bladz. 61) weggenomen.

tegen (namens den Generaal CHASSÉ), ten gevolge van het toen bestaande *status quo*, door mij de stelligste bevelen aan den aldaar kommanderenden Schout bij Nacht LEWE VAN ADUARD waren gezonden, moest ik mij derwaarts begeven, om mij *in persoon* van de waarheid te overtuigen. Het bleek mij ten volle, dat er aan het fort *St. Marie* niets was versterkt geworden. Ik keerde terug en rapporteerde den Generaal ook alzoo.

Ook de Hooge Regering had die berigten met verbazing vernomen. Terugkeerende van mijne commissie, had ik op de Beneden-Schelde eene arriverende stoomboot bespeurd, die tot aan het fort *St. Marie* de rivier opstoomde. Op het *Vlaamsche Hoofd* teruggekeerd, werd mij van de aankomst van eene sloep bericht gebragt, waarin personen van aanzien zich schenen te bevinden. Mij naar buiten begevende, stond reeds de Prins van Oranje voor mij. Z. K. H. had zich *in persoon* willen overtuigen, dat het fort *St. Marie* niet gearmeerd was, en wilde nu nog, vóór Zijnen terugkeer, het *Vlaamsche Hoofd* in oogenschouw nemen. De Prins liet zich door mij alles op het naauwkeurigste mededeelen. Na Zijne hooge tevredenheid te hebben betuigd, en een oponthoud van ongeveer één uur, verliet Z. K. H., vóór het vallen van den avond, het *Vlaamsche Hoofd*, om naar het leger terug te keeren.

DERDE AFDEELING.

Van November 1832 tot Juni 1833.

DE SCHEPSPMAGT BIJ DE VERDEDIGING VAN DE CITADEL VAN ANTWERPEN. — KRIJGSGEVANGENSCHAP. — TERUGKEER IN HET VADERLAND.

Over de belegering van de Citadel van *Antwerpen*, is reeds zeer veel en door velen te boek gesteld. Aan sommigen dier schrijvers deelde ik de aantekeningen, welke ik dagelijks had bijgehouden, op hun aanzoek, mede. Ik was welligt meer dan iemand, in de gelegenheid, *met eigen oogen* het *geheel* te overzien. Mijne betrekking als Chef van den Generalen Staf, gevoegd bij die van lid van den Raad van Defensie der Citadel, riepen mij nu, nog meer-malen dan tot dusverre, naar het tooneel van zooveel moed, beleid en trouw; — dan tevens van den jammer des oorlogs, in al deszelfs ijsselijkheid. Mij van het *Vlaamsche Hoofd*, alwaar ik steeds het bevel bleef voeren (1), naar

(1) Zie bladz 61.

den Opperbevelhebber begevende, moest ik, om tot zijne verblijfplaats te komen, niet alleen het hevig vuur, over de Citadel, op de Schelde nedervallende, — maar ook de geheele *Citadel zelve* doorkruisen. Op deze mijne togten (gedurende het bombardement steeds onder een' hagelbui van kogels en bommen) had ik de beste gelegenheid, alles wat er gebeurde, te zien. Mij was, naar den aard mijner betrekking, geene *bepaalde standplaats* of *meer beperkte werkkring* aangewezen. Om aan mijne zoo gewigtige roeping in den Raad van Defensie, zooveel ik vermogt, te beantwoorden, verzuimde ik dan ook geene gelegenheid om mij van alles in eigen persoon te vergewissen. Overzie ik nu hetgeen over de belegering der Citadel geschreven is, dan valt mij menige onnaauwkeurigheid in het oog. Ik wil dat alles echter niet ophalen. Mijn geschrift — ik heb het gezegd — is geen *twistschrift*. Ik wil alleen kortelijk vermelden het voornaamste van datgene, waarvan ik *ooggetuige* was.

Het is daarenboven niet te eenenmale vreemd aan het onderwerp van mijn geschrift: *De Zeemagt vóór Antwerpen in 1830—1832*. Tot die Zeemagt behoorde ik niet alleen, maar had, in mijne betrekking tot die Zeemagt als haar Bevelhebber, in de verdediging der Citadel zelve, als lid van den Raad van Defensie, mijn deel.

Hoewel het punt van aanval op de Citadel, aan de *landzijde* was gelegen, en derhalve de flotille in de volstreckte onmogelijkheid verkeerde, eenig werkdadig deel aan de verdediging zelve te nemen, moge het evenwel uit mijn verhaal blijken, dat mijne schepelingen aan de krijgsbedrijven hunner wapenbroeders in de Citadel, niet vreemd zijn gebleven.

Naar aanleiding der beruchte overeenkomst, tusschen *Frankrijk* en *Engeland* gesloten, rukte, den 15. November 1832, het Fransche Noorderleger, onder aanvoering van

den Maarschalk Graaf GÉRARD, over Belgiesch grondgebied, naar de Citadel van *Antwerpen* op.

De Generaal CHASSÉ, daarvan kennis bekomen hebbende, benoemde eenen Raad van Verdediging der Citadel, hare omliggende forten en strategische omgevingen. Die raad was, onder voorzitterschap van den Opperbevelhebber zelve, zamengesteld uit den Generaal-Majoor DE FAVAUGE, als Kommandant der Infanterie, — den Kolonel Graaf VON QUADT, als Kommandant der 10^e afdeeling Infanterie, — den Kapitein ter Zee KOOPMAN, als Kommandant der Zeemagt vóór de stad *Antwerpen* en den linker oever der *Schelde*, — den Majoor VOET, als plaatselijken Kommandant, — den Majoor VAN DER WIJCK, als Kommandant der Genie, — den Majoor SEELIG, als Kommandant der Artillerie, en den Adjutant-Intendant MULLER, Secretaris.

De werkzaamheden van dezen Raad bepaalden zich nu hoofdzakelijk tot het in overleg treden omtrent de te nemen maatregelen ter verdediging. Diensvolgens werd bepaald, de werkzaamheden, aan de zijde van waar de aanval des vijands verwacht werd (het punt van attaque), aanmerkelijk te verbeteren en te versterken; meer bomvrije lokalen te doen aanleggen, zoo voor de manschappen zelve en tot berging van levensmiddelen, als voor zieken en gekwetsten; eenige stukken op de bastions te laten blindóren, en overigens al datgene te bewerkstelligen, waardoor de Citadel in den meest mogelijk geduchten staat van tegenweer zoude gebragt worden.

Bij die gelegenheid werd door den Kommandant der Genie de behoefte aan *materieel* te kennen gegeven; en wel, dat dit *met spoed* aan het Departement van Oorlog moest worden aangevraagd. Dit bragt geene geringe bevreemding bij de overige leden van den Raad te weeg, daar de Citadel zich

toch reeds sedert October 1830 in de magt der onzen bevond, en (zoo als men met grond meende te kunnen oordeelen) in genoegzamen staat van verdediging gesteld was geworden. Men bekwam daarop van den Kommandant der Genie ten antwoord: „dat de Citadel zich slechts in „behoorlijken staat van verdediging bevond, om eenen „vijand als den *Belgieschen* te kunnen keeren; daar toch de „stad *Antwerpen* (door dezelve in bedwang gehouden) tot „garantie verstrekke; en het Nederlandsche leger, door „zijne nabijheid, het beleg zoude kunnen doen opbreken.” Hoe dit ook ware, — *spoedig handelen* was noodzakelijk; en dáártoe bragten mijne maritime hulpmiddelen, wat den aanvoer van het benoodigde *materieel* betreft, niet weinig bij.

Terwijl men op de Citadel nu bezig was zich te versterken, achtte ik het van belang, eenige voorzorgen op het *Vlaamsche Hoofd* te nemen (1). Ik liet daartoe de geheele bestrating opbreken; eene loopgraaf (dienstig voor de communicatie der Infanterie) aanleggen; eene batterij van de vijf voorhanden stukken gereed maken, ter bestrijking van den dijk bij *Austruweel*; voorts eene mijn aanleggen om, in geval dit fort door den vijand mogt worden ingenomen, mij zoo lang mogelijk op het *Vlaamsche Hoofd* staande te kunnen houden, en van daar (des noods, na het dorp in brand te hebben gestoken, ten einde eene vervolging van den vijand te beletten) op de coupure terug te kunnen trekken, en alzoo de troepen op eene aldaar liggende stoomboot en in de sloepen der flotille op te nemen, en naar de Citadel over te voeren.

Ten einde mijne verantwoording als Hoofd-officier, in geval van eenen aanval op het *Vlaamsche Hoofd*, te dek-

(1) Zie bladz. 61.

ken, diende ik bij den Raad van Verdediging eene Memorie in, betreffende het (naar mijn oordeel) ongenoegzame der aldaar bestaande verdedigingsmiddelen. (1).

Zoowel in de Citadel als op het *Vlaamsche Hoofd*, werd de korte tijd die er overbleef, zorgvuldig besteed. Niets werd gespaard om werken van verdediging aan te leggen, en de bestaande doelmatiger in te rigten.

Ik kan mij te dezer gelegenheid niet onthouden, in herinnering te brengen de schandelijke handeling van den Luitenant der Artillerie bouvy, die (met alle bijzonderheden der sterkten wel bekend) tot den vijand overliep. Volgens mij gegevene inlichtingen, was hij er voor bekend, zijne superieuren steeds in een bespottelijk daglicht te stellen; en op alles wat hem voorkwam, bijtende aanmerkingen te maken. Zeer waarschijnlijk stond hij reeds vroeger in betrekking tot den vijand. De hoofdoorzaak zijner verwijdering was (mijns inziens) gelegen in lafhartigheid en vrees voor het ophanden zijnde beleg.

Intusschen was het Fransche leger, met versnelde marschen, het doel van zijnen togt genaderd. Reeds den 19. November werd de vijand in den omtrek der Citadel opgemerkt; doch niet vóór den 29. dier maand, werden de operatiën tegen dezelve aangevangen. Het Fransche leger gebruikte dien tusschentijd tot het organiseren van den aanvoer van levensmiddelen, het maken van schanskorven, rijbsbossen en verderen toestel, tot het beleg benoodigd.

Den 30. November, des morgens te 9 ure, het bepaalde sein mij naar de Citadel roepende, begaf ik mij onmiddellijk derwaarts. Ik ontving aldaar in den Raad de mededeeling van eene even te voren ontvangene *opeischung* van den

(1) Zie die Memorie, gedagteekend 22 November 1852, Bijlage K.

Maarschalk GÉRARD, daarbij (in geval van weigering) de stad *Antwerpen neutraal* verklarende.

De vijand was intusschen onregtschapen genoeg geweest, om, vóór de opeischung, zijne werkzaamheden aan te vangen. Reeds in nacht van den 29. op den 30. November, had hij de loopgraaf der 1e paralel, met krachtigen arbeid en onder begunstiging van den langen nacht, geöpend, zoodat, met het aanbreken van den dag, zijne werken belangrijke vorderingen gemaakt hadden. In het *gemasqueerde* terrein rondom de Citadel, hadden de nachtpatrouilles zulks niet kunnen ontdekken.

Naardien er geen oorlog tusschen *Frankrijk* en *Nederland* bestond, konde een *afzonderlijke strijd* eerst aanvangen, na eene *opeischung*, waarin men zich als *vijand* had bekend gemaakt. In de aangevangen werken van het Fransche leger was dus eene *regtsverkrachting* gelegen, voor zulk een' overmagtigen vijand waarlijk geene behoefte!

Wij hadden de Franschen bij *Burght* de rivier zien overtrekken, en, door het vuur onzer kanonneerbooten, een aanmerkelijk nadeel aan de daartoe dienende vaartuigen kunnen toebrengen. In den Raad van Verdediging was echter begrepen, dat er van onze zijde geene vijandelikheden mogten plaats hebben, vóór wij elkander door *sommatie* en *weigering* als *vijanden* erkend hadden.

Er heerschte bij het te gemoet zien van den aanval, bij ons diezelfde bedaardheid, waarmede de Admiraal ZOUTMAN op Doggersbank de Engelsche vloot inwachtte, en haar in linie van bataille liet rangeren.

De Raad van Verdediging besloot, een *weigerend* antwoord op de gedane opeischung te geven, en *Antwerpen* als *onzijdig* te beschouwen, zoo lang de vijand geen gebruik maakte van de werken dier stad, daaronder het fort *Mon-*

tebello begrepen; en men ons de gemeenschap met het vaderland openliet. Den vijand werd tevens zijne ontëerende handelwijze — het aanvangen zijnerzijds van vijandelijkheden *vóór de opeischung* — onder het oog gebragt; en voorts verklaard, dat, bijaldien de werkzaamheden aan de werken van aanval, te 12 ure op den middag niet waren gestaakt, die door grof geschut van de Citadel zouden worden verhinderd.

Dit besluit ter kennis van den vijand gebragt zijnde, bleef deze echter doorwerken. Te gestelden tijde verkondigden opeenvolgende kanonschoten van de Citadel, *het begin van den partiëlen strijd!*

Ten aanzien der forten *Austruweel* en *Burght* werd eene soortgelijke opeischung door den op dat punt kommanderenden Franschen Generaal SEBASTIANI gedaan, welke door mij, als aldaar bevelvoerende (1), *weigerend* werd beantwoord. Ik gaf onmiddelijk order, de mijn, boven het fort *Burght* aangelegd, te doen springen (2), en die beneden het *Vlaamsche Hoofd* (3), daartoe verder in gereedheid te brengen; mij voorts, naar gelang van omstandigheden, het nemen van zoodanige maatregelen voorbehoudende, als de verdediging van het mij toevertrouwde punt zoude vereischen.

Tegen den avond liet ik de flotille van positie veranderen, en wel op deze wijze: de kanonneerbooten N°. 3, 4, 11 en 12 dwars over de *Schelde*, boven de Citadel, op de hoogte der lunette *Kiel*, ter bestrijking van den toegang aan die zijde; — N°. 1, 5, 7 en 24 beneden de Citadel, ter bestrijking der esplanade; — de boot N°. 6 (waarop de

(1) Zie bladz. 64.

(2) Zie bladz. 64, 74

(3) Zie bladz. 89.

standaard van mijn bevel wapperde) tegen over het haventje der Citadel, en bij dezelve de stoomboot Chassé; — de booten N°. 8 en 10 bij het *Vlaamsche Hoofd*, tot dekking der waterzijde; — boot N°. 9 ter bestrijking der inundatie en coupurewacht.

Des avonds werd mij, in den Raad van Verdediging, het ontvangen antwoord van den Maarschalk GÉRARD medegedeeld. Hij had de onbeschaamdheid, daarbij ons voor *de eerste daders der vijandelijkheden* te houden, ter oorzaak der kanonschoten, door ons op zijne werken gedaan, na het, bij onze weigering op de gedane sommatie, bepaalde uur, Hem werd daarentegen, van onzen kant, met kracht van redenen te kennen gegeven, dat wel degelijk *van zijne zijde* de eerste vijandelijkheden begonnen waren.

Den 1. December gingen wij voort, met aanhoudend kanon- en geweervuur, den verderen voortgang der vijandelijke werkzaamheden, — die door het aanwenden van een groot aantal werkers snel vorderden, — te belemmeren. Door onze werkers der Genie werden eenige huisjes van het dorp *Kiel*, die hinderlijk waren, in brand gestoken; daaronder behoorde ook het buitenverblijf *Waterloo*, aan den Luitenant-Generaal CHASSÉ toebehoorende.

Den 2. December werd in den Raad van Verdediging besloten tot het doen van een' kleinen uitval aan de zijde van *Kiel*, met een zestigtal manschappen. Deze liep geheel naar wensch af. De houding der troepen liet niets te wenschen over. Bij het terugtrekken der onzen, werden zij door den vijand tot over den dijk vervolgd. Al spoedig werd hij echter door het vuur van eene der kanonneerbooten verdreven. De vijand naderde nu zeer nabij bastion N°. 2; van welke zijde, in den nacht van 2 op 3 December, met goed gevolg, een andere kleine uitval gedaan werd.

De Fransche leger-afdeeling, aan de beide oevers der *Beneden-Schelde* geplaatst, achtervolgde twee naar het vaderland terugtrekkende particuliere vaartuigen met een hevig geweervuur; zoodat de gemeenschap inderdaad *gestremd* kon genoemd worden.

De onder mijne orders behorende korvet de *Komeet* gaf mij, door telegraphische seinen, kennis van de uitnoodiging van den Schout bij Nacht LEWE VAN ADUARD, om te retireren naar de korvet *Proserpina* tot vóór het fort *St. Marie*, hetwelk men vermoedde, dat door een Fransch detachement, in deszelfs nabijheid gezien, zoude bezet en daarna gewapend worden (1). Om deswegens vollediger berigten in te winnen voor den Opperbevelhebber, — belangrijke depêches te verzenden, en de verwacht wordende te ontvangen, zond ik, in den avond, den Adelborst der 1^e klasse E. VAN DE VELDE en den Adjunct-schrijver J. E. KEMPE (die zich daartoe als vrijwilligers hadden aangeboden), in een zeer klein bootje van twee riemen, de vijandelijke linie langs, naar de *Komeet*, die zij gelukkig bereikten, en mijne schriftelijke orders overgaven.

Daar het mij voorkwam, dat hoogst gewigtige omstandigheden den Schout bij Nacht LEWE VAN ADUARD genoodzaakt hadden, ter versterking zijner onderhebbende divisie, de *Komeet* naar het fort *St. Marie* te ontbieden, noodigde ik den tijdelijken Kommandant der *Komeet* (den Luitenant der 1^e klasse J. DE BERGER) uit, om zich onder de bevelen van dien Schout bij Nacht te stellen, en daarvan aan dezen rapport te doen toekomen. Ik meldde echter tevens, dat het den Opperbevelhebber als hoogst gewigtig voorkwam, dat de post *Pijp Tabak* door de korvet, tot overbrenging

(1) Zie bladz. 60, 61, 74 en 84.

van seinen, werd gehouden. Was de Schout bij Nacht intusschen daartoe niet bij magte, en ontstond er alzoo eene stremming in de gemeenschap, dan was hij verplicht, op *zich zelven* te ageren (1), en kon dus over de Komeet beschikken. De Luitenant DE BERGER moest tevens van deze orders (in mijne kwaliteit als *Chef van den Maritiemen Staf* gegeven) rapport maken aan den Directeur-Generaal voor de Marine.

De beide voormelde moedige vrijwilligers keerden, van hunnen moeilijken en gevaarvollen togt, behouden terug. Zij hadden dien tot groot genoegen van den Opperbevelhebber en van mij volbragt, en voerden den Adelborst HOEK mede, die met de overbrenging van dépêches aan laatstgemelden, belast was.

In den loop van den dag deed ik nog de kanonneerbooten N°. 1 en 7 van de Benedenlinie afbreken, en in den polder postvatten, ter versterking van boot N°. 9, en ter dekking van die zijde van het *Vlaamsche Hoofd*.

Den 3. December zette de vijand met ongeloofelijken spoed zijne werken voort, zoodat men het er voor hield, dat de tweede paralel bijna gesloten moest zijn. Van onze zijde ging men voort, door kanonvuur en een' kleinen uitval, hem daarin te verhinderen en te verontrusten.

Dien zelfden dag liet ik den Adelborst HOEK met dépêches, aan boord van een particulier vaartuig, vertrekken, dat materieel voor de Citadel aangebragt, en reeds te

(1) De Schout bij Nacht LEWE VAN ADUARD, kommanderende de Tweede Divisie (vergelyk bladz. 35), was door den Opperbevelhebber gemagtigd, om, ingeval de vijandelykheden aanvingen, met zijne onderhebbende scheepsmagt *op zich zelven te ageren*, den vijand overal afbreuk te doen, en de rapporten deswegens onmiddelyk aan den *Directeur-Generaal voor de Marine*, in stede van aan den *Opperbevelhebber*, te rigten. Van hetgeen op de *Beneden-Schelde* vijandelyks voorviel, kwam ons alzoo, noch door rapporten noch door eigen aanschouwen, iets officiëel ter kennis.

lang in die positie verwijld had; en dan ook, tot bij de Komeet, met geweervuur hevig beschoten werd.

Den 4. December, te 11 ure des morgens, werd van den toren van de *Notre Dame* te *Antwerpen* met eene zwarte vlag geseind, en openden daarop de belegeraars met hevigheid het vuur, uit al hunne toen gereed zijnde batterijen, zoo met werp- als belegeringsgeschut losbrandende.

Gedurende dien dag, den volgenden en den tusschenbeiden zijnden nacht, werden de kanonneerbooten N°. 5, 6 en 24, benevens de stoomboot *Chassé*, als 't ware omgeven door bommen en zware kanonkogels, die, daar de vijand de *ware* rigting van het geschut nog niet had, over de Citadel heen, in de nabijheid van die vaartuigen nedervielen, of langs dezelve heenvlogen, en met vernieling dreigden, zonder dat, van onze zijde dat vuur eenigzins kon beantwoord worden. De booten bekwamen veel schade aan romp en tuig. Toevallig werd er maar één man (de Luitenant der 2e klasse MIDDELBERGH) gewond.

De Opperbevelhebber, niet langer de vaartuigen nutteloos aan een vernielend vuur willende blootstellen, gaf mij order om dezelve eene andere stelling te doen innemen. Ingevolge daarvan deed ik de kanonneerbooten N°. 5 en 24 bij de bovenlinie aansluiten, en N°. 6 met de *Chassé*, op den polder postvatten.

De Komeet seinde dienzelfden dag de aankomst op dien bodem, van den Kolonel DE GUMOËNS en den Kapitein der Artillerie VAN RAPPARD, beiden voor de Citadel van *Antwerpen* bestemd, waarop ik, in den nacht, den meermalen genoemden Adelborst VAN DE VELDE, met twee flinke matrozen, in een klein sloepje derwaarts zond. Hij had het geluk, ook in deze gevaarvolle onderneming te

slagen, en met de beide, door mij steeds hooggeachte officieren, de Citadel te bereiken.

Den 5. December vuurde de vijand onophoudelijk en met hevigheid, en werd van onze zijde met kracht beantwoord. De belegeraars zetteden hunne werken met den grootsten spoed voort, zoodat deze reeds genaderd waren tot vóór de saillant van de lunette *St. Laurent*. Een uitval, in die rigting gedaan, had gewenschte gevolgen. Intusschen werden onze werken door het vuur des vijands aanmerkelijk beschadigd. Eene bom viel door een onderaardsch verblijf heen, en kwetste verscheidene manschappen in de poterne zelve. De kazerne der 10^e afdeeling Infanterie werd op dien dâg vier of vijf maal in brand geschoten, welke echter telkens weder gebluscht werd.

Ik ontwaarde dien dag, dat de Komeet den post *Pijp Tabak* en, kort daarna, dat de *Proserpina* hare stelling bij het fort *St. Marie* verliet, en beiden naar de Beneden-Schelde afzakten.

De Fransche batterijen bij *Burght* hadden hun vuur verbeterd. Met ricochetschoten bragten zij aan de booten der bovenlinie gedurig schade toe; wel niet zóó, dat hunne kogels door de boorden der booten drongen; maar toch op het dek veel schade aanrigtten, en eenige manschappen kwetsten. Met overleg van den Opperbevelhebber, gelastte ik andermaal eenige verandering in de positie der flotille, en deed de bovenlinie meer nabij de coupure post vatten.

Den 6. December werd er aan weérszijde een allerhevigst vuur onderhouden, en zette de vijand zijne naderingen voort op de lunette *St. Laurent*, en de saillant van bastion N°. 2. De werken der Citadel werden meer en meer beschadigd, en enkele stukken geschut gedemonteerd, altijd

onder een hevig vuur van onze zijde, zóó zelfs dat het fort *Montebello* (1) tot zwijgen gebragt werd.

Eene bom, door het dak van het hospitaal vallende, doodde onderscheidene gekwetsten. Het vivresmagazijn werd in brand geschoten, en daardoor geheel vernield met al wat er zich in bevond. Het kruidmagazijn in de rechterface van bastion N°. 2, sprong in de lucht, waardoor de 12ponds batterij op vesting-affuit, die vóór den ingang van hetzelfde stond, omgeworpen en als met aarde bedolven werd.

De flotille geraakte nu geëngageerd met 's vijands batterijen bij *Burght*. Op boot N°. 11 werd een dertig ponds karonade gedemonteerd, en drie man gekwetst.

De moedige matrozen ROOMSMA en HAGENAAR (reeds vroeger, met den Adelborst VAN DE VELDE, geëmploijeerd geworden) deed ik des avonds in een klein bootje naar de *Beneden-Schelde* vertrekken, om de aldaar aangekomene depêches voor den Opperbevelhebber af te halen; met uitdrukkelijk bevel om, indien zij onverhoopt gevangen genomen mogten worden, die stukken te vernietigen.

Den 7. December werd er met toenemende kracht gevuurd. Met vrucht werd er nu, om den steeds nadercnden vijand afbreuk toe te brengen, van kogelmortieren gebruik gemaakt; en bragten de scherpschutters, van uit de wapenplaats N°. 2 en elders, den vijand veel nadeel toe.

Van onze zijde bekwam men ook veel schade. Het getal gekwetsten en gesneuvelden vermeerderde. Het kruidmagazijn of zoogenaamde *bommenhok* der courtine tusschen de bastions N°. 1 en 2, sprong door het inslaan van eene bom.

(1) Volgens het wederzijdsch overcengekomene omtrent de *neutraliteit* van dit fort (zie bladz. 91 en 92), had men, aan zijde des vijands, van hetzelfde *geen* gebruik bij den aanval mogen maken. Het geschiedde echter!

De vijand was intusschen genaderd tot in den bedekten weg van de lunette *St. Laurent*, en geraakte aldaar handgemeen met de onzen, bij het doen van eenen uitval. Een aanval, in den nacht op die lunette ondernomen, werd afgeslagen. Het ontzettend geweld der bommen, vernielde echter hier en daar de blinderingen; zij sloegen op verscheidene plaatsen zelfs door de kasematten heen.

Dien dag moest ik de kanonneerboot N°. 11, uit hoofde van bekomen schade, door boot N°. 7 in de linie doen vervangen.

Den 8. December bleef het vuur aan weërszijde immer met hevigheid aanhouden. De vijand rigtte het zijne voornamelijk op bastion N°. 1 en 2. Zijne werken gingen dien dag langzamer voort, en vorderden weinig. Het vuur onzer scherpshutters en kogelmortieren voldeed aan de verwachting, en verhinderde des vijands nadering. De groote kazerne werd andermaal in brand geschoten, en verteerde tot asch. Buiten de palissadering van ravelijn N°. 2 en 3, tot links in den bedekten weg der lunette *St. Laurent* doorgedrongen, deden de onzen, door klein geweervuur, veel afbreuk.

De flotille ging dien dag het werken des vijands bij het *Melkhuis* tegen, en onderhield een aanhoudend geschutgevaarte tegen deszelfs batterijen bij *Burght*. Daarbij sneuvelde één man, één werd zwaar gekwetst, en één stuk gedemonteerd.

In overleg met den Opperbevelhebber, débarqueerde ik een detachement van 25 matrozen, om in de Citadel zoodanige diensten te verrigten, als de plaatselijke Kommandant voer zoude noodig oordeelen. Hoofdzakelijk waren zij bestemd, om, met een bootje, de in de buitenwerken en bastions gekwetst geraakte manschappen naar het hospitaal in de hoofdsterke, te transporteren.

Den 9 December vorderden de werken des vijands al weder onbeduidend, — eensdeels tegengegaan door het slechte natte weder, en anderdeels door het onzerzijds wel aangebragte geschutvuur. De caponnière van *St. Laurent* werd echter aanmerkelijk beschadigd; terwijl de bommen immer voortgingen, meerdere verwoesting aan te rigten, zóó zelfs, dat er bijna niets meer bestond, dat *bomvrij* te noemen was. Blinderingen en poternes werden doorgeslagen. Zelfs vielen er verscheidene bommen in de geblindeerde lichtopening der kazemat van den Generaal CHASSÉ, van welke er ééne barstte, juist toen de Raad van Verdediging aldaar vergaderd was, zonder echter iemand onzer te kwetsen.

Zoo als ik vroeger reeds zeide, dagelijks mij naar de Citadel begevende, was ik immer vergezeld van den Adelborst VAN DE VELDE en een flink matroos als ordonnance. Ik was alzoo ooggetuige van de vernieling, die het vijandelijk vuur aanrigtte. Het hospitaal, onophoudelijk geteisterd, werd meermalen doorschoten; en de toestand der daarin verpleegd wordende gekwetsten en zieken, was bejammerenswaardig. Zelfs begon er weldra ruimte voor de behandeling van dezelve te ontbreken. Ik sloeg den Generaal CHASSÉ daarom voor, eenige gekwetsten naar het *Vlaamsche Hoofd* te doen overvoeren. Hierin, met wezenlijke vreugde, toegestemd zijnde, deed ik, in den avond, door eenige matrozen, met barkassen en sloepen der flotille, en vergezeld van twee Officieren van Gezondheid der Marine, een veertigtal vervoerbare gekwetsten naar het *Vlaamsche Hoofd* overvoeren, en hen daar in ledige huizen, zoo goed mogelijk, verplegen. Het was intusschen geene gemakkelijke taak voor mijne schepelingen. De grond van de Citadel was bijna niet te begaan. Door de vallende en springende bommen, was die als omgeploegd. De diepe kuilen waren, bij het natte weder,

ware modderpoelen. Daarbij een onophoudelijke regen van bommen en kogels! Mijne brave matrozen vervoerden, met eene waarlijk bewonderenswaardige kloekmoedigheid en beleid, de gekwetsten. Later (gelijk wij zien zullen) gebeurde dit bijna dagelijks. Opmerkelijk was het dat, bij dit werk van menschenliefde, waaraan vele hunner wapenbroeders het leven te danken hadden, — zoo ver ik mij herinneren kan, — niemand hunner door het vijandelijk vuur gekwetst of gedood is. Slechts één Officier van Gezondheid bekwam, op een' dier menigvuldige togten, eene weinig beduidende wonde.

In den nacht van den 9. op den 10. December geraakte de stoomboot *Chassé* driftig, en viel, door den geweldigen stroom der coupure, op het glacis van het fort *Zwijndrecht*, over zijde. Ten gevolge van het indringende water, door bekomene grondschooten, zonk zij spoedig. Dit was onze *éénig overgeblevene stoomboot*, en dus haar verlies *zeer beduidend*. De manschappen werden alle, door middel van sloepen, gered.

Den 10. December hield het bombardement met inner stijgende hevigheid aan. Terwijl de verwoesting toenam, naderde echter de vijand weinig.

Des avonds te vijf ure deed een detachement van 60 flankeurs der 10^e afdeeling Infanterie, 8 Korporaals, 4 Sergeanten en de Luitenants DIRKS en NANTZING, onder aanvoering van den Kapitein MORRE, een' zeer doelmatigen uitval, waarbij tot in de loopgraaf vóór bastion N°. 2 werd doorgedrongen, en de vijand daaruit verdreven. Door de zich bij dat detachement bevindende werkers werden wel 40 ellen zijner werken vernield. Te betreuren was het, dat de moedige officieren MORRE en NANTZING deze zoo wél uitgevoerde onderneming met hun leven moesten betalen.

De vroeger uitgezonden matrozen ROOMSMA en HAGENAAR keerden dien zelfden nacht met de verwachte depêches,

onder een hevig geweervuur van de beide oevers, bij mij op het *Vlaamsche Hoofd* terug.

De flotille liet ik andermaal eene andere stelling aannemen. De kanonneerbooten N°. 4, 6 en 8 deed ik post vatten vóór het *Vlaamsche Hoofd* op de rivier, om, met N°. 10 11 en 24, op de polders binnensdijks te zamen een kruisvuur te maken, en daardoor de aannadering langs den dijk, van de zijde van *Austruweel*, te beletten. De booten N°. 5, 7 en 12 deed ik post houden dwars vóór het fort *Burght* op de rivier, en N°. 1, 3 en 9 binnensdijks op dezelfde hoogte; zij maakten te zamen een kruisvuur aan die zijde, om de nadering van af het fort *Burght* te beletten. Om het fort *Burght* in beteren staat van tegenweer te stellen, deed ik de achtponders kanonstukken van de booten N°. 3 en 9 ontschepen, en op dat fort in batterij stellen, ten einde den dijk, loopende langs het *Melkhuys* op de Citadel, te bestrijken.

Mij dien dag uit de Citadel in mijne sloep willende begeven, werd deze door eene bom in den grond geschoten. Gedurende den tijd, dat wij op de landingsplaats aan de haven der Citadel vertoefden, in afwachting van eene andere sloep, viel er in onze nabijheid eene menigte van kogels en bommen.

Den 11. December hield het bombardement op dezelfde wijze aan. De vijand vernielde den steenen beer vóór het front N°. 2 en 3 der Citadel, waardoor het water in de grachten, afgetapt werd, en het bijna geheel wegliep. Slechts langzaam naderden dien dag zijne werken. Onze tirailleurs en steenmortieren bragten veel vernieling te weeg. De bezetting werd echter zwaar geteisterd, daar onderscheidene bommen door de blinderingen en kasematten drongen. Meerdere stukken werden gedemonteerd.

De toestand der soldaten was inderdaad *slecht* te noemen, en hunne vermoeijenissen waren groot. Van dienst komende, vonden zij zelfs in hunne bekrompene verblijven geene rust. Langzamerhand had dit een' nadeeligen invloed op hunne morele gesteldheid. Het kon door mij, die dagelijks meer-malen, bij het passeren hunner poternen en verblijfplaatsen, hun met een' krijgsmansgroet toesprak, niet onopgemerkt blijven.

Het slagtvee, in eene afschutting te midden der Citadel geplaatst, onderging eene aanzienlijke vermindering; verscheidene dieren werden door bommen gedood. Het park leverde een afzigtelijk schouwspel op.

Dien zelfden dag deed ik nog twee acht-ponders van boot N°. 1, ter versterking, op het fort *Burght* in batterij brengen. Ik zond eene boot naar de buitenwerken der Citadel, omdat de aldaar geposteerde ter overvoering van gekwetsten naar de hoofdsterke (1), in den grond was geschoten.

Den 12. December hield het bombardement, met klimmende hevigheid, aan; en naderde de vijand nu meer de buitenwerken.

Ingevolge overeenkomst met den Opperbevelhebber, formeerde ik dien dag een detachement van 350 matrozen, die, op het eerste opontbod, gereed moesten zijn om, bij een' eventuelen storm, onder mijne aanvoering, het couronnement der bres te bezetten.

Ik liet dien dag andermaal 23 gekwetsten naar het *Vlaamsche Hoofd* overvoeren.

Den 13. December werd het vuur heviger dan te voren aangehouden; doch door de onzen, met inspanning van alle

(1) Zie bladz. 99.

krachten en met moed, beantwoord. Des vijands werken tegen de lunette *St. Laurent*, waren zeer gevorderd; en men bespeurde, dat hij met een vlot in de gracht was geweest. De verwoesting in de Citadel nam verschrikkelijk toe; zij was reeds genoegzaam in een' puinhoop veranderd. De keukens der soldaten waren bijna allen vernield, waardoor de van vermoeijenis uitgeputte bezetting zelfs de zoo noodige verkwikking van warme spijzen, bijna geheel moest missen. Bastions N°. 1 en 2 waren nagenoeg niet meer te herkennen. Gestadig werden er, vooral op laatstgemeld punt, stukken gedomonteerd; waartegen, niet dan met verbazende moete, andere in batterij konden gebracht of de onbruikbare hersteld worden. De verdediging der lunette *St. Laurent* (welke de vijand anders reeds vóór lang had kunnen meester worden) getuigde nog steeds van den goeden en moedigen geest der bezetting.

Ik had het geluk, des avonds weder vijftien gekwetsten naar het *Vlaamsche Hoofd* te doen overvoeren. Deze transporten werden, gaande weg, al moeilijker en gevaarvoller, ja bijna ondoenlijk. Maar de behoefte daaraan was, door het inéénschieten van bijna alles wat stond, ook steeds klimmend. Met onbezweken moed en trouw gingen mijne brave matrozen er mede voort.

Het was door middel van mijne duivenpost, waarvan ik reeds meermalen melding maakte (1), dat ik geregeld het berigt bekwan van des vijands vorderingen, toestand en verliezen. Gedurende het felste van het bombardement, vlogen mijne trouwe duiven van den Antwerpschen wal naar het *Vlaamsche Hoofd* over.

Door dit middel werd ik op dezen dag onderrigt, dat de

(1) Zie bladz. 58 en 59.

vijand het plan had, in den aanstaanden nacht een' ernstigen aanval op de lunette *St. Laurent* te ondernemen; de correspondent had, met eigene oogen, 50 ladders daartoe in 's vijands loopgraven waargenomen.

Zoo spoedig mogelijk werd de Raad van Verdediging door mij van dit voornemen onderrigt. Werkelijk, omstreeks 9 ure, viel de vijand woedend op de lunette aan, doch werd door de onzen (die nu op zijne komst voorbereid waren) met nadruk afgewezen. Hij hield echter onze manschappen den ganschen nacht bezig. In den ochtend van 14 Decemher, omstreeks 5 ure, met nieuwe versterking opkomende, terwijl het buitenwerk op twee plaatsen, ten gevolge van eene heimelijke ondermijning, verwoest was geworden, drong hij, met groote overmagt, door de ontstane verzakkingen, en bleef in het bezit van de halve maan. De 1° Luitenant BOERS, 1 Sergeant en 55 manschappen vielen daarbij in 's vijands handen.

Den 14. December was het vuur wel minder hevig, doch de vijand reeds gevorderd tot op de kruin van het glacis, tegen over het bastion N°. 2.

Des avonds ging ik weder voort om, op gelijke wijze als vroeger, 20 gekwetsten en zieken naar het *Vlaamsche Hoofd* te vervoeren.

Reeds sedert verscheidene dagen had ik veel beweging onder den aanwassenden vijand op den dijk bij *Pijp Tabak* en het fort *St. Marie* opgemerkt. Ik verwachtte nu van die zijde eenen aanval; waarom ik, met de troepen, bij de aangelegde mijn (1) bij het *Vlaamsche Hoofd* naar de zijde van *Austruweel*, bivouaqueerde, ten einde tot verdediging dadelijk bij de hand te zijn.

(1) Zie bladz. 89.

Den 15. December was het vuur allerhevigst. De wacht aan de palissadering achter de lunette *St. Laurent*, hield zich aldaar tot half twaalf ure staande; doch was genoodzaakt, door het hevig vuur en het werpen van granaten, op last van den Hoofdofficier van dienst, in de wapenplaats van bastion N°. 3 terug te trekken. De saillant van bastion N°. 2 werd naauwkeurig onderzocht, — eene gevreesde ondermijning van dezelve, echter niet waargenomen.

Op dien dag werd de lijn der groote vlag op *de Kat* (of berg) door eenen kogel getroffen. 's Lands vaan stortte neder, juist terwijl ik mij toevallig met den braven Majoor VOET (1) (dien ik zoo dikwerf in zijne trouwe dienstverrigtingen ontmoette) in de nabijheid bevond. Dadelijk was de moedige matroos J. ROBERT, die gezegden Hoofdofficier vergezelde, uit eigene beweging gereed, om dit te herstellen. Onder eene hagelbui van kogels, door de scherp-schutters op hem afgeschoten, klauterde hij onmiddellijk tegen den vlaggestok op, scheerde zeer bedaard de lijn op nieuw door, en heesch onze banier weder in top.

Den 16. December bleef het vuur met dezelfde verschrikkelijkheid aanhouden. Des vijands loopgraven waren de sterkte zóó verre genaderd, dat de onzen steeds aan een' regen van geweerkogels blootgesteld waren. Zijne scherp-schutters lagen in wolfskuilen en achter schanskorven gedekt, te wachten op ieder der verdedigers, die het waagde over de wallen te zien. Menigeen, die begeerig was 's vijands werken te bespieden, moest zulks met zijn leven betalen. Onze flanken van bastions N°. 1 en 3 (dienende

(1) Die Hoofdofficier, altijd even onverschrokken, altijd even bedaard, had ondenklijk veel invloed op de troepen. Zijn voorbeeld hield velen staande. Hij trotseerde, met waren heldenmoed, de grootste gevaren. Bekend is zijn toenaam: *de bomvrije Majoor*.

aan onze zijde om de bres te dekken) nog in bruikbaren staat verkeerende, beletten den spoedigen voortgang in het aanleggen van 's vijands bresbatterijen.

Het mogt mij intusschen weder gelukken, 21 gekwetsten ter verpleging naar het *Vlaamsche Hoofd* te doen overvoeren.

Den 17. December kenmerkte het vuur zich door eene woede, die van vorige dagen te bovengaaude. Omstreeks acht ure opende de vijand hetzelfde uit twee nieuwe demon-teerbatterijen, terwijl de projectilen uit paixhans-geschut in grooter aantal nedervielen. Ook gelukte het den vijand, eene approche aan den bedekten weg der linker face van het ravelijn-hulppoort, te pousseren.

Dewijl men aan granaten gebrek had, deed ik 100 zoodanige projectilen van het fort *Burght* naar de Citadel overbrengen. Des avonds werden 10 gekwetsten naar het *Vlaamsche Hoofd* overgevoerd.

Den 18. December behield het vuur de hevigheid van den vorigen dag. Weder onderscheidene stukken werden gedemonteerd. Aan 's vijands werken (in den nacht aanmerkelijk geavanceerd) werd, zooveel mogelijk, met kracht afbreuk gedaan.

Onder zulk een ontzettend bombardement werd de toestand der bezetting immer betreuenswaardiger. Met schrik zag men ieder oogenblik te gemoet, dat het Hospitaal voor het gewigt der menigvuldige daarop vallende bommen, zoude bezwijken. Het overgroot aantal ongelukkigen, dáárin verpleegd, zoude verpletterd zijn geworden. De buitenmuur van het groote kruidmagazijn was geheel, en de overige gebouwen voor een overgroot deel, ingestort. De plaatsen, die men vroeger *bomvrij* achtte, waren zulks thans niet meer; en de troepen, in naauwe poternes en gangen opéén-

gedrongen, vonden nauwlijks eene *zitplaats*, veel minder ruimte *tot liggen*. Aan het gereed maken van gekookte spijs, viel niet meer te denken. Zelfs drinkwater was er bijna niet meer te bekomen, daar ook de waterputten ingestort waren. Inderdaad, wanneer ik, bij het passeren, die soldaten alzoo gadesloeg, moest ik niet alleen hunnen moed, maar ook hunne buitengewone onderwerping bewonderen. De Opperbevelhebber, die zulks niet persoonlijk zag, ontving, met innig welgevalen, daaromtrent mijne mededeelingen.

Gedurende den nacht van 18 op 19 December, werd, met het beste gevolg, de aanval des vijands op het *ravelijn-hulppoort* afgeweerd. Daartoe had hij eenen dam over de ravelijnsgracht gepousseerd.

Den 19. December had weder hetzelfde vreesselijke bombardement plaats. Ofschoon de vijand weinig met zijne bres- en contra-batterijen vorderde, en de laatstgemelden door onze flanken aanmerkelijk beschadigd werden, nam zijn geweervuur steeds toe. Een vicrentwintig-ponder op bastion N°. 2 gedemonteerd wordende, beroofde dit punt van zijne voornaamste kracht, — een verlies, dat niet meer te herstellen was. Het kruidmagazijn der linker-face van bastion N°. 5 sprong, ten gevolge eener ingeslagene bom.

Niet zonder onnoemelijke bezwaren, liet ik, des avonds, door de schepelingen 450 granaten van de kanonneerbooten naar de Citadel vervoeren, ten einde voor de steenmortieren te dienen.

Inmiddels ontving ik, door mijne duivenpost, uit *Antwerpen* het berigt, dat de kanonneerbriken der Belgen pogingen zouden doen, om tot vóór het fort *Philippe* door te dringen. Ik deed daarop de kanonneerboot N°. 8 aan de bovenlinie aansluiten, ten einde de uitvoering van dat

voornemen te beter te keer te kunnen gaan. Voorts bekwam ik nog kennis, dat het aanhoudend natte en koude weder, en de langdurigheid van het beleg, de belegeraars tot moedeloosheid deden vervallen; en dat deze meer en meer toenam door het ontwaren der menigte van zieken en het groot aantal gesneuvelden en gekwetsten.

Ik vernam tevens, dat door de Belgische regering aan de Franschen een' *monstermortier* was bezorgd, om ons des te spoediger te vernietigen, — ja, als met éénen slag te verpletteren; en dat Vorst LÉOPOLD, nu en dan, den toren van de Cathedrale te *Antwerpen* beklom, om de vernielingen op de Citadel aangerigt, gade te slaan. Het *Journal d'Anvers*, hetwelk mij voortdurend ter hand kwam, gaf een volledig verslag van de vorderingen des vijands.

In den daarop volgenden nacht werd, door het wél gerigte vuur der Citadel op de ravelijnsgracht, des vijands aannadering op het ravelijn-hulppoort, bij vernieuwing verhinderd.

Den 20. December steeg 's vijands vuur tot eene verbaasende hoogte. IJverig was hij werkzaam aan het couronnement van den bedekten weg, tegenover bastion N°. 2, ter verhooging voor den aanleg der bresbatterijen.

Om gelijke reden als vroeger is gezegd (1), deed ik ook boot N°. 10 aan de bovenlinie aansluiten. Deze geraakte daarop met de batterijen bij *Burght* geëngageerd, bij welke gelegenheid op boot N°. 12 de boegspriet afgeschoten, eene caronnade gedemonteerd, en twee man gekwetst werden.

Met zeer veel moeite en gevaar, en onder eenen regen van kogels en bommen, werden dien dag weder 42 gekwetsten en zieken naar het *Vlaamsche Hoofd* overgebracht. Het reeds

(1) Zie bladz 108.

vrij aanzienlijk getal der aldaar verpleegd wordende manschappen, vermeerderde nu dermate, dat ik mij genoodzaakt zag, daartoe in de meeste burgerwoningen plaats te doen inruimen. Der gebrek lijdende burgerij deed ik, bij wijze van tegemoetkoming, eenige scheepsvictualie verstrekken. De Officiëren van Gezondheid, zoo der zee- als der landmagt, betoonden steeds, zoowel op de Citadel als op het *Vlaamsche Hoofd*, eene voorbeeldeloos onvermoeide zorg aan de lijdens. De steeds klimmende rampen des oorlogs sloten allen naauwer aan elkander. Bij elk vertrek van het *Vlaamsche Hoofd* naar de Citadel (als 't ware eene moorddadige hel van vuur te ontmoet gaande), werden er, door burger en militair, steeds de aandoenlijkste afscheidsgroeten aan mij en mijne onderhebbenden uitgeboezemd, als of iedere togt onze laatste zoude zijn.

In den morgen van den 21. December opende de vijand het vuur uit eene bresbatterij op de linker-face van bastion N°. 2, met 5 geblindeerde schietgaten. Hij ageerde, met eene demonteerbatterij van 6 schietgaten, tegen de regter flank van bastion N°. 1; terwijl, te gelijker tijd, eene steenmortier-batterij van vijf stukken, uit die bresbatterij aanhoudend op bastion N°. 2 bleef werpen. Door een en ander, gevoegd bij het vuur van het fort *Montebello* en de contregarde der esplanade, werd de genoemde linker-face aanmerkelijk beschadigd.

De vijand, tegen den avond niet verder met de bresbatterijen voort kunnende gaan, hervatte weder met hevigheid het bombardement. Men merkte zelfs projectilen op van twee voet in doorsnede, die, waar zij nedervielen, vreesselijke kuilen maakten, en eene geweldige schade bij de ontploffing aanrigten. Zij waren de vruchten van den *monstermortier*! Men wil weten, dat er 9 bommen, uit dat krijgstuig ge-

schoten, in de Citadel nederkwamen; gelukkig op plaats, waar zij minder gevaarlijk waren. De Hoofdofficieren der Artillerie en Genie verzekerden mij, dat, zoo één dier lichamen op het groote kruidmagazijn nederviel, dit verwulf, in zijnen toenmaligen geteisterden toestand, bezwijken zoude, en eene uitbarsting, met al hare onberekenbare ijsselijkheden, ten gevolge hebben (1).

De flotille geraakte op dien dag weder handgemeen met de batterijen bij *Burght*, waarbij op boot N°. 5 een matroos sneuvelde, twee manschappen gekwetst werden, en een stuk gedomonteerd werd. Uit dien hoofde liet ik, met de ebbe, de bovenlinie tot beneden de coupure afzakken, en boot N°. 8 beneden het *Vlaamsche Hoofd* post vatten.

Des avonds werd de bij vernieuwing beproefde aanval des vijands op het ravelijn-hulppoort, moedig afgeslagen.

Weder werden 21 gekwetsten, door de schepelingen, naar het *Vlaamsche Hoofd* overgevoerd.

Den 22. December arbeidde de bezetting nog steeds onvermoeid voort aan al datgene, wat tot verdediging strekken kon; en beantwoordde, met goed gevolg, het vuur des vijands.

Op de Citadel komende, werd ik diep getroffen door het bericht, dat mijn waarde vriend en krijgsmakker DE GUMOËNS, op zijnen gewonen waarnemingstogt, deerlijk gekwetst was geworden. Onmiddellijk begaf ik mij tot hem, en zag den

(1) Eene geweldige overmagt als die der Franschen, ontzag zich niet, boven de velerlei haar te dienste staande vermogende middelen, nog gebruik te maken van *zulk* een helsch vernielend werktuig, — ja hetzelfde door *Belgen* te laten bedienen, wier *neutraliteit* zij steeds beweerden! Dit was echter niet de éénige hulp, die zij ontvingen. Bewezen is het, dat de batterijen te *Burght*, door *Belgiesche* Artillerie werden bediend. De mortieren *à la Coehoorn*, die zij anders niet gewoon waren te gebruiken, doch die zij opgemerkt hadden, dat door ons met vrucht werden aangewend, ontvingen zij van de *Belgen*; terwijl *Antwerpen* den belegers van vele benoodigdheden voorzag.

hooggeächten held, die aan zijne bekomene wonden zeer smartelijk leed. Na vertrouwelijke mededeeling van eenige belangrijke aangelegenheden, gaf hij mij te verstaan, dat hij het er voor hield, dat zijne militaire loopbaan hiermede een einde zoude nemen. Treffend was het afscheid, dat ik van den wakkeren man nam. Ik besepte te wel, hem voor het laatst gezien te hebben. —

Hoe vele malen werd mijn gevoel op die wijze diep getroffen! Sedert nu 27 maanden had ik, door mijn dagelijksch verkeer op de Citadel, allen leeren kennen, velen leeren hoogschatten, sommigen eene hartelijke vriendschap geschenken. Maar bij de innige deelneming in het lijden van zoo vele vrienden en bekenden, was het tevens opbeurend, gade te slaan, hoe de brave Officieren van Gezondheid op de Citadel, dag en nacht, altijd even onvermoeid en even onverzaagd, hulp verleenden wáár die in zóó buitengewoon uitgebreide mate vereischt werd, zoo in den bijna onuitstaanbaren, verstikkenden dampkring van het hospitaal, als op het terrein zelve, blootgesteld aan eenen onophoudelijken regen van kogels en bommen.

Het kwam mij voor, dat het oogenblik met rassche schreden naderde, waarop de verdediging der Citadel een einde zoude moeten nemen. Reeds was de vijand (hoe ook door alle middelen van kunst en betoonden moed verhinderd en tegengegaan) zóó verre gevorderd, dat zijne bresbatterijen de zoo lang gespaard geblevene muren deden afbrokkelen, en zich langzamerhand eene *bres* vormde.

Naar den aard der zaak, moest het einde der verdediging plaats hebben, hetzij bij wijze van eene *kapitulatie*, hetzij door middel van eenen gewaagden *storm* en opgevolgde *bemeestering* der sterkte. In beide gevallen wilde ik, ten

aanzien der aan mij toevertrouwde Zeemagt, zoodanige voorschriften vaststellen, als ik vermeende, dat, in het wélbegrepen belang des Vaderlands en ter mijner eigene verantwoording, noodzakelijk waren.

Reeds had ik, zoo als hierboven (1) bereids gezegd is, een korps zamengesteld uit 350 manschappen der *Zeemagt*, dat, met goedvinden van den Generaal CHASSÉ, gewapend met zeissen als anderzins, onder mijne aanvoering en in verband met een gedeelte der bezetting, daartoe als *vrijwilligers* dienende, in geval van eenen te ondernemen storm, den eersten schok der aanvallers zoude afwachten. Maar dan konden de vaartuigen (bij gemis van manschappen) geene diensten bewijzen, of verdedigd worden, als zij werden aangevallen — met één woord: zij waren dan *verlaten*. —

Eene *kapitulatie*, — eene overgave der nog *gave* scheepsmagt, zonder *vóórafgaande verdediging der vaartuigen, tot het uiterste*, zoude in strijd te achten zijn met op mij rustende, onschendbare verplichtingen (2).

Maar er was nog eene andere omstandigheid in aanmerking te nemen, — niet enkel voor mij, maar voor al de Officiëren, met een kommando bekleed, van eenen zeer ernstigen, maar niet minder teederen aard. Gelijk hierboven (3) is medegedeeld, hadden de Officiëren, Kommandanten der respective schepen (nu nog meerendeels dezelfde), na het gebeurde op de Komeet den 19. December 1830 (4),

(1) Zie bladz. 103.

(2) Art. 80 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water: „Elk commanderend officier, die, door 's vijands overmagt genoodzaakt zijnde, tot behoud der manschappen, zijn schip met de Equipage te verlaten, van boord gaat, *voor dat hij alle mogelijke pogingen heeft aangewend, om te beletten, dat het schip in bruikbare staat, in 's vijands handen gerake*, zal worden geëscasseerd en infaam verklaard.”

(3) Zie bladz. 34.

(4) Zie bladz. 33 en 34.

elkander beloofd, *hunne bodems niet over te geven, maar tiever die zelf, met zich, in de lucht te doen vliegen*. Wij zagen (1) hoe VAN SPEIJK, op 5 Februarij 1831, zijn woord had gestand gedaan. Nu kwam het ter sprake, de bodems, *zonder voorafgaande verdediging*, over te geven; en wel (daar wij omsingeld waren) zonder mogelijkheid om *het volk* in veiligheid te stellen. Nu — en dit mogt niet buiten beschouwing blijven — stonden wij echter niet over tegen een *oproerig gespuis*, zoo als den 19 December 1830 en den 5 Februarij 1831; — maar tegen over *de legermagt van eenen Europeschen en krijgshaftigen Staat*. Was, tegenover *diens* overmagt, de krijgskans ons tegen, — onze vlag zoude ten minste niet door die der *muiters* vervangen worden of beneden die des *oproers* waaijen.

Maar welk gebruik, (vroegen wij) zoude de vijand van onze schepen en derzelver bewapening maken? Het antwoord kon niet twijfelachtig zijn. Reeds was, bij het oprukken van het Fransche Noorder-leger, een aanzienlijk detachement *Fransche* matrozen te *Antwerpen* aangekomen. Het was blijkbaar bestemd om *onze* vaartuigen te bemannen, zoodra die in de handen des vijands zouden zijn gevallen. Het liet zich verwachten (zeide mijne duivenpost), dat onze kanonneerbooten met haar zwaar geschut, onmiddelijk tegen *Lillo* en *Liefkenshoek* zouden gericht, en alzoo onze wapenbroeders met hunne eigene strijdkrachten zouden bevochten worden. En aan het behoud van *Lillo* en *Liefkenshoek* hechtte de Koning (zoo als wij later zien zullen) eene zeer hooge waarde.

Uit dien hoofde vaardigde ik aan de kommanderende Officieren der booten, schriftelijke bevelen uit; en zond

[1] Zie bladz. 43—43.

daarvan afschriften aan den Directeur-Generaal voor de Marine, inhoudende: „dat, in het uiterste oogenblik, en „*zoodra ik daartoe order gaf*, een gedeelte der Zeemagt „langs des vijands batterijen (1) zoude retireren op *Lillo*; „en dat zij het andere gedeelte (dat, door deszelfs positie op de Inundatie, daarvoor niet in aanmerking konde komen) zouden verbranden en het geschut vernagelen.” Aan de Kommandanten der ter afzeiling bestemde booten beval ik, „in geval deze onderneming niet gelukken mogt of „kon, na vernageling der stukken en met behoud der manschappen, hunne vaartuigen op stroom in den grond te „kappen (2).”

Des avonds verborg ik, nabij het *Vlaamsche Hoofd*, op eene afgezonderde plaats, drie voeten diep in den dijk, in het bijwezen van mijnen toenmaligen Adjutant, den Luitenant ter Zee der 2e klasse GEVERS, en mijnen Secretaris den Adjunct-schrijver J. KEMPE, mijn journaal, kopijboeken en gehoudene aantekeningen, daartoe bijéén gepakt in eene verzegelde en van mijn adres voorziene trommel; in de hoop dat, welk lot mij ook beschoren zoude zijn, eenmaal toch zich eene gelegenheid mogt opdoen, om deze voor mij zoo belangrijke papieren terug te kunnen bekomen (3).

(1) De (naar het oordeel van deskundigen) met beleid beraamde (zie bladz. 61), en met den besten uitslag tót stand gebragte (zie bladz. 62) uitweg over de inundatie, door het gat in den Scheldedijk bij *Pijp Tabak*, was (zie bladz. 74) dicht gemaakt. Ons schoot dus thans geene andere retraite over, dan *langs de zoo geducht gewapende forten beneden Antwerpen*.

(2) Zie Bijlage I.

(3) Werkelijk heb ik die terug bekomen. Ik was alzoo in staat, wat ik in dit geschrift mededeel, naar mijne eigene dagelijksche aantekeningen op te stellen. Dezelfde personen die mij in mijne geheime correspondentie (zie bladz. 58 en 59) zoo getrouw hadden bijgestaan, hielpen mij ook nu. Niet zonder beduidende geldelijke opofferingen echter, werd mijne trommel opgegraven, en bekwaam ik het mijne *ongeschonden* terug. Dat dit alles zeer in het geheim moest gsschieden, spreekt van zelf.

Des nachts waren, tot ieders verbazing, de beide meermalen genoemde matrozen ROOMSMA en HAGENAAR, vergezeld van den moedigen Adelborst HOEK, met hun klein bootje, van *Lillo* terug gekeerd, overbrengende dépêches voor den Opperbevelhebber.

In den avond van den 22. December, werd in den Raad van Verdediging door den Opperbevelhebber voorgedragen, dat voor de bezetting het oogenblik naderde, om *met eere* op een einde der verdediging bedacht te zijn. Over de wijze eener kapitulatie, diende dus beraadslaagd te worden.

Ik bragt te dezer gelegenheid als mijn gevoelen uit: „dat de geheel bijzondere staat van zaken, ook eene andere dan de *gewone* wijze van kapituleren, toeliet. Het Fransche leger immers was ons alleen vijandig als *bezitters der Citadel* (1); maar wij hielden op, *de vijanden* der Franschen te zijn, zoodra wij die sterkte verlieten; — wij keerden dan terug tot onze betrekking van *Nederlanders* of *onderdanen van eenen Staat, waarmede Frankrijk niet in oorlog was.*” Ik stelde dáárom voor, „om, in antwoord op de opeischung, door den Maarschalk GÉRARD, bij den aanvang des belegs gedaan, eenvoudig te verklaren: *dat wij ons bereid betoonden, de Citadel te verlaten, en die aan hem over te geven* (2).”

De meerderheid der leden van den Raad, kon zich echter met mijn gevoelen *niet* vereenigen. De Raad besloot derhalve tot het aangaan van de *gewone* onderhandelingen; ten gevolge waarvan de *onzer zijds* te stellen voorwaarden der kapitulatie, werden ter neder geschreven.

(1) Zie bladz. 91.

(2) De gehoudene Notulen van het verhandelde in elke zitting van den Raad, bij het Gouvernement berustende, kunnen omtrent het ten deze en later door mij geuite gevoelen, en de daarvoor door mij bijgebragte redenen, worden geraadpleegd. Ik beroep er mij op.

Den volgenden dag werden de Majoors SEELIG EN VAN DER WIJCK met de gewigtige commissie belast, om deze den vijand aan te bieden.

Die voorwaarden zijn te over bekend, om alhier eene herhaling te behoeven. Alleenlijk meen ik te moeten herinneren aan den daarin voorgedragen *eervollen aftogt der bezetting van de Citadel*, — en, ten aanzien der Scheepsmagt, „dat deze eenen vrijen *aftogt* zoude hebben.” Op dat *laatste* punt vooral steunende, had ik mij tegen de verdere bepalingen, voor mij van betrekkelijk ondergeschikt belang, geene tegenkanting veroorloofd.

Het vuur werd steeds onderhouden, en door de bezetting beantwoord. Met veel gevaar keerde ik, in den vóórnacht, met mijne sloep naar het *Vlaamsche Hoofd* terug.

Vroegtijdig begaf ik mij, op den 23. December, weder naar de Citadel. Ik vernam aldaar, dat de beide voormelde Hoofdofficieren reeds naar het Hoofdkwartier van den Franschen Maarschalk vertrokken waren; en weldra kondigde de staking van het vuur, den aanvang der onderhandelingen aan.

Onbegrijpelijk vreemde gewaarwording voor ieders gehoor, reeds zoo lang gewoon aan dat onophoudelijk geknal en de geweldige losbarstingen van het geschut, die alles deden dreunen! Vooral mij, die dagelijks meermalen van het *Vlaamsche Hoofd* naar de Citadel heen en terug ging, en 's nachts meestal in de opene lucht bivouacqueerde, om te waken tegen overrompeling van den aan mij toevertrouwden post, gaf dit zwijgen van het vuur, eene leegte — zonderling, en niet te beschrijven.

Vertrouwende op de mij bekende voorwaarden der Kapitulatie, in den Raad van Verdediging der Citadel opgesteld, zoo als ik die zoo even vermeldde, behoefde ik (naar ik meende) voor het *behoud* der onder mijne bevelen staande

Scheepsmagt, niet bekommerd te zijn. Buiten voorkennis van mij, als *lid van den Raad van Verdediging*, en tevens als *Bevelhebber der Scheepsmagt*, mogt — begreep ik — van de eenmaal gestelde voorwaarden niet *eigenmagtig* worden afgeweken.

Tot drie ure des namiddags bleef ik, doch te vergeefs, de terugkomst der beide Majoors uit het Fransche Hoofdkwartier verbeiden, toen de dienst mij dringend weder naar de flotille en den aan mijne bevelen toevertrouwden oever terugriep. Ook moest ik mijne onderhebbende Officieren bekend maken met den mogelijken gang der zaken, voor zooverre die op hunnen dienst van invloed konde zijn; en hun overigens nadere bevelen geven ter uitvoering van de daags te voren (1) door mij uitgevaardigde schriftelijke orders, met betrekking tot de ontruiming der positie, en ten einde zij tijdig daartoe de noodige toebereidselen en de beste maatregelen zouden kunnen beramen.

Omstreeks te vijf ure, terwijl ik met gezegde verrigtingen mij nog onledig hield, ging het bepaalde sein op, — mij ten teeken, dat mijne tegenwoordigheid op de Citadel vereischt werd. Zoo immer, thans wenschte ik (in de verwachting van belangrijke mededeelingen te zullen bekomen) met een' buitengewonen spoed daaraan gevolg te geven. Mijn geduld moest echter eene zeer harde proef ondergaan, daar het ebbetij, op het felst afstroomende, mijnen togt aanmerkelijk vertraagde. Eindelijk de Citadel bereikende, en de kazemat des Opperbevelhebbers intredende, ontwaarde ik, aan den ingang van zijn vertrek, twee Fransche Hoofdofficieren, die aldaar het antwoord van den Generaal CHASSÉ inwachtten.

In den Raad zitting nemende, gaf de Voorzitter mij (nu

(1) Zie bladz. 114 en 115.

in haast) te kennen: „dat men reeds eenigen tijd op mijne „komst gewacht had; dat de Maarschalk GÉRARD met de „door *ons* voorgeslagene bepalingen *geen* genoeg genomen „had, maar eene door *hem* opgestelde kapitulatie, in plaats „daarvan, aanbood; en tot beraad slechts weinige uren „toestond.” Niettemin begeerde ik duidelijke voorlezing dier voorwaarden; — doch, reeds bij het 2° artikel, vernemende, „dat *de overgave der flotille* geëischt werd,” *weigerde* ik tot *die* bepalingen toe te treden. Ik beweerde, dat bij eene *totale nederlaag* geene meer *drukkende* voorwaarden dan de tegenwoordige, konden worden voorgeschreven. Ik gaf voorts eenige middelen aan de hand, om óf de verdediging, door het afslaan van eenen storm (1) te verlengen, óf ten minste, ook zonder dat, voordeeliger voorwaarden te verkrijgen. —

De daarbij ontstane zeer levendige, ja zelfs vrij heftige discussiën (op mijn verlangen naauwkeurig opgenomen in de notulen van den Raad) eindigden met mijn dringend verzoek aan den Opperbevelhebber, om mij aan *mijzelven* over te laten, — om én als *lid van den Raad*, én als *Kommandant der Scheepsmagt onder zijne bevelen*, ontslagen te worden, daar art. 80 van het *Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water* (2), mij verplichtingen oplegde, aan wier nakoming ik gebonden was, en waarmede *het overgeven eener gave scheepsmagt*, niet was overeen te brengen.

Ontsloeg de Opperbevelhebber mij niet, — ik was dan, wel is waar, door hem (als *mijnen Supérieur*) gedekt; — maar hij zelf was dan aan eene verantwoording onderworpen, die ik op den naam van CHASSÉ niet wilde zien kleven. — Werd daarentegen mijn ontslag toegestaan, — *ik alleen* was dan

(1) Zie bladz. 103.

(2) Zie bladz 113 Noot 2.

verantwoordelijk, — en het stond vast en onwrikbaar bij mij bepaald, te handelen zoo als, naar mijne inzichten, eer en plicht geboden.

Nadat ik dit op het nadrukkelijkst aan den Opperbevelhebber had voorgehouden, werd mij het verlangde *ontslag*, na lang aarzelen, gegeven. Hieraan is het wel bekende *additionele artikel* in de voorwaarden van kapitulatie (1), deszelfs bestaan verschuldigd geweest.

De kapitulatie, zoo als zij dan nu door den Generaal CHASSÉ met den Maarschalk GÉRARD was getroffen werd aan 's Konings goedkeuring onderworpen. De Luitenant der Infanterie HESHUSTIUS werd daartoe over land, met eenen Franschen Hoofdofficier, naar het Vaderland afgezonden. Die Koninklijke beslissing was meer bepaald noodig geoordeeld ten gevolge van de vorderingen van den Maarschalk GÉRARD, met betrekking tot de forten *Lillo* en *Liefkenshoek*. Ik kom daarop straks terug.

Nu, aan mij zelven overgelaten, roeide ik naar de bovenlinie der kanonneerbooten, en riep aldaar de bevelvoerende Officieren bijéén, om *hun* gevoelen over het *afstevenen*, aan het *mijne* te kunnen toetsen. Ofschoon toch (volgens mijn inzien) het ebbetij reeds te ver verlopen was, om, bij de heerschende windstilte, de vaartuigen, langs de geheele linie der zoo zwaar gearmeerde vijandelijke batterijen (2), tot voorbij *de Parel* en *St. Marie*, te brengen (3), maakte ik gemelde Officieren opmerkzaam op den drang der omstandigheden, het aan hen overlatende, zoo zij nog de

(1) »De flotille van twaalf kanonneerbooten onder de bevelen van den Heer Kolonel ROOPMAN, is niet in deze kapitulatie begrepen.»

(2) Zie bladz. 53—56, 74 en 75.

(3) Zeer gewigtige omstandigheden, die het *doorstaan* (ook naar mijne wijze van zien) *onmogelijk* maakten, vindt men in den *Nieuwen Spectator voor Nederlands Land- en Zeemagt*. 6e jaarg. 1832. N°. 8.

mogelijkheid zagen, den doortogt te beproeven; doch hen altijd verantwoordelijk stellende voor de *vernietiging der vaartuigen*, indien zij niet *geheel* in dat voornemen zouden mogen of kunnen slagen.

Het meerendeel mijner moedige Officieren, scheen eene belangrijke onderneming als deze, liever te willen wagen, dan aan eene onregtvaardige krijgsgevangenschap blootgesteld te worden. Nu de mogelijkheid van te slagen, door hen geacht werd te bestaan, en ik toch de zekerheid had, dat bij *geheele* of *gedeeltelijke* mislukking, de Scheepsmagt door *vernietiging* aan 's vijands magt onttrokken zoude worden, wilde ik het verwijt niet op mij laden, hen in een zóó loffelijk voornemen tegengegaan te zijn. Ik gaf sein om onder zeil te gaan.

Nu roeide ik naar de op de polders gestationneerde booten, om ook aan deze mijne orders te geven.

De boot N°. 8, onder bevel van den Luitenant der 1^e klasse MEESMAN, beneden het *Vlaamsche Hoofd* liggende, was aan de spits der benedenlinie, en het eerst onder zeil. Hij was weldra de stad gepasseerd, en had het geweeervuur der Fransche en Belgiesche soldaten op de kade, te verduren. Hij zakte af tot nabij het fort *St. Marie*, toen hij, geheel buiten het bereik van de overige flotille, door de aldaar geposteerde overtalrijke Fransche legermagt onder den Generaal SEBASTIANI, werd overmeesterd. Dit geschiedde ten minste niet door een *oproerig graauw*, maar door het leger van eene *geconstitueerde Europesche Mogendheid*, in eenen te eenenmale ongelijken strijd (1).

De andere booten, hooger gestationneerd, kwamen langzamer af, door de flauwe koelte en slappe ebbe, tot nabij

(1) Zie het rapport van den Luitenant MEESMAN, van 8 Januarij 1853, Bijlage M.

het *Vlaamsche Hoofd*. Twee van dezelve dreven ongevoelig, door windstilte, naar de kade der stad.

Daar mij nu *proefondervindelijk*, en *onmiskkenbaar overtuigend* de *volstreckte onmogelijkheid* was gebleken om de flotille te behouden door *verzeiling*, schoot er niets anders over, dan die door *vernietiging* aan 's vijands magt te onttrekken. Daartoe bestond niet alleen voor mij, zoo als ik zeide (1), de verpligting in *de wet*, — maar ook belangen van anderen aard waren in de waagschaal (2). Door een en ander te zamen genomen, strekte zich dus mijne verantwoording veel verder uit, dan in den eersten oogopslag te vermoeden zoude zijn. Mijn voornemen stond dus onwrikbaar vast: *de flotille moest en zoude vernietigd worden*. — Maar dan was er *geen enkel oogenblik* te verliezen, — het *tegenwoordige* mogt volstrekt niet voorbij gaan, — of het vernietigen der flotille was *onmogelijk*.

In persoon wilde ik dan ook de stipte uitvoering mijner orders tot vernietiging van de bodems, verzekeren. Ik roeide daarom dadelijk (onder een hevig geweervuur) langs de booten, en gaf den kommanderenden Officieren bevel tot ankeren, waar zij zich bevonden; voorts om onmiddelijk tot het in den grond kappen over te gaan, en met hunne eekwipaadjien naar het *Vlaamsche Hoofd*, per sloep, te retireren.

Terwijl men nu hiermede bezig was, begaf ik mij weder naar de op de polders, op de inundatie, gelegene booten, en deed deze, na vernageling van het geschut en de vernietiging en onbruikbaarmaking der andere wapenen, en het overboord werpen van het buskruid, in den brand steken. 's Lands vaartuig de kleine *Mercuur*, had ik reeds

(1) Zie bladz. 113 en 119.

(2) Zie bladz. 113 en 114.

vroeger doen zinken, en de stoomboot *Chassé*, — de éénige die ons was overgebleven, — was reeds voor ons verloren (1).

De vijanden (vooral de *Belgen*) poogden, door geweldig en onophoudelijk geweervuur, deze vernieling te beletten. Zonder hetzelve te beantwoorden, ging men rustig en volijverig voort met de uitvoering mijner bevelen; zoodat weldra vuur en water de vernietiging of onbruikbaarheid der flotille, bewerkstelligd hadden.

Bij het verbranden der booten op de polders, moest echter nog eene onvoorzigtigheid droevige gevolgen hebben. De Luitenant der 1^e klasse *SCHUIT*, kommanderende de kanonneerboot N°. 9, waarschijnlijk door onoplettendheid, te weinig buskruid over boord geworpen hebbende, ontvlamde hetzelve terwijl hij zich nog in de kajuit bevond. Twee matrozen en de Luitenant *SCHUIT* zelf vielen, deerlijk verbrand, ter neder. Een der manschappen overleed aan de gevolgen. De Luitenant *SCHUIT* zelf boette, al te pijnlijk, door eene halfjarige kwijning zijne onvoorzigtigheid; men wanhoopte zelfs, in den aanvang, aan zijn behoud. —

De Officiëren en manschappen, alle de vlaggen en wimpels met zich voerende (zoo als ik hun dit *bepaald* en *ten ernstigste* had gelast), retireerden nu, in sloepen, naar het *Vlaamsche Hoofd*. Dáár deed ik deze standaarden, in bijzijn van al mijn onderhebbenden, plegtig verbranden. Geen enkele, zelfs niet de *kleinste*, is in 's vijands handen gevallen.

Bij de kapitulatie, zoo als die door den Maarschalk *GÉRARD* werd voorgeschreven (2), vorderde deze, dat aan de Fransche legermagt, met en benevens de Citadel en omgevende forten, tevens *Lillo* en *Liefkenshoek* zouden worden

(1) Zie bladz. 101.

(2) Zie bladz. 118 en 119.

overgegeven (1). Geschiedde dit, dan kon de Maarschalk toegeven aan de vordering van den Generaal CHASSÉ, tot *vrijen aftogt voor de bezetting*, — tot *vrijen aftogt voor de Scheepsmagt*.

De Generaal CHASSÉ vond zwaarigheid, die vordering van den Maarschalk toe te staan. Als een gevolg van de stremming der gemeenschap, hadden toch de forten *Lillo* en *Liefkenshoek* opgehouden, *onder zijne bevelen te staan*; even zoo als dit met de Scheepsmagt der tweede divisie op de Beneden-Schelde, het geval was (2).

Nu was de kapitulatie, ter nadere goedkeuring, *juist ter zake van het verschil omtrent Lillo en Liefkenshoek*, aan den Koning opgezonden (3).

Stemde nu de Koning toe in het verlangen van den Maarschalk GÉRARD; gaf Hij bevel om ook *Lillo* en *Liefkenshoek* over te geven, dan had de vloot, even als de bezetting der Citadel, eenen *vrijen aftogt*; en was dus de vernietiging der flotille, *doelloos*. Keurde daarentegen de Koning de kapitulatie goed, zoo als zij, naar de gestelde voorwaarden, door den Generaal CHASSÉ gesloten was, dan moest de vernietiging der flotille plaats hebben, of ik, als haar Bevelhebber, had mijn plicht verzaakt. Maar tot die vernietiging was slechts *één enkel oogenblik* geschikt, — dát waarop zij *met de daad* plaats gehad heeft.

Intusschen was op *dat oogenblik* 's Konings beslissing nog niet bekend. De Luitenant HESLIUS (4) was nog niet, met 's Konings antwoord, terug. Ik had dus geheel op

(1) Zie bladz. 120, vergelijk bladz. 114.

(2) Zie bladz. 94 en 95.

(3) Zie bladz. 120.

(4) Zie bladz. 120.

eigen oordeel moeten afgaan, en *zelf* eene keuze moeten doen, — en wel eene keuze, waarvan het hagchelijke in al zijnen omvang, bij eenig nadenken, gereedelijk in het oog valt. Het laat zich dus bevroeden, met welke belangstelling ik 's Konings beslissing te gemoet zag. Mijne geheele militaire loopbaan stond op het spel. Maar ik had gedaan (dit zeide mij mijn geweten) wat, *op het oogenblik toen ik gehandeld had* — dat eenige, waarop ik handelen kon — eer en pligt geboden.

De Luitenant HESHUSIUS keerde eindelijk terug. De uitkomst was voor mij gunstig. Ik had *wél* gehandeld. Ik had den wil van mijnen Vorst volbragt. De ontruiming van *Lillo* en *Liefkenshoek*, werd door den Koning geweigerd (1). Maar het onmiddelijk gevolg daaruit af te leiden, was: *geen vrije aftogt voor de bezetting van de Citadel*, — *geen vrije aftogt voor de scheepsmagt onder mijne bevelen* (2).

In den nacht van den 23. op 24. December 1832, werd nu, op de Citadel, Hollands banier, die *daár* zóó lang en met zóó veel eere had gewapperd, op order van den Generaal CHASSÉ, nedergehaald. Des morgens te acht ure, namen de Fransche troepen, onder bevel van den Generaal RULHIÈRES, van de Hoofdpoort en het vóórliggende ravelijn bezit. Omstreeks 1 ure bragten de Maarschalk GÉRARD en de beide Fransche Prinsen, die het beleg hadden bijgewoond, den Generaal CHASSÉ een bezoek.

De zwaar gekwetsten werden uit de Citadel naar *Antwerpen* overgebracht, en (ó gruwel!), zoo als ooggetuigen verhaalden, door het gepeupel aldaar met steenen en slijk

(1) Zie bladz. 114, 120, 125 en 124.

(2) Eerst vele dagen later, den 30. December, bij mijne terugkomst op de Citadel, kwam mij de in den tekst vermelde uitkomst ter oore. De volledige waarheid eerst in Januarij.

begroet ! Het kostte den Franschen geleiders zeer veel moeite, verdere wandaden voor te komen.

Na gewapend appel gehouden te hebben, marcheerde de bezetting, des namiddags te vier ure, uit de Waterpoort, over de Werf, naar de zijde van *Kiel*, alwaar een gedeelte van het Fransche leger zich onder de wapenen bevond. Na langs hetzelfde gedefileerd te hebben, legde de bezetting hare wapenen neder. Volgens de mij gegevene verzekering van ooggetuigen, geschiedde het niet, zonder dat in de oogen van menigen Krijgsman, wiens gevoel door deze vernederende bepaling diep geschokt werd, een traan opwelde. Ook hier was de zelfverloochening van den Krijgsman, een zwaar kruis. Maar met onderwerping is het gedragen !

Na deze treurige plegtigheid keerde de thans ontwapende bezetting naar de Citadel terug. De Officieren mogten hunne degens behouden.

Ik bleef bij voorraad, met mijne onderhebbenden, op het *Vlaamsche Hoofd*. Den 23. December kwamen de Franschen ook van deze plaats en de onderhoorige fortten bezit nemen. Zij ontwapenden de bezetting, voor zoo verre die uit *Infanterie* en *Artillerie* bestond, op nagenoeg gelijke wijze als dit met de bezetting der Citadel had plaats gehad, en voerden haar naar de Citadel over. De zieken en gekwetsen deed ik in vaartuigen opnemen, om naar *Bergen op Zoom* vervoerd te worden. Bij het afsteken nam ik, met mijne onderhebbende Officieren en matrozen, op de kade geschaard, van hen een hartelijk afscheid. Toen wij allen eerbiedig het hoofd ontblootten, werd dit eerbetoon door het Fransche geleide onmiddellijk nagevolgd. Wij hieven het Volkslied aan, en onder deze ontboezeming voeren onze Kameraden de *Schelde* af.

Van het lot aan de Marine beschoren, werd niets gerept

vóór den 26. December. Op dien dag kwamen twee Fransche Hoofdofficieren op het *Vlaamsche Hoofd*. Zij verklaarden, bevel te hebben, *mijne Officieren* te ontwapenen. De *matrozen* toch hadden geene wapens meer. Bij de vernieling der flotille, hadden zij die, met alle verdere wapentuig der schepen, in de Schelde geworpen (1).

Hoe pijnlijk de overgifte van het zijdgeweer voor mijne Officieren ook zijn mogt, — „zij waren (voerden de beide Fransche Hoofdofficieren aan) krijgsgevangenen, die *niet* „gekapituleerd hadden, en dus niet gelijk waren te stellen „met de *Officieren van de Citadel*, die hunne degens behouden hadden.” Kennelijk was men te leur gesteld door de vernieling der voor de *Belgen*, — ja, — in *dit* oogenblik zelfs voor de *Franschen*, — zoo begeerlijke flotille. Dan juist de gedachte hieraan, maakte, dat hetgeen nu geschiedde, toch minder grievend was te achten, dan het zoude geweest zijn, eene vreemde vlag — welligt eene *rebellenvlag* — boven de *Hollandsche kleuren* der door hen met zooveel eere gevoerde bodems te zien waaijen, of hunne vaartuigen door den vijand te zien bevaren, — ja onze eigene strijdkrachten, met zooveel moed, beleid en trouw door hen gevoerd, tegen onze wapenbroeders op *Lillo* en *Liefkenshoek* te zien aanwenden (2).

Na deze ontwapening werden mijne schepelingen met hunne Officieren later naar de Citadel overgevoerd, om van daar, gezamenlijk met de bezetting van de Citadel, naar Frankrijk in krijgsgevangenschap te vertrekken. Bij hunne aankomst op de Citadel, kregen mijne Officieren hunne degens terug.

(1) Zie bladz. 122 en 123.

(2) Zie bladz. 114.

Mij had men den degen laten behouden; doch nadat, op mijne aanmaning, mijne Officiëren zoo als ik vermeldde, het zijdgeweer hadden afgelegd, deelden gemelde Fransche Hoofdofficiëren mij mede, „dat zij tevens bevel hadden, *mij* als *krijgsgevangene* naar het Hoofdkwartier over te voeren.” Bij mijne onderhebbende Officiëren, die van hunnen Kommandant niet wilden gescheiden zijn, verwekte dit eene niet te beschrijven sensatie. Dringend baden zij, in mijne vervoering en gevangenschap te mogen deelen. *Op mijn persoon alléén* scheen het echter gemunt te zijn: „de last van den Franschen Maarschalk strekte zich niet verder uit dan tot *mij*.” —

Niet wetende, wat men in het vijandelijk Hoofdkwartier met mij voor had, was het afscheid tusschen mij en mijne brave krijgsmakkers, — die nu zóólang achteréén, stipt gehoorzaam aan mijne bevelen, met mij zóó vele gevaren getrotseerd en zóó veel verontwaardiging verkropt hadden, — roerend en treffend; ja ik mag dien stond wel een der aandoenlijkste oogenblikken mijns geheelen levens noemen. De Fransche Officiëren waren zichtbaar getroffen door deze doorslaande blijken van trouw en hoogachting. Zij gaven het onbewimpeld te kennen. Zij vergunden eindelijk, doch niet dan met veel moeite, aan den moedigen en verdienstelijken Luitenant der 2^e klasse P. BRUINING, die zich van mijne daartoe allen even bereidvaardige Officiëren het eerst had aangeboden, om mij, bij mijne wegvoering, te vergezellen. Op *zijn* bijzijn stelde ik hoogen prijs. Had ik toch (en daartoe bestonden voldoende redenen in den haat, dien de Belgen mij toedroegen) (1), het ergste te vreezen — een *Hollandsch Zee-Officier* zoude dan ten

(1) Niet alleen in alle de Belgiesche nieuwspapieren, maar bepaaldelijk in een te

minste *ooggetuige* zijn van hetgeen mij wedervoer, en aan mijne en zijne kameraden, ja aan de Natie zelve, kunnen zeggen, hoe ik was uitgegaan.

Ik droeg nu de behartiging der belangen van mijne onderhebbenden, aan de drie oudste Officieren op, — aan de Luitenants ter Zee 1^e klasse ALLEWAERT, SCHRÖDER en BAARS (1), en verliet, van den Luitenant BRUINING vergezeld, onder geleide van de hierboven bedoelde twee Fransche Hoofdofficieren, met een diep geschokt gevoel, het *Vlaam-sche Hoofd*. Aandoenlijk was het mij, te zien, hoe mijne brave matrozen en zelfs de inwonende burgers, mij tot aan den oever als overlaadden met de luidste uitboezemingen van het innigst smartgevoel en de naauwste gehechtheid aan mijn persoon.

Ik werd onmiddellijk naar de Hoofdwacht in de Hoofdpoort der Citadel gebracht. Die post was door den Generaal RULHIÈRES bezet. Ik bragt er, met mijnen getrouwen medegezel, den nacht door. Den volgenden morgen deelde mij de Generaal RULHIÈRES mede, „dat hij van den Maarschalk GÉRARD bevel had bekomen, mij, onder geleide van *Gens d'armes*, naar het Hoofdkwartier te *Berchem* te doen overbrengen.” Ik protesteerde tegen het geleide der *Gens d'armes*. De Generaal RULHIÈRES, een militair van den ouden stempel, gevoelde al het regtmatige van mijnen weêrzin om als een misdadiger weggeleid, en zóó aan het Antwerpsche gemeen ten toon gesteld te worden; maar zijne orders waren bepaald, — hij kon en mogt er niet van afwijken. Hij deed echter wat in zijn vermogen was, om het hatelijke van den

Antwerpen uitgegeven blaadje, in de Vlaamsche taal geschreven, werd ik steeds aangewezen als de éónige man, aan wien alles te wijten was wat de stad *Antwerpen* en hare bewoners getroffen had. Vergelyk hetgeen ik hierboven bladz. 78 en 79 mededeelde.

(1) Zie hun rapport van 26 December 1832, Bijlage N.

hem opgedragen last voor mij te verzachten, en kommandeerde eene kompagnie Fransche flankeurs, met de order aan den bevelvoerenden Officier, om, bij de minste beleediging mij of mijnen medgezel door het Antwerpsche graauw aangedaan, op hetzelfde te vuren. Dit laatste versterkte het vermoeden, wat ons, zonder die voorzorgen, van het verbitterd gemeen te wachten ware geweest. Het was den Generaal RULHIÈRES welligt toen reeds bekend, hoe men den Luitenant MEESMAN (dien men voor *mij* aanzag) en zijne manschappen, die op de *Beneden-Schelde*, bij zijn afzeilen, door de *Franschen* krijgsgevangen was gemaakt (1), terwijl zij door *Antwerpen* gevoerd werden, mishandeld, met steenen en slijk geworpen, en zelfs daarbij drie der matrozen gekwetst had, en hoe zij te naauwernood door een detachement Fransche militairen aan het graauw waren ontrukkt.

Ik werd nu tusschen de *Gens d'armes*, maar tevens onder het door den Generaal RULHIÈRES verordend talrijk escorte, door de werken, buiten de stad om, naar *Berchem* gevoerd. Eene groote menigte *Antwerpenaren* zag ik op den door mij af te leggen weg. Zij bleven echter op eerbiedigen afstand. Van sommigen uit den hoop, die tot de welgezinden behoorden, ontwaarde ik blijken van deelneming in mijn lot.

Te *Berchem* aangekomen, werd ik terstond vóór den Maarschalk GÉRARD gebracht. Op zijn gelaat was de wrevel te lezen over het hardnekkige eener verdediging, die hij aan zijnen Koning als *onbeduidend* te zullen zijn, had afgeschilderd, — de spijt dat de *Fransche* matrozen onze flotille niet zouden bemannen. Hij zag nu den man vóór zich, dien de *Belgische* en bepaaldelijk de *Antwerpsche* bladen hadden aangewezen, als de éénige oorzaak van zóó vele

(1) Zie bladz. 121.

zijner teleurstellingen. Zonder mij toe te spreken, en eenen trotschen en minachtenden blik op mij werpende, gaf hij, op barschen toon, last, mij naar *den Chef van den Generalen Staf* te voeren.

Ik werd dan nu vóór den Generaal ST. CYR NUGUES, die zijn kwartier in eene nabij gelegen woning had, gevoerd. Deze vroeg mijnen naam, rang en kwaliteit, die ik hem opgaf. Toen kwam het gewigtig punt. De wrevel over het vernielen der flotille, werd niet langer bemanmeld. „Met welk regt had ik (voegde hij mij op hoogen toon toe) de bodems vernietigd, daar mijn Supérieur, de Generaal CHASSÉ, als *Opperbevelhebber der Zeemagt*, had gekapitulceerd?”

Niet om mij voor dien vreemdeling te verantwoorden — een Hollandsch Officier verantwoordt zich alleen aan *zijn* Koning — maar om hem elk valsch denkkeeld (denkelijk van de *Belgiesche* zijde hem ingeblazen) omtrent *Hollandsche trouw*, te ontnemen; — om hem te overtuigen, dat ik, in geen enkel opzigt, het regt des oorlogs had geschonden, herinnerde ik hem, „hoe de kapitulatie, door den Generaal CHASSÉ, als *Opperbevelhebber der Scheepsmagt*, VOORGESLAGEN (die waarop de Generaal ST. CYR NUGUES zich beriep), door den Maarschalk GÉRARD NIET was aangenomen. In de kapitulatie, zoo als die door den Maarschalk GÉRARD was voorgeschreven — die, welke met de daad was gesloten — was, luidens het *additioneel* artikel (1), „de flotille van „ntwaalf kanonneerbooten, onder bevel van mij, NIET be- „ngrepen.”” Tijdens het vernielen der vloot, had ik dus niet meer gestaan onder het Opperbevel van den Generaal CHASSÉ, maar geheel op mij zelven; en had geheel op mij zelven

(1) Zie Noot 1 bladz. 120.

gehandeld, als, op *dat* oogenblik, *Kommandant en Chef der Zeemagt*. Overigens had ik gedaan wat eed en plicht geboden."

Ik moest nu, zoo als het luidde, *op bevel van den Maarschalk GÉRARD*, mijn zijdgeweer afleggen (1). „Ook ik toch „was, even als mijne Officieren, *krijgsgevangene, die niet „gekapituleerd had* (2)."

Het gaf mij eenige bevrediging, bij het einde van mijn onderhoud met den Generaal ST. CYR NUGUES, te bespeuren. dat hij mij begrepen had; en dat een zeker gevoel van achting den trots verving, waarmede hij mij aanvankelijk had bejegend. Met de eigen woorden betuigde hij mij: „dat „mijne handelwijze die was van een' man van moed en „karakter." Dit was voor mij meer dan voldoende satisfactie. Het gaf mij toch (in mijne oogen) de vrijheid, den Generaal een *verzoek* te doen. Het bestond hierin: „dat, indien mijne handelwijze eene minder voordeelige krijgsgevangenschap ten gevolge mogt hebben, — ik hoopte, dat zich dit niet mogt uitstrekken tot *mijne Officieren en verdere onderhoorige Schepelingen* die niets hadden verrigt, dan het nakomen *mijner* bevelen (3)."

Onder hetzelfde geleide waarmede ik gekomen was (4), werd ik nu naar eenen buitenpost, onder den Generaal RULHIÈRES, gevoerd. Ik moest aldaar den nacht doorbrengen in een voor mij aangewezen verblijf, — een vochtig en ellendig

(1) Deze handelwijze van den Franschen Maarschalk, door de nieuwsbladen eene algemeene bekendheid verkregen hebbende, deden eenige vaderlandlievende ingezetenen der stad *Amsterdam* een' gouden eeredegen vervaardigen. Zij verzochten aan den Koning de vergunning, die aan mij, bij mijne terugkomst uit krijgsgevangenschap, te mogen aanbieden. Bij Z. M. besluit van den 16. Mei 1853, N°. 23, werd dit verzoek toegestaan, met vergunning aan mij, dezen degen, zoowel *in* als *buiten dienst*, te inogen dragen. Zie Bijlage O.

(2) Zie bladz. 127.

(3) Zie het rapport van den Lt. F. BRUNING, van 28 December 1852, Bijlage P.

(4) Zie bladz. 129 en 130.

vertrek, zonder vuur, en op een leger van stroo. Men hield mij gestreng *au secret*.

De verbittering van den Maarschalk GÉRARD op mij, ging zelfs zóó ver, dat hij verbood, „dat een *Officier* (de Luitenant ter Zee 2e klasse BRUINING) (1) dat verblijf met mij deelde.” Op 's Maarschalks bevel werd hij van mij weggevoerd, en naar het *Vlaamsche Hoofd* getransporteerd.

Bij zijne aankomst aldaar, in den laten avond, vernamen mijne getrouwe krijgsmakkers (zoo als ik later hoorde) met verontwaardiging deze mishandeling. Met ongeloofelijke moeite en gedurig aanhouden, gelukte het mijnen Officieren, de toestemming te verkrijgen: „dat dan ten minste een *Adelborst* tot mij mogt gaan.” Hoe welkom was mij zijne komst, in het holle van dien akeligen nacht! Hij was de *Adelborst* E. VAN DE VELDE — een jongeling, die zich van meer dan ééne zijde steeds gunstig had onderscheiden, en wien ik hooge achting toedroeg. Hij toch was dezelfde, die op mijne togten naar en van de Citadel, steeds aan mijne zijde was geweest, en daarbij, zoowel als op zijne nachtelijke togten naar de *Beneden-Schelde*, ten dienste der correspondentie (waarvan ik meermalen gewaagde), de doorslaandste blijken van moed, beleid en trouw had gegeven.

Voorwaar, men moet in omstandigheden als de mijne toen waren, verkeerd hebben, om zóóveel getrouwheid, zóóveel deelneming te kunnen waarden, als ik toen van mijne Officieren mogt ondervinden! Bovenal stelde ik er hoogen prijs op, als ik er het doorslaande bewijs in mogt zien, dat zij, die mij van zóó nabij omgaven, — wier lot aan mijne bevelen had ghangen, — mij, na al het gebeurde, zóó kennelijk en zóó ongeveinsd hunne achting betoonden!

(1) Zie bladz. 128 en 129.

Nog altijd hield men mij opgesloten. Men vergunde mij evenwel, op den 28. December, een' open brief aan den Generaal CHASSÉ te schrijven, waarin ik, onder anderen, verslag gaf van al het voorgevallene sedert ik den Raad van Verdediging (1) had verlaten.

Verscheidene notabele ingezetenen van *Antwerpen* verkregen, op hun aanhoudend verzoek, de toestemming om mij te bezoeken. Met kiesche beleefdheid overlaadden deze menschen mij met aanbiedingen van hulp als anderzins. Het was mij echter nu te *Berchem* ter oore gekomen, dat het gepeupel de bemanning der boot N°. 8, door de *Fransche* legermagt gevangen genomen (2), bij het gevangelijk overvoeren door *Antwerpen*, op de schandelijkste wijze mishandeld had. Ik verklaarde dáárom kort af: „van geen en *Antwerpenaar* eenige „voorspraak of wat dan ook, te begeeren.”

Des avonds liet de Maarschalk GÉRARD mij door een' zijner Aides de Camp te kennen geven: „dat hij, op aanzoek van den Generaal CHASSÉ, besloten had, mijn lot te verzachten; en voornemens was, ook mij te dirigeren, werwaarts laatstgenoemde en verdere Hoofdofficieren stonden te vertrekken.” In antwoord hierop, gaf ik te kennen: „dat ik hoegenaamd geene de minste *gratie* van den *Maarschalk* verlangde, — dat ik alleen de handhaving inriep van de algemeene wet, die, ten aanzien van krijgsgevangenen, door alle beschaafde natiën geeërbiedigd werd; — dat ik bovendien, zonder het bezit van den mij ontweldigden degen, niet wenschte ééne en dezelfde plaats te bewonen, waar mijne krijgsmakkers met den hunnen prijken mogten.”

De 29. December werd op gelijke wijze als de vorige

(1) Zie bladz. 120.

(2) Zie bladz. 121 en 130.

dag, doorgebracht. Ik ontving weder eenige bezoeken van ingezetenen van *Antwerpen*, en ook van eenige Fransche Hoofdofficieren.

In den vroegen morgen van den 30. December 1832, werd mij, door een' Aide de Camp, namens den Maarschalk GÉRARD, mijn zijdgeweer aangeboden; en tevens te kennen gegeven. dat ik mij onmiddelijk gereed moest maken om naar de Citadel te vertrekken, mij daartoe het gebruik van een rijtuig toestaande, ten einde ik, te voet gaande, niet van een' woesten hoop gespuis eenige belediging zou te verduren hebben. Twee Fransche Hoofdofficieren vergezelden mij op dit transport.

Ik heb slechts in korte trekken de ondervondene behandeling van den Maarschalk GÉRARD aangestipt. Ik acht het beneden mij, dienaangaande verder in bijzonderheden te treden, en al die grofheden, al die ellendige plagerijen en onthoudingen op te sommen, waaraan ik ten doel stond. Hoe verder echter dat alles ging, des te vaster stond mijne overtuiging, dat ik juist in dien haat, juist in die wraakzucht — hoe laag ook tegen over eenen krijgsgevangene — kon lezen, hoe fel de spijt des vijands, — zoowel die der *Franschen* als die der *Belgen* — moest wezen, dat hun de *Hollandsche flotille met hare krachtige oorlogstuigen*, was ontgaan — met één woord: — dat ik, in de gegevene omstandigheden, juist zóó gehandeld had, als ik moest handelen, en niet uit het oog had verloren, wat eer en plicht gebiedend vorderden. — Volkomen uit hetzelfde oogpunt beschouwden ook mijne Officieren de *hun* aangedane beledigingen (1).

(1) Zie het rapport van de Luitenants ALLEWAERT, SCHÜDDEN EN BAARS, van 26 December 1832, Bijlage N.

Juist op het oogenblik toen ik de Citadel introk, vingen de krijgsgevangenen den marsch naar Frankrijk, aan. De Schepelingen, die het laatste gedeelte der colonne uitmaakten, hunnen Kommandant aldaar wederziende, deden de lucht van hun daverend gejuich wêrgalmen. Hunne blijdschap was zóó ongeveinsd en zóó hartelijk, dat zelfs de Fransche Officieren die mij vergezelden en die overigens aldaar aanwezig waren, daardoor innig bewogen werden, ja hunne tranen niet konden weêrhouden. Zij verklaarden, zóódanige blijken van gehechtheid nog nooit ondervonden te hebben, of daarvan ooggetuigen geweest te zijn. Ook bij mij heeft die ontmoeting eenen indruk achtergelaten, dien de tijd niet kan uitwischen.

Ik vervoegde mij bij den Generaal CHASSÉ. Door hem en zijne Stafofficieren werd ik met eene geestdrift ontvangen, die mij bewees, dat het hun regt goed deed, mij in mijne eer hersteld, en weder aan hunne zijde te zien. De Generaal CHASSÉ had (zoo vernam ik nu) het besluit genomen, en ook daarvan aan den Maarschalk GÉRARD kennis gegeven, om *zonder mij* de sterkte niet te verlaten. Hartelijken dank breng ik aan de nagedachtenis van dien Bevelhebber, voor dit doorslaand bewijs van zijne toegenegenheid!

Dubbel treffend was voor mij de terugkeer op de Citadel. Ik vernam, *nu voor het eerst*, dat de Koning de overgave van *Lillo* en *Liefkenshoek* geweigerd had. Ik mogt nu met grond vermoeden, bij de vernietiging der flotille, in 's Konings geest te hebben gehandeld, — en dat mijn gedrag daarbij, 's Konings goedkeuring zoude wegdragen (1). In welke onaangename stelling en pijnlijke onzekerheid ik dus tot aan dien stond heb moeten verkeerren nopens mijn toekomstig

(1) Vergelijk bladz. 123, Noot 2. 's Konings goedkeuring mogt ik werkelijk, doch eerst in Januarij 1833, vernemen.

lot, en hoe zwaar de gedachte daaraan, mij moest drukken, bij al wat ik, zoo als ik dit schetste, te verduren had, laat zich gereedelijk beseffen.

Hevige aandoeningen overstelpten onze borst bij het verlaten van het zóó eervol bewaarde bolwerk van *Oud-Nederland*. Van dáár moesten wij den weg naar de *gevangenis* inslaan! Wij moesten dáárheen optrekken door een land, vol van oproerlingen, die (schijnbaar zegevierende) hoonend zouden nederzien op de in ketenen geslagen trouw.

Bij het uittrekken van de sterkte, zagen wij rondom ons. Wij wierpen een' blik op de Citadel, — op dat nog rookende puin, — op die waggelende overblijfselen der uitgebrande gebouwen, — op die verwoeste bolwerken, — op dien door bommen en kogels als omgeploegden grond, — even zoo vele kenteekenen eener hardnekkige verdediging! Het deed wel de verheffende gedachte bij mij opkomen: *eerst zóó moeten wij het verlaten*, — maar, smartelijk moest ik er bijvoegen: *toch verlaten*. — *Verlaten*, ja — maar daarom toch niet *vergeten*.

Ter gedachtenis aan de in onze militaire geschiedenis zoo gedenkwaardige verdediging van de Citadel van *Antwerpen*, stelde de Koning een *speciaal* onderscheidingsteeken in. Dáárop is geen zinnebeeld van *algemeene* beteekenis, maar *de Vijfhoek zelf* gegrifd. Wat ik op dien *Vijfhoek* met eigen oogen heb gezien, en ter neder schreef, dat vervult mij, telkens als ik dat teeken op de borst zie, met een gevoel van ware hoogachting voor den krijgsman, die aan zóó veel moed, aan zóó veel volharding zijn deel had.

Ook *de Zeemagt vóór Antwerpen* mogt in die onderscheiding deelen. Even zoo was vroeger aan de Zeemagt het *Metalen Kruis* toegekend. Voorzeker wel het sprekendst bewijs, dat ook de Hooge Regering, — tot in de minste

bijzonderheden bekend met al wat er geschied was, — der *Zeemagt* die eere waardig keurde. Ook *de Natie* dacht even zoo. Eene medaille werd geslagen ter herinnering aan de verdediging van de Citadel. Ieder militair en ieder Schepeling, die daaraan had deelgenomen, ontving daarvan een exemplaar met zijnen naam (1). Waarheid is het dus wat ik hierboven (2) zeide: „*Mijne Schepelingen zijn aan de krijgsbedrijven hunner wapenbroeders op de Citadel, niet vreemd gebleven.*”

Buiten de Citadel stond een gedeelte van het vijandelijk leger met een' talrijken Staf, geschaard. Toen de Generaal CHASSÉ zich vertoonde, aan het hoofd van zijnen Staf (waarbij ook *ik* hem nu mogt vergezellen), — bij het zien van dien grijzen Veldoverste, en dat na zulke dagen als men beleefd had, — ontblootten de vijandelijke Bevelhebbers (voorwaar, een treffend bewijs van hoogachting!) eerbiedig hunne hoofden; zij bleven ongedekt, tot dat wij waren voorbij getrokken.

De vijandelijke loopgraven en batterijen verplichtten ons, den togt *te voet* aan te vangen, tot aan de rivier over het dorp *Burght*, alwaar wij met eene pont overgezet werden. Onder bedekking van een escadron Kavallerie, vervolgden wij onzen weg in rijtuigen, tot aan het dorp *St. Nicolaas*.

Hier verliet ik het rijtuig, en stelde mij aan het hoofd der Schepelingen, om den togt *te voet* mede te doen. Ik kende te wél den geest der matrozen. Ik begreep, dat zulks het best de orde zoude doen bewaren, en buitensporig-

(1) Zie Dagorder van 28 Maart 1832; Koninklijk Besluit van 31 Mei 1833; Dagorder van 19 Augustus 1833; Brief der *Commissie van erkenning voor de strijders op de Citadel van Antwerpen en de Schelde*, van 22 October 1834. Bijlagen Q 1, 2, 3 en 4.

(2) Zie bladz. 87.

heden te keer gaan. Wat hadden wij toch al niet, bij het doortrekken van *België*, te verwachten, dat geen Zeeman ongestraft laat!

Mijne bagagie belemmerde mij ook hierin niet. Na mijne wegvoering van het *Vlaamsche Hoofd*, waren de Fransche soldaten mijne woning ingedrongen, en hadden al de goederen, die mij na de vernieling der vaartuigen nog overgebleven waren, vernield, of zij waren te zoek geraakt: zoodat mij zelfs het hoogst noodige linnengoed ontbrak.

En zóó marcheerden wij (altijd tusschen de gelederen der Fransche legermagt) den 31. December van *St. Nicolaas* naar *Sevenecken*; den 1. Januarij naar *Deinse*; den 2. naar *Kortrijk*; den 3. naar *Yperen*; den 4. naar *Popperingen*; den 5. naar *Cassel*; den 6. naar *St. Omer*, en den 7. naar *Aire*, — de verblijfplaats, aan de Marine toegewezen.

Moeijelijkheden van onderscheiden aard, deden zich op dezen togt voor. Wat ons Officieren betreft, het stroo was des nachts ons leger, en levensmiddelen moesten wij ons, tegen betaling van hooge prijzen, voor eigene rekening aanschaffen. Daarbij waren soms groote dagreizen af te leggen. Uit hoofde van den omweg, die ter vermijding van de woelzieke stad *Gend* gemaakt werd, bedroeg die van *Sevenecken* naar *Deinse* niet minder dan negen uren gaans. Boven verwachting behield ik krachten, om die vermoeijenschappen te verduren. Eene sterke neusbloeding verraadde echter, dat mijn gestel daaronder leed; maar vooral zielsaandoeningen hadden het hevig geschokt.

Ook de manschappen leden veel — zeer veel. Des nachts in kerken opgesloten, belette de koude hun het genot van eene verkwikkende rust; terwijl het voedsel, dat zij, vooral in de Belgiesche plaatsen, door tusschenkomst der Franschen, bekwamen, ontoereikend was ter bevrediging hunner

behoefden. Menigeen bezweek naderhand, ten gevolge van eene ziekte, welker aanleiding (naar het oordeel van deskundigen) in dien rampzaligen togt gezocht moest worden.

En bij dit alles voegden zich nog de beledigingen van een verachtelijk gemeen, dat daartoe iedere gelegenheid aangreep. Fier hielden wij echter het hoofd omhoog, gesterkt door het verheffend gevoel der zelfvoldoening. De Schepeling, bij het doortrekken van steden en dorpen, zich, in al zijne ellende, nog als gelukkig voordoende, ontboezemde, door het luide zingen der Vaderlandsche liederen, zijne gehechtheid aan Koning en Vaderland. Met verachtenden en vlammen blik op den Belg, wierp hij hem als in het aanzigt: *„Wij deden niet als gij.”*

Te Aire in Frankrijk, de plaats onzer bestemming, aangekomen, gaf ik al spoedig van mijn wedervaren sedert mijne gevangenschap, verslag aan den Directeur-Generaal voor de Marine. Ik mogt uit het antwoord van Zijne Excellentie de zekerheid erlangen, dat mijn gehouden gedrag door den Koning volkomen werd goedgekeurd (1). Het lot der krijgsgevangenen werd, naar gelang der gelegenheid, beter. De belangrijke giften, in het Vaderland verzameld, stelden mij in staat, om in aller behoeften naar behooren te voorzien.

Ik breng bij dezen mijnen welmeenenden dank aan de *Commissie van erkenning voor de strijders op de Citadel van Antwerpen en de Schelde*, voor hare volijverige bemoeijingen in het verzamelen van de offers, die de Natie ons bragt om ons lot te leenigen. Zij was tevens de tolk van

(1) Zie mijn Verslag aan den Directeur-Generaal voor de Marine, van 8 Januarij 1853, en het antwoord van Zijne Excellentie, gedagteekend 21 Januarij 1853. Bijlagen R 1 en R 2.

hetgeen de Natie over ons dacht. *Uitsluitend te Treffe* *der Schepelingen* accepteerde ik met mijne Officier —, van die Commissie belangrijke bijdragen. Zonder dien regt *Faderlandschen* bijstand, zoude het lot mijner Schepelingen al zeer betreurenswaardig geweest zijn.

De Kommandant van *Aire*, DELANNEY, wiens regtschappen karakter allen lof verdient, spaarde niets wat ter veraangenaming van ons leven konde strekken. Immer stuitte het mij echter tegen de borst, van de beleefdheid van eenen *Franschman* gebruik te maken. Van daar, dat ik aanbiedingen, aan mij *persoonlijk* gedaan, en waardoor ik, in ieder ander geval, genoegelijke dagen in *Aire* zoude hebben kunnen slijten, steeds van de hand wees; en meest al den tijd in den omgang met mijne Officiëren, doorbragt.

Stelde de loop van mijn verhaal mij in de gelegenheid, de bijzondere daden van dezen of genen mijner onderhebbers aan te stippen, de overweging, dat *allen* dáár waar zulks gevorderd werd, van hunnen moed en veerkracht hebben doen blijken, maakt het mij tot eene behoefte, de namen der Officiëren, deelgenooten mijner Krijgsgevangenschap, alhier te noemen. Het waren de Luitenants ter Zee W. J. ALLEWAERT, J. SCHRÖDER, G. H. MEESMAN, W. F. BAARS, P. BRUINING, J. F. VON RÖMER, H. WIPFF, R. P. VAN OUWENAILLER, J. C. PIETERSE, F. C. ZILLESSEN, Jhr. H. W. VAN RAPPARD, Jhr. C. F. GEVERS, M. P. MOLIÈRE, E. VAN DE VELDE; — de Adelborsten A. HOEK, A. M. GEEP, TOLLIUS BENET, P. W. VAN DRUTEN, A. DE GELDER, I. J. FUCHS; — en de Schrijvers en Victualiemeesters C. KÖHLER en J. E. KEMPE.

Ik genoot in de krijgsgevangenschap de voldoening, te vernemen, dat het den Koning behaagd had, mij te benoemen tot Kommandeur der Militaire Willems-orde. Bij hetzelfde

best^{hoeften}. ren de Luitenants der 2^e klasse PIETERSE, ZIL-
1. ESEN^{ziekt} onkheer VAN RAPPARD en MOULÈRE; — de Adel-
borsten HOEK, DE GEEP, VAN DRUTEN en DE GELDER; —
de Adjunctschrijver KEMPE, en de Matrozen ROOMSMA,
HAGENAAR en ROBERT tot Ridders van de 4^e klasse dier
Orde benoemd, en de Luitenant der 1^e klasse J. SCHRÖDER,
tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw; —
terwijl de Adelborst E. VAN DE VELDE buitengewoon bevoor-
derd werd tot Luitenant ter Zee der 2^e klasse.

Ten einde, zooveel mogelijk, het welzijn mijner lotge-
nooten te kunnen behartigen, belastte ik mij steeds met
het toezigt over hunne belangen, huisvesting, kleeding en
voeding, terwijl mijne Officieren bij hen de wacht hielden,
ten einde goede orde en krijgstuicht te handhaven.

Overigens genoot ik, met mijne Officieren, zoo vele
vrijheden, als men ons maar eenigzins konde toestaan.
Zelfs werd mij, met eenen zeer vleijenden brief van den
Franschen Minister van Marine, eenen binnenlandschen pas
aangeboden, ten einde, des verkiezende, het eentoonig leven
te *Aire*, door het doen van reizen daar te lande, te ver-
aangenen. Slechts enkele malen heb ik van die vrijheid,
en wel zeer kortstondig, gebruik gemaakt.

Eindelijk vernamen wij de heugelijke mare onzer verlos-
sing, door alle Nederlanders zoo reikhalzend te gemoet
gezien. Den 7. Junij 1833 mogt ik mij aan het hoofd mijner
onderhebbenden stellen, om de reis naar het Vaderland te
aanvaarden. Wij vertrokken over *St. Omer* naar *Duinkerken*,
alwaar wij op het Fransche fregat *Flora*, (Capitaine de
fregatte QUESNEL) ingescheept werden. Met hetzelfde bereikten
wij op den 16. dier maand, de reede van *Vlissingen*.

De ontvangst, ons aldaar bereid, was ongeloofelijk har-
telijk. Ieder beijverde zich om van zijne ongeveinsde belang-

stelling in onze wederkomst, blijken te geven. Treffend was het oogenblik mijner ontmoeting bij den Koning. — Z. M. en Hoogstdeszelfs Gezin verwelkomden mij op eene wijze, waarvan de herinnering niet dan met mijn leven eindigen zal; terwijl de eerbetooningen, welke ik daarna overal werwaarts ik mij begaf, mogt ondervinden, mij ten waarborg verstrekten, dat mijne militaire handelingen ook de goedkeuring der *Natie* hadden weggedragen. —

En zóó werd ik dan — na het uitstaan van zóó vele gevaren en vermoeijenissen — dank hebbe de goede Voorzienigheid, die mij zoo kennelijk had bewaard! — aan mijne dierbare betrekkingen, die ik sedert 1828 niet had mogen zien, en aan mijn Vaderland teruggegeven! —

Mijne rust was kort — ja zeer kort. Onmiddelijk bij mijne terugkeer in het Vaderland, genoot ik de eervolle onderscheiding, in de plaats van den Schout bij Nacht VAN DER STRAATEN, op last des Konings, door Z. K. H. onzen Admiraal en Kolonel-Generaal van de Vloot, tot Kommandant van de Scheepsmagt in *de Monden van de Maas en Goedereede* te worden benoemd. Na verloop van een jaar, werd ik uit deze activiteit overgeplaatst als Kommandant van Z. M. fregat *Diana*, ter overvoering naar de Oost-Indiën, van den nieuw benoemden Gouverneur-Generaal DE EERENS, om (zoo als mij door Koning WILLEM I vóór mijn vertrek werd te kennen gegeven) bij mijne aankomst, het bevel over de Zeemagt in Oost-Indië te aanvaarden.

Doch dit behoort reeds niet meer tot het onderwerp van dit Geschrift. Met mijnen terugkeer uit krijgsgevangenschap, eindigde mijn Kommandement van *Zijner Majesteits Zeemagt vóór Antwerpen in 1830—1832.*

Hiermede neemt derhalve Uw grijze krijgsmakker, van U, zijne brave kameraden, zijne deelgenooten in zóóveel lief en leed, U dankzeggende voor hetgeen Gij allen voor hem geweest zijt, — een broederlijk afscheid. Wat wij te zamen, gedurende een zóó lang tijdsverloop, hebben overgebracht en doorgestaan, heeft ons innig aan elkander verbonden. Zóó was het ook in dit mijn geschrift. Ik heb in den loop des verhaals veel van mij zelve moeten spreken, — in waarheid, meer dan mij lief was. Maar hoe kon dat anders? Het bevel over de Scheepsmagt vóór *Antwerpen*, was toch aan *mij* opgedragen, — wat die Scheepsmagt verrigtte, zij deed het op *mijne* bevelen, maar tevens op *mijne* verantwoordelijkheid. Het *geheel* der handeling, die ik in het *ware* daglicht trachtte te stellen, had echter geene plaats kunnen hebben zonder *Uwen* moed, zonder *Uw* beleid, zonder *Uwe* trouw, met één woord — zonder *Uwe* medewerking. *Mijne* handelingen zijn alzoo tevens de *Uwe*. Wat ieder ouzer in *zijn*en kring deed, het is *onafscheidelijk* aan elkander verbonden, — het is datgeen wat, in de zoo merkwaardige jaren 1830—1832, *de Scheepsmagt vóór Antwerpen*, voor Koning en voor Vaderland is geweest.

Mijne beste wenschen volgen U steeds. Vaart allen wél in Uwe personen, in Uwe huisgezinnen, in Uwe maatschappelijke betrekkingen, vooral in Uwe eervolle *Zeemans-loopbaan*! Mogten nimmer de tijden weder aanbreken, waarin het zware kruis der zelfverloochening andermaal, in die mate, op U drukt; maar mogt steeds voor U die baan der eere openstaan, waarin de Zeeman van onze dagen toonen mag, dat het bloed der Zeehelden van het voorgeslacht, nog door zijne aderen vloeit!

BIJLAGEN.

BIJLAGE A , bladzijde 27.

*Aan den bevelvoerenden Zee-Officier van
Z. M. Zeemagt op de Schelde.*

*Hoofdkwartier Citadel van Antwerpen.
6 November 1830.*

ORDER.

Den Luitenant-Kolonel KOOPMAN benoemd hebbende als Chef van den Generalen Staf, ten einde alle maritime zaken waar te nemen, zoo zal aan Zijn WelEdele Gestrenge de Luitenant ter Zee J. BLOK als fungerend Adjutant worden toegevoegd. Genoemde Luitenant-Kolonel zal echter deszelfs Kommandement blijven surveilleren. Van deze dispositie zal, naar behooren, mededeeling worden gedaan aan Z. E. den Directeur-Generaal voor de Marine, en zal bij dagorder ter kennis van het Escader worden gebracht.

*De Luitenant-Generaal, Kommandant
van de Citadel van Antwerpen, en
Z. M. Schepen op de Schelde.*

Op last van denzelfden,
*De Majoor-Adjutant, Chef van den
Generalen Staf.*

DE BOER.

BIJLAGE B, bladz. 45.

*Aan Zijne Excellentie den Directeur-Generaal
voor de Marine, te 's Gravenhage.*

*Aan boord van Z. M. kanonneerboot n° 6.
Vlaamsche Hoofd. 5 Februarij 1831.*

Aan Uwe Excellentie heb ik de eer de droevige, maar glorieijke mededeeling te doen van het voorgevallene van dezen dag.

In den vroegen morgen de rivier zonder drijfjts zijnde, deed ik de divisie wederom haren post hernemen. De kanonneerboot n°. 2, onder bevel van den Luitenant ter Zee 2^e klasse J. C. J. VAN SPEIJK, vóór *Austruweel* gestationneerd hebbende, was dezelve aldaar in goeden staat gekomen.

Eene harde Noordwestelijke stormvraag deed echter daarna dit vaartuig drijven, en niettegenstaande die Officier de beste en geschiktste pogingen in het werk stelde, om van den lagerwal te blijven, geraakte hij evenwel door den aandrang van den wind daartegen, aan de zijde der stad, even beneden de bassin, bij het zoogenaamde waterbatterijtje.

Van den beginne af aan zijne bewegingen hebbende gade geslagen, bespeurde ik thans, dat er eene groote hoeveelheid volks aldaar zich verzamelde; het kwam mij voor, dat hij in zijne sloep het volk poogde te ontschepen. Alhoewel ik mij dadelijk derwaarts begaf, maakte echter de kracht van wind en stroom de aannadering voor hulpvaartuigen ondoenlijk. Spoedig daarop bespeurde ik,

dat eene bende van het Antwerpsche gemeen zich van het vaartuig trachtte meester te maken, en aan boord van hetzelfde gekomen zijnde, de *Hollandsche vlag* omhoog rukte; waarna onmiddelijk de uitbarsting en het springen der boot, mij de vastberadenheid van den kommanderenden Officier aantoonde. Een maatregel, ongetwijfeld door den jongen, braven bevelhebber genomen, toen hij zag, dat geene andere redding hem van zijne laaghartige vijanden konde verlossen.

Het altoos bedaarde gedrag, — de menigvuldige, met beleid uitgevoerde bevelen, — zijne mij bekende onverschrokkenheid waarborgen mij, dat deze brave Officier alleen in de hoogste noodzakelijkheid heeft kunnen overgaan tot het doen van dien gewigtigen stap, als het éénige redmiddel om de aan hem toevertrouwde kanonneerboot met eere uit des vijands handen te houden.

Volgens ingewonnen zijdelingsche berigten, is mij bekend geworden, dat slechts de loods met drie matrozen dien heldendood ontkomen zijn, welke zich thans in het hospitaal binnen *Antwerpen* bevinden. Gelijktijdig heb ik vernomen, dat de dood dier braven gewroken is door het bloed hunner overweldigers, als zijnde er velen van hen mede in de lucht gesprongen.

Hoe droevig dit voorval, op zich zelven beschouwd, ook moge zijn, twijfel ik geenszins, of Uwe Excellentie zal hierin de overtuiging vinden, dat de brave Luitenant VAN SPEIJK met de meeste naauwgezetheid zijnen pligt heeft volbragt, en het zegel heeft gelegd op de *decoratie*, hem kortelings door Z. M. vereerd.

Als zijn onmiddelijke Kommandant rust op mij de verpligting, Uwe Excellentie de grootheid dezer edelmoedige verrigting kenbaar te maken, in de overtuiging, dat Uwe Excellentie in dit nooit te vergeten gedrag van

eenen Harer verdienstelijkste Officieren, dat deel zal nemen, dat hetzelfde naar waarheid verdient.

Alhoewel het ZExc. den Luitenant-Generaal Baron CHASSÉ ten hoogste smart, dat op deze wijze aan het leven van dezen moedvollen Officier en van zoovele meerdere braven een einde is gemaakt, en daarbij tevens één van Z. M. vaartuigen verloren is gegaan, beschouwt Z. Exc. echter, dat hierdoor zonder twijfel de vijand overtuigd zal zijn, dat 's Rijks Zeemagt niet verbasterd is van den ouden roem, welke dezelve steeds in het Vaderland, van eeuwen her, met zooveel regt mogt genieten, en liever een' eervollen dood verkiest, dan eene van schande verzelde mishandeling van het barbaarsch gepeupel.

De Kapitein-Luitenant ter Zee, enz.

KOOPMAN.

BIJLAGE C 1, Bladz. 46.

*Au Général d'Artillerie, Baron VAN DER
SMISSEN, à Anvers.*

*A bord de la Canonnière de S. M. n° 6.
Tête de Flandre le 9 Février 1831.*

Monsieur le Général!

A l'instant je viens d'apercevoir dans le *Journal d'Anvers* d'aujourd'hui, l'article suivant: „Une partie du „corps du Commandant VAN SPEYK a été retrouvée; — „sa croix de l'ordre Guillaume a été remise au Général „VAN DER SMISSEN”

Je m'empresse de Vous en demander la restitution ; les Belges sans doute n'insulteront pas les restes du cadavre de l'immortel héros !

Général ! vos sentimens généreux me sont trop connus , pour douter un moment, que Vous n'accéderez pas immédiatement à la juste réclame , qui m'est dictée par le double lien de mon devoir et de ma vénération pour la mémoire du courageux VAN SPEYK.

Le Lieutenant-Colonel, etc.

KOOPMAN.

BIJLAGE C 2, Bladz. 46.

*A Monsieur le Général NIJPELS ,
à Anvers.*

*A bord de la Canonnière de S. M. n° 6.
Tête de Flandre, 10 Fevrier 1831.*

Monsieur le Général !

N'ayant pas encore une réponse sur la lettre, envoyée par moi à Monsieur le Général VAN DER SMISSEN, je sens la nécessité de m'adresser à Vous, afin de réclamer les restes précieuses de l'immortel VAN SPEYK. Quoique j'en aie déjà fait mention, je le répète, les Belges n'insulteront pas le cadavre d'un héros.

Mon honneur, mon devoir, mes sentimens me forcent à faire cette demande, à laquelle un homme d'honneur accédera sans doute. Ainsi, Monsieur le Général ! ayez la bonté, de me le faire remettre le plus tôt possible.

Le Lieutenant-Colonel, etc.

KOOPMAN.

BIJLAGE, D, Bladz. 46.

*Aan den Heer President der Kamer van
Koophandel, te Antwerpen.*

*Aan boord Z. M. kanonneerboot n° 6.
Vlaamsche Hoofd, 13 Februarij 1831.*

Onder toezending van de kopij der brieven, in dato 9. en 10. aan de Generaals VAN DER SMISSEN en NIJPELS geschreven, waarop tot nog toe door mij geen antwoord is bekomen, gevoel ik de verplichting, mij aan de Kamer van Koophandel te moeten rigten, tot het verkrijgen der gevondene overblijfselen van den onvergetelijken Luitenant VAN SPEIJK. Vermeenende, gedurende mijn kommandement alhier, al datgene te hebben toegebracht wat genoeg konde verschaffen aan die Kamer, in zoo verre zulks met mijn' pligt was overeen te brengen, en niet twijfelende, of ook thans zullen de Heeren Leden wel hunne pogingen in het werk willen stellen, om de voldoening van dat regtmatig verlangen te bewerken.

Het waren alleen die dierbare overblijfselen, welke mij hebben kunnen bewegen, eene vraag te doen aan den Generaal NIJPELS, vertrouwende dat een man van eer zulks onmogelijk konde weigeren. Het verloren gaan van den brief, kan dus de eenige oorzaak zijn, of anders zal ieder wêldenkend mensch beseffen, wat van een' dergelijk Chef moet worden gedacht.

De Kapitein-Luitenant ter Zee, enz.

KOOPMAN.

BIJLAGE E, bladz. 47.

*Aan Zijne Excellentie den Directeur-Generaal
voor de Marine, te s'Gravenhage.*

*Aan boord Z. M. kanonneerboot n°. 6.
Vlaamsche Hoofd, 20 Februarij 1831.*

Ik haast mij, Uwe Excellentie te rapporteren, ten gevolge der resolutie dato 18 dezer l. B, N°. 52, dat, op den 13. dezer geen antwoord van de beide Generaals gekregen hebbende, ik noodig heb geacht, aan den President der Kamer van Koophandel eene missive (waarvan hiernevens een afschrift gaat) toe te zenden.

De President heeft daarop met verscheiden leden dier Kamer, volgens bij mij ingekomen berigten, onophoudelijke moeite aangewend om het Militair Bestuur van *Antwerpen* over te halen tot het uitleveren van het gevonden gedeelte des ligehaams van den Luitenant VAN SPEYK; waarop dan ook, op herhaald verzoek, eindelijk verlof is verleend aan gemelde Heeren, om het voornoemde gedeelte, dat reeds in het hospitaal in brandewijn was gezet, in stilte (willende de Regering, zoo het scheen, zich daar niet mede inlaten) naar mij over te laten brengen door eene daartoe door de Kamer uit haar midden benoemde Commissie.

Ik heb mij daarop, vergezeld van den Luitenant BLOK, met het mij overhandigde kistje naar de Citadel begeven, alwaar hetzelfde, in tegenwoordigheid van voornoemden Luitenant 2^e klasse BLOK (mede in de Commissie zijnde),

is opengemaakt, door den 1° Officier van Gezondheid aldaar, ten einde zooveel mogelijk voorzorg om het voor bederf te bewaren, aan te wenden.

De *kraag* en het overige gedeelte van den *kleinen monteringrok*, hetwelk bij het gedeelte des ligchaams werd gevonden, en het *lintje der decoratie* aan den rok verbonden (welke kraag en lintje ik als een aan-denken aan den overledene wensch te bewaren), en hetwelk zelfs door een' der Officieren is erkend, welke zulks, weinige dagen vóór zijnen dood, den overledene heeft gegeven.

Alles te zamen genomen, werd er geen twijfel omtrent de echtheid der zaak meer overgelaten, waarvan ik Uwe Excellentie betuige, ook volkomen verzekerd te zijn; zijnde nog daarenboven door den Chirurijn-Majoor CROISSANT, welke particulier met des overledenen familie bekend was, eenig weinig haar van den hals, aan dezelve toegezonden.

Hiernevens Uwe Excellentie de daarvan op de Citadel opgemaakte verklaring in originali toezendende, moet ik Uwe Excellentie tevens ter kennis brengen, dat de *lappen kleedingstukken*, daarbij gevonden, onder de Officieren, zoowel op de Citadel als op de Flotille, op algemeen dringend verzoek, zijn verdeeld geworden.

De Kapitein-Luitenant ter Zee, enz.

KOOPMAN.

BIJLAGE F, bladz. 47.

*Aan den Generaal der Artillerie, Militair
Kommandant der Provincie Antwerpen,
Baron VAN DER SMISSEN, te Antwerpen.*

*Aan boord Z. M. kanonneerboot n°. 6, bij
het Vlaamsche Hoofd, 6 Februarij 1831.*

Generaal!

De nevensgaande stukken, heden morgen bij mij ingekomen zijnde, zend ik dezelve aan UH.Ed.G. in originali, met invitatie dezelve, na gedane lezing, aan mij te willen terugzenden.

De toedragt der zaak mij thans bekend zijnde, en eenmaal beloofd hebbende het mijne aan te wenden, om die personen aan hunne betrekkingen weder te geven, zoo kan UH.E.G. verzekerd zijn, dat ik onmiddelijk daarvoor mijne pogingen in het werk zal stellen.

Het zal mij aangenaam zijn, dat de vervoerbare manschappen der kanonneerboot N°. 2, welke op gisteren den heldendood ontkomen zijn, zoo spoedig mogelijk, aan mij worden uitgeleverd, ten einde dezelve door onze eigene geneeskundige dienst te doen bewaken.

Het noodlottig voorval van gisteren, heeft UH.E.G. doen zien, dat een Hollandsch Zee-Officier onwrikbaar is in het verdedigen zijner vlag. Die te willen nederhalen, — het moge U niet bekend zijn, — is in het oog der Zeevarende Mogendheden, de grootste beleediging, die men eenen bevelhebber kan aandoen.

In een' mijner vorigen heb ik UH.E.G. te kennen

gegeven, wat er met de korvet *de Komeet* zoude gebeurd zijn. (1) Het was U, als Militair Kommandant, dus bekend. De gevolgen liggen niet op mijne, maar op hunne verantwoording, die zich hebben durven verstouten, één' voet gewapender hand aan boord van een' oorlogsbodem te zetten, waarvan de Hollandsche Vlag vlekkeloos heeft gewapperd, en die tot het uiterst zal verdedigd blijven.

Alle mijne Officieren zijn met dezelfde gevoelens beziel; zij beklagen geenszins hunnen braven, onvergetelijken kameraad, maar wenschen met hetzelfde vuur voor het Vaderland en hunne eer te sneven.

De Kapitein-Luitenant ter Zee, enz.

KOOPMAN.

BIJLAGE G, bladz. 49.

*Aan Zijne Excellentie den Directeur-Generaal
voor de Marine, te 's Gravenhage.*

Vlaamsche Hoofd, 4. Maart 1832.

Naar aanleiding van Uwer Excellenties anschrijving, dato 1 dezer, L. D. N°. 24, heb ik de eer, Uwe Excellentie het hiernevensgaande proces-verbaal, tot staving der echtheid van de mast, afkomstig van Z. M. kanonneerboot N°. 2, in te zenden; waarbij ik niets meer weet te voegen wat daaraan meerdere kracht zoude kunnen bijzetten, dan misschien de omstandigheid, dat

(1) Vergelijk hierboven, bladz. 33—35.

men in *Antwerpen* zeer veel waarde hecht aan alles wat van dien bodem is overgebleven, en daarom een dergelijk groot overblijfsel kan worden aangemerkt als eene bijzondere attentie der zenders, welke, om de belangrijke reden der volkshaat, hunne namen wenschen bedekt te houden, doch welke mij bekend zijn als ijverige voorstanders van het wettig Gouvernement.

De mast zal, met het duplikaat van het proces-verbaal, met eerstvoorkomende gelegenheid naar *Vlissingen* worden verzonden.

De Kapitein ter Zee, enz.

KOOPMAN.

PROCES-VERBAAL.

Op heden den 29. Februarij des jaars 1832, hebben wij ondergeteekenden W. F. BAARS, J. BLOK, J. F. E. VON RÖMER, Luitenants ter Zee, respectvelijk kommanderende Z. M. kanonneerbooten N°. 24, 6 en 10, ons in commissie vereenigd, overeenkomstig de bekomen order van den Kapitein ter Zee KOOPMAN, Kommandant Z. M. Zeemagt vóór *Antwerpen* en de verdedigingsmiddelen aan den Vlaamschen Wal, verklarende:

Het ons bekend is, dat, in den avond van den 17. dezer maand, door de coupure van den Scheldedijk, een Belgiesch schipper per roeischuitje aangebragt heeft eene mast, welke, volgens het mondeling getuigenis van dien man, en de schriftelijke verklaring van andere aan ons bekend zijnde Antwerpsche wélgestelde burgeren, afkomstig was uit de kanonneerboot N°. 2, gekommandeerd geweest door den beroemden Luitenant VAN SPEYK; betuigende de bovengemelde burgeren, welke door de vijandelijke omstandigheden verplicht zijn, hunne namen

geheim te houden, dat deze mast op de openbare veiling der overgehouden goederen van evengemelde Kannonneerboot, is gekocht. Zijlieden, overtuigd van de belangstelling der Hollandsche Natie in het bezit eener dergelijke gedachtenis aan de onsterfelijke daad van den jeugdigen held, hebben dezelve, als een geschenk, den Bevelhebber Zijner Majesteits Zeemagt vóór deze stad, Kolonel KOOPMAN, aangeboden.

Waarna op het Vlaamsche Hoofd opgehaald, ons bij een naauwkeurig onderzoek is gebleken, dat de mast in eenen gaven toestand was, de dáárom en dáárin zich bevindende ijzeren bouten en banden op de bij ons gebruikelijke wijze geslagen, de wit geschilderde top, de geharpuisde ronding en het verdere, alles gelijkende eener kanonneerboot-mast.

Gevoegd bij de beschadiging der onderscheiden gewerkogels, tijdens den 27. October 1830 bombardement van *Antwerpen* dáárin gekomen, zijn waarnemingen, waarop met bijzonder veel grond van overtuiging verzekering kan worden gegeven, gemelde mast behoord heeft aan den bodem J. C. J. VAN SPEYK, te meer daar op den 5. Februarij 1831 en volgende dagen door ons is gezien, dat, in weerwil der hevige uitbarsting, dat rondhout in deszelfs geheel in het spoor is blijven staan, waaruit hetzelfde vóór de verkooping is weggenomen, blijkens destijds ingekomen berigten, mede vermeld in het *Journal d'Anvers*; en deze overtuigingen, gestaafd door de vrijwillige en kosteloze afgifte dier wélgezeten burgeren, van een rondhout, waarvan de waarde te groot is, om dezelve prijs te geven aan eene misleiding, welke bij den afloop der onlusten ontegenzeggelijk zoude komen te blijken.

Op grond van bovenstaande redenen, hebben wij niet

geaarzeld, verklaring te geven der echtheid dezer mast, waarvan de overtuiging ons in gemoede is gebleken.

Om welke redenen wij, in eene overdekte inkapping aan het boven- en onderende, het op dit proces-verbaal afgedrukte cachet hebben gezet, ten einde alzoo te kunnen worden vervoerd, ingevolge de aanschrijving van Z. E. den Directeur-Generaal voor de Marine.

Aldus opgemaakt in duplo, ten dage vermeld, aan boord van Z. M. Kanonneerboot n° 6, op de Schelde vóór Antwerpen.

	<i>De Luitenant ter Zee, 1^e klasse,</i>
<i>Gezien</i>	W. F. BAARS.
<i>De Kapitein ter Zee,</i>	<i>De Luitenant ter Zee, 2^e klasse,</i>
<i>Kommandant Z.M. Zee-</i>	JAN BLOK.
<i>magt vóór Antwerpen.</i>	<i>De Luitenant ter Zee, 2^e klasse,</i>
KOOPMAN.	VON RÖMER.

BIJLAGE H, bladz. 49.

Aan den Heer Schout bij Nacht titulaire,
J. C. KOOPMAN, *Militair Kommandant*
van het Koninklijk Instituut voor de
Marine, te Medemblik.

's Gravenhage, 14^e Julij 1842.

Ik heb de eer ter kennisse van UHed.G. te brengen, dat de mast, afkomstig van die kanonneerboot, waarop de dappere VAN SPEIJK den heldendood stierf, en welke mast sedert eenigen tijd alhier werd bewaard, door mij

naar *Amsterdam* is gezonden, om van daar naar *Medemblik* te worden overgebracht, en ter Uwer beschikking te worden gesteld.

Het kwam mij voor, dat deze blijvende herinnering aan eene opoffering, Neêrlands alouden waterroem waardig, nergens doelmatiger kan worden geplaatst, dan dáár, waar de jongelingen worden opgeleid, die eenmaal, is het noodig, het voorbeeld van VAN SPEYK zullen volgen.

Zijne Majesteit heeft Zich met mijne voordragt deswege wel willen vereenigen, en ik heb de eer UH.E.G. dien ten gevolge uit te noodigen, om deze mast te doen oprigten in de plaats van die, welk thans vóór het hoofgebouw van het Instituut staat.

Neêrlands vlag, wapperende van dit Monument, dat eens getuige was der grootste zelfopoffering aan de eer van de vlag gebracht, kan niet anders dan nieuwen luister daarvan erlangen, en meerder indruk maken op het gemoed van jongelieden, die eene carrière intreden, waarin VAN SPEYK zóó glorierijk het leven liet.

Voor het doen in orde brengen van eene koperen plaat met toepasselijke korte inscriptie, zal mijnerzijds worden zorg gedragen, en aan UH.E.G. worden toegezonden, om op de mast te worden bevestigd.

Ik houd mij overtuigd, dat deze nieuwe hulde, bezeugen aan eenen Officier, die onder Uwe bevelen zijn leven ten offer bragt, U genoeg zal geven, en acht het dus onnoodig, UH.E.G. uit te noodigen, om bij het oprigten van de mast en eerst hijschen der vlag van de steng, daarvoor zoodanige ceremonie te verordenen, als op het gemoed der Adelborsten den meest plegtigen indruk kan maken.

De Directeur-Generaal van Marine,

J. C. RIJK.

BIJLAGE I, Bladz. 50.

PROCES-VERBAAL.

Op heden den 21. Julij des jaars 1842, hebben wij ondergeteekenden, Luitenants ter Zee 1^e en 2^e klasse J. C. PILAAR en J. J. VAN DER MOORE, ingevolge order van den Schout bij Nacht J. C. KOOPMAN, Militair Kommandant van Z. M. Instituut voor de Marine, van heden gedagteekend, ons vereenigd in Commissie tot het inspecteren van den mast, alhier van wege het Departement van Marine op gisteren aangebragt, als denzelfden, welke overgebleven is van Z. M. kanonneerboot N°. 2, op welken bodem de dappere VAN SREIJK, den 5. Februarij 1831, te *Antwerpen* den heldendood stierf. En zulks in verband met het proces-verbaal, in der tijd, bij het ontvangen van dezen mast, op het Vlaamsche Hoofd daarvan opgemaakt, door het vergelijken der op denzelven aanwezige zegels met het cachet, ons door Z.H.E.G. benevens een afschrift van gezegd proces-verbaal, ter hand gesteld, en waarvan een afdruk, verzegeld met de cachetten van de beide ondergeteekenden, aan dit proces-verbaal is geannexeerd.

Ons begeben hebbende ter plaatse op het voorplein van het Instituut, alwaar de aangebragte mast was nedergelegd, hebben wij vooreerst eene aangespijkerde looden plaat doen losmaken van de bakboordszijde der hieling, waaronder door ons is gevonden eene vierkante uithakking met een lapje linnen overdekt; op den bodem van welke uithakking door ons zijn gevonden de sporen van een zegel, hetwelk alleen door vorm en grootte, benevens eene enkele overgebleven letter, gelijkenis had met het cachet, ons tot inspectie ter hand gesteld.

Na deze opening weder op dezelfde wijze te hebben doen sluiten, hebben wij ons bij den top van den mast vervoegd, en aldaar aan den vóórkant van den dobbelsteen eene dergelijke looden plaat gevonden, waaronder, na de uithakking, eene gelijke vierkante uithakking met eenen lap linnen overdekt, op welker bodem een zeer goed bewaarde afdruk van het gezegde cachet, dien wij in alle bijzonderheden daarmede hebben vergeleken en overeenkomstig bevonden; waarna wij ook deze opening, door het aanspijkeren der looden plaat, weder hebben doen sluiten.

Ten gevolge van dit onderzoek, hetwelk alle ons opgegevene en verdere uitwendige kenteekenen van echtheid heeft opgeleverd, verklaren wij mits deze, genoemden mast te beschouwen als denzelfden, waarvan de echtheid in gemoede overtuigend is gebleken aan de Commissie, welke den 29. Februarij 1832 haar proces-verbaal daarover heeft opgemaakt, en gevolgelijk als het kostbaar overblijfsel van eenen bodem, welks Bevelhebber de eer der vlag op eene zoo hoogst luisterrijke wijze heeft gehandhaafd.

Aldus opgemaakt te *Medemblik*, ten dage voornoemd, en met onze onderteekening bekrachtigd.

Gezien
De Schout bij Nacht
Militair Kommandant,
J. C. KOOPMAN.

De Luitenants 1e. en 2e. klasse,
J. C. PILAAR,
J. J. V. D. MOORE.

BIJLAGE K, Bladz. 90.

*Aan Zijne Excellentie den Generaal der
Infanterie, Baron CHASSÉ, Opperbevel-
hebber der Citadel van Antwerpen, enz.*

*Memorie betreffende het Vlaamsche Hoofd
en de Forten Austruweel en Burght.*

Aangezien mij door Uwe Excellentie is opgedragen geworden het bevel over de middelen van defensie aan den Vlaamschen wal, zoo als dezelve zijn daargesteld door de eerstaanwezende Officieren van de Genie en Artillerie op de Citadel van *Antwerpen*, zoo heb ik vermeend, na daarover herhaalde malen mijn gevoelen medeling te hebben geuit, het geringe dier verdedigingsmiddelen onder mijne schriftelijke verantwoording te moeten opnemen en deponeren, opdat eenmaal, bij belangrijke gebeurtenissen, mijne reputatie als Hoofd-Officier der Marine, door de weinige middelen van verdediging, waarvan men zich zekerlijk, door de opsomming der forten, een verkeerd denkbeeld in het Vaderland zoude vormen, niet gekrenkt worde.

Met hetzelfde oogmerk heb ik, overeenkomstig de reglementen, een' afzonderlijken Raad van Defensie voor de positie *Vlaamsch Hoofd* en onderhoorige punten, benoemd.

Het fort *Austruweel*, liggende tegenover de bassin van *Antwerpen*, op den hoek dien de Schelde aldaar formeert, waartegenover een honderdtal vuurmonden, zoo werp- als ander geschut, is gerigt, is bezet met twee Officieren

en 50 manschappen Infanterie, en 1 Onderofficier en 4 manschappen Artillerie, gewapend met 2 stukken van 6 R Engelsch model.

Er bevindt zich in het fort eene kazemat. Het fort eenmaal, in Augustus 1831, verlaten, en het glacis doorgestoken zijnde, is de kazemat langen tijd geïnnundeerd geweest. Dit is naderhand, bij de nieuwe bezetting van het fort, wel zoo goed mogelijk hersteld, doch blijft dezelve nog immer aan natheid onderworpen: derhalve de troepen zich aldaar voor slechts korten tijd ophouden; terwijl, door het gebrek aan schietgaten, eene verdediging van dezelve, wanneer de manschappen de walgangen zouden moeten verlaten, onmogelijk is. De plaatsing der stukken is zoodanig, dat de embrasures den op het fort aankomenden dijk van weerszijden bestrijken, doch daarentegen geene de minste schuinsche rigting op den langs het fort zwenkenden dijk veroorloven; waardoor de vijand, eenmaal de embrasures gepasseerd zijnde, eene geheele zijde van het fort, noch door fraisering, noch door eenig ander middel, tegen de beklimming versterkt is, zoodat hetzelfde spoedig, en zelfs voor eene geringe vijandelijke magt, zoude moeten bukken.

Op het *Vlaamsche Hoofd* ontbreekt een behoorlijk bomvrij lokaal voor de vivres, terwijl er ook voor de troepen nimmer aan kazematten is gedacht. Hetgeen daarvan thans bestaat, werd oorspronkelijk door de *burgerij* van het dorp vervaardigd voor hare eigene veiligheid, en is daarna door de Genie afgebroken; op mijn bevel hersteld door de *burgerij* zelve; doch is er nog altoos geene zoodanige inrigting voor de *troepen* aanwezig.

De geheele waterzijde is ontbloot en open, met uitzondering van dat gedeelte, dat door het plaatsen van twee kanonneerbooten eenigermate is gedekt geworden.

Men is thans bezig het blokhuis rondom de kazerne, door afsluiting verdedigbaar te maken, en door een' bedekten weg de communicatie der batterij aan de barrière van *Austruweel*, met dat gedeelte van het dorp, eenigzins te verzekeren. Hetzelve is bezet met 5 Officieren en 250 manschappen Infanterie, 1 Officier, 2 Onder-Officieren en 11 Artilleristen, 1 Officier en 3 manschappen Genie, en gewapend met 5 kanonnen, waarvan 2 à 12 ⌘ en 3 à 6 ⌘ , benevens 2 handmortieren à 16 ⌘ ijzer, welke voornamelijk dienen tot verdediging der barrière van *Austruweel*, en gedeeltelijk op de rivier en de polders gerigt zijn.

Het fort *Burght* is bezet door 2 Officieren, 66 manschappen Infanterie, 1 Onderofficier en 6 manschappen Artillerie, en gearmeerd met 2 stukken à 6 ⌘ en 1 kanon à 6 ⌘ Engelsch model; eerstgenoemde op den Scheldedijk *Burght*, en de laatste op den polder gerigt. Aan dit fort bestaat hetzelfde gebrek als aan dat van *Austruweel*, dat er geene de minste fraisering aanwezig is tegen de beklimming van hetzelve, en dat de grachten rondom hetzelve mede op onderscheidene plaatsen, bij laag water, doorwaadbaar zijn. In de bomvrije reduit, waarin zich de troepen, na het verlies der walgangen, zullen kunnen staande houden, zijn de schietgaten zoo ondoelmatig ingerigt, dat de vijand eens tot tegen den muur genaderd zijnde, niet kan worden weggeschoten, en alzoo gemakkelijk de houten deur zal kunnen vernielen of verbranden.

In het algemeen ontbreken aan de geheele positie alle instrumenten en wapenen, welke voor het afweren eener bestorming of escaladering zouden vereischt worden.

De bemanning, hier voor iedere plaats der positie afzonderlijk vermeld, schijnt, over het algemeen, in juiste verhouding met de verdere weinige defensie te staan.

De open Schelde-dijk maakt de communicatie der forten onderling moeilijk, hetwelk tusschen het fort *Burght* en het *Vlaamsche Hoofd* nog geheel onmogelijk wordt door de bestaande coupure.

Echter vertrouw ik, dat Uwe Excellentie en de verdere Leden van den Raad van Defensie, alhier tegenwoordig, genoegzaam of te wél met mijn persoonlijk karakter bekend zullen zijn, om deze mijne ontwikkeling voor iets anders op te nemen, dan alleen voor mijne eigene verantwoording; zijnde de Kommandanten der onderscheiden punten door mij, overeenkomstig de bevelen van Uwe Exc., van Instructien voorzien, om met hunne geringe middelen van defensie nog de krachtdadigste tegenweer te bieden, waarin dezelve zullen ondersteund worden door de Marine onder mijne bevelen, zooveel als zulks de tegenwoordige ligging der vaartuigen ter dekking der Citadel aan de waterzijde, veroorlooft.

Vlaamsche Hoofd, 22. November 1832.

*De Kapitein ter Zee, Kommandant van Z. M.
Zeemagt vóór Antwerpen en Vlaamschen
oever tegen over de Stad,*

KOOPMAN.

BIJLAGE L, Bladz. 115.

*Aan de Kommanderende Officieren van
Z. M. kanonneerbooten vóór Antwerpen.*

Vlaamsche Hoofd, den 22 December 1832.

Daar het zoude kunnen plaats hebben, dat de gelegenheid van wind en weder of het bekomen van bevelen

verhinderen zoude, dat men met de vaartuigen eene retraite naar de Beneden-Schelde zoude kunnen ondernemen, en het den ondergeteekende van het hoogste belang voorkomt, dat er geen van 's Konings vaartuigen in 's vijands handen valle, zoo worden de kommanderende Officieren van des ondergeteekenden divisie gelast, om alles voor te bereiden, om, met den meesten spoed, wanneer daartoe door hem order zal worden gegeven, hunne vaartuigen, met redding der manschappen en het vernagelen van het geschut, te vernielen.

Z. M. kanonneerbooten n°. 5, 7, 8, 10 en 12 op de rivier gelegen, kunnen derzelver manschappen ontschepen op de Werf bij het staketsel of aan de kade der Citadel, en zullen de Kommandanten dier vaartuigen daarna dezelve in den grond kappen en doen zinken, zoo het mogelijk is, op die hoogte tusschen het haventje der Citadel en de bank bij de coupure, dat daardoor het vaarwater voor eenigen tijd onbruikbaar wordt gemaakt.

De Ekwipaadjn van Z. M. kanonneerbooten n°. 6 en 4 op de Schelde, en van de op de polders liggende booten, kunnen op het *Vlaamsche Hoofd* of fort *Burght* worden gedebarqueerd; terwijl de kommanderende Officieren der vaartuigen op de polders, die met laag water op den grond vallen, om die reden gehouden zijn, na alvorens het kruid over boord te hebben geworpen en het geschut te hebben vernageld, den brand in de vaartuigen te steken.

De moed en het beleid der kommanderende Officieren is den ondergeteekende te wél bekend, om zich niet verzekerd te houden, dat de opgegeven bevelen in weinige oogenblikken zullen kunnen volvoerd.

*De Kapitein ter Zee, kommanderende
Z. M. Zeemagt vóór Antwerpen.*

KOOPMAN.

BIJLAGE M, Bladz. 121.

*Aan den Kommandant van Z. M. Zeemagt,
gestationneerd geweest vóór Antwerpen.*

Aire, den 8^e Januarij 1833.

Ik heb de eer, UEd. Gestrenge te rapporteren, dat, ter voldoening aan UEd.G. order, in den avond van den 23^e December 1832, met mijne onderhebbende kanonneerboot dadelijk ben onder zeil gegaan met een Z. O. flauw koeltje, om de vijandelijke batterijen, gelegen benoorden het bassin, te passeren, en den bodem, zoo er mogelijkheid toe was, tot *Lillo* te brengen. Daar echter onder de stad de koelte nog verminderde, en het geweervuur van de kade reeds begon, doch door de ebbe avancerende, besloot ik niet te ankeren, in de hoop van, na de stad gepasseerd te zijn, de koelte zoude wakkeren, waarin ik evenwel werd te leur gesteld, en alwaar dadelijk een hevig kanon- en bomvuur op den bodem begon te spelen, waardoor de romp en het tuig zwaar werden beschadigd. Geheel stil zijnde, liet ik verder boegseren, doch door den loop van stroom geraakte aan den Brabandschen wal vast, waarop ik dadelijk een werp liet uitbrengen en vlot haalde, en waarbij het werp verloren raakte. Op de hoogte van *Pijp-Tabak* ondervonden wij wederom het kanonvuur, doch in minderen graad, dan altoos onder een hevig geweervuur van beide oevers. Zulks duurde voort tot voorbij de *Blaauwe Hoef*, alwaar alstoen wederom aan den grond geraakte, — en alstoen geen werp meer hebbende uit te

brengen, en de vloed reeds in het water was, waardoor het vooruitzigt, van de forten *St. Marie* en *Philip* te kunnen passeren, verloren was, — zoo vermeende ik, om de ekwipaadje, welke reeds zoo wonderlijk gespaard was (als hebbende geene dooden noch geblesseerden), verder te behouden, en, na de stukken vernageld te hebben, ons aan de *Franschen* te moeten overgeven.

UEd. Gestrenge is te veel met de gelegenheid bekend, om dit rapport verder uit te breiden. Ik hoop getoond te hebben, dát te hebben bewerkstelligd wat men van eene gunstige gelegenheid zoude hebben kunnen denken.

De adelporst HOEK, de matrozen VAN DER MEER, BLAD en VAN WIJCK hebben den grootsten ijver aan den dag gelegd.

Ik heb de eer met achting te zijn,

De Luitenant 1^e klasse,

MEESMAN.

BIJLAGE N, Bladz. 129 en 135.

*Aan Zijne Excellentie den Directeur-Generaal
voor de Marine, te 's Gravenhage.*

Vlaamsche Hoofd, den 26 December 1832.

Wij hebben de eer, Uwe Excellentie te rapporteren, dat op heden den 26 December, omstreeks den middag, de Fransche Infanterie bezit genomen hebbende van de forten *Burght* en *Austruweel*, ook naar het *Vlaamsche Hoofd* is overgestoken, waarna aldaar de manschappen

der Landmagt, op last van den Opperbevelhebber, derzelver wapenen hebben nedergelegd, en met vaartuigen die door de Franschen werden aangebragt, naar de Citadel zijn overgevoerd.

De Kapitein ter Zee KOOPMAN, met deszelfs onderhoorige Officieren en Schepelingen, alleen op het *Vlaamsche Hoofd* overblijvende, zijn, in den avond, omstreeks 5 ure, twee Stafofficieren namens den Franschen Maarschalk GÉRARD aangekomen, welke den Kapitein ter Zee KOOPMAN hebben aangezegd, order te hebben bekomen, den Kommandant der Marine te moeten overbrengen naar het Hoofdkwartier van gezegden Franschen Opperbevelhebber, en dat de Officieren derzelver wapenen moesten nederleggen. Alhoewel met de (volgens derzelver voorgeven) ontvangen bevelen strijdig, veroorloofden de genoemde Stafofficieren den Kapitein ter Zee KOOPMAN, den degen te behouden tot dezelve zoude zijn aangekomen in het Fransche Hoofdkwartier.

De drang der omstandigheden geen en anderen uitweg overlatende, zagen de Officieren van de Zeemagt vóór *Antwerpen*, zich verplicht, met diep geroerd gemoed hunne wapens neder te leggen, die zij vermeenen ter eere van hun Vaderland en den besten der Koningen, nimmer onwaardiglijk te hebben gevoerd. Derzelver Kommandant nam daarop op de roerendste wijze afscheid van hen, met wie hij zóó veel lief en leed had verduurd; verklaarde in weinige woorden zijne gehechtheid aan allen, en verzocht hen, zich overtuigd te houden, dat, wat de vijand ook met hem voor mogt hebben, hij nimmer de eer van Oud-Nederland en den onbevleeten naam van 's Rijks Marine uit het oog zoude verliezen. Instantelijk verzocht zijn onderhebbende Etat-Major, — die dien braven Kommandant op het hoogst vereerde, en voornamelijk in

de laatste omstandigheden dat respect vermeerderd gevoelde door de gedachte, dat hij niet vreesde, voor zich zelve eene aanmerkelijke verantwoordelijkheid op zich te nemen, om ons aller eer te behouden, en niet 's Lands vaartuigen tegen 's Lands verdedigers elders te zien aangevoerd, — het lot van hunnen dierbaren Bevelhebber te deelen. De bevelen van de Stafofficiëren waren echter daarmede strijdig. De Kapitein ter Zee KOOPMAN nogmaals een zijner waardig afscheid van ons genomen hebbende, is daarop, verzeld van den Luitenant 2e klasse P. BRUINING, de beide Stafofficiëren gevolgd, nadat alle wapenen tegen reçu waren overgeleverd. De laatste berigten, overgebracht door eenen der roeijers, uit de Citadel, brengen mede, dat de brave Kommandant naar het Hoofdkwartier is overgevoerd.

De Officiëren en verdere Schepelingen van Z. M. Zee-magt vóór *Antwerpen*, bevinden zich nog immer op het *Vlaamsche Hoofd*, afwachtende hetgeen men over dezelve zal besluiten. Hoezeer het ook hen op het grievendste heeft getroffen, zulke beleedigende behandeling te moeten ondergaan, getroosten zij zich ook dit door het bewustzijn, dat zulks voornamelijk is voortvloeiende uit de meerdere pligtsbetrachting voor het Vaderland, waartoe derzelver onvolprezen Bevelhebber hen heeft in staat gesteld, en gevoelen zij, dat, hoe grooter de haat van den overmagtigen vijand tegen hen is, zooveel meer de redenen die daartoe aanleiding hebben gegeven, denzelven in zijne plannen moeten hebben tegengewerkt.

De Luitenants ter Zee, 1° klasse.

ALLEWAERT.

SCHRÖDER.

BAARS.

BIJLAGE O, Bladz. 132, Noot 1.

Aan den Koning.

SIRE!

De ondergeteekenden, ingezetenen van *Amsterdam*, nemen eerbiediglijk de vrijheid, Uwe Majesteit te kennen te geven:

Dat zij, getroffen bij het vernemen der bijzonderheden van het door den Kolonel en Kapitein ter Zee J. C. KOOPMAN gehouden manmoedig gedrag, zoowel vóór als staande het beleg der Citadel van *Antwerpen*, gedurende de maand December 1832, en niet minder na deszelfs overgave bij Kapitulatie, onderling het besluit genomen hebben, aan Zijn WelEdel Gestrenge, ten blijke hunner hulde, eenen *Eere-degen* aan te bieden.

Wendende zij ondergeteekenden zich alzoo tot Uwe Majesteit, met het eerbiedig verzoek, dat het Uwe Majesteit behagen moge, aan den Kolonel en Kapitein ter Zee J. C. KOOPMAN te vergunnen, om gemelden *Eere-degen*, zoowel *in-* als *buiten* dienst, bij alle gelegenheden, wanneer het Zijn WelEdele Gestrenge zal goeddunken, en diensvolgens ook bij verschijning vóór den Persoon van Uwe Majesteit, te mogen dragen, en van die vergunning den verzoekers, onderteekenaars, Uwer Majesteits besluit goedgunstiglijk te willen doen uitreiken, opdat de ondergeteekenden zich in staat gesteld mogen zien, om, bij de aanbieding van het bedoeld *Eere-wapen* aan den Kolonel en Kapitein ter Zee KOOPMAN, tevens het bewijs van Uwer Majesteits vergunning daartoe, te kunnen voegen.

't Welk docnde, enz.

Volgen de onderteekeningen.

Amsterdam, 30 April 1833.

's Gravenhage, 22 Mei 1833.

De Directeur-Generaal voor de Marine,

Gezien Zijner Majesteits besluit van den 16, dezer, N° 23, genomen op het dezerzijdsch rapport van den 7. bevorens, N° 74, uitgebragt op het adres van eenige ingezetenen van *Amsterdam*, houdende verzoek, dat aan den Kapitein ter Zee J. C. KOOPMAN moge worden vergund het dragen van eenen *Eere-degen*, welken zij voornemens zijn denzelven aan te bieden, wegens zijn manmoedig gedrag, gehouden zoowel vóór als staande het beleg der Citadel van *Antwerpen*, en na de overgifte dier sterkte bij Kapitulatie;

En hij, Directeur-Generaal, belast zijnde met de uitvoering van dlt besluit,

Heeft goed gevonden:

Aan de adressanten te kennen te geven, dat Zijne Majesteit, bij Hoogstdeszelfs voorschreven besluit, hun bovengemeld verzoek heeft gelieven in te willigen, waarvan bij deze ook mededeeling wordt gedaan aan den Kapitein ter Zee KOOPMAN, tot deszelfs informatie.

De Directeur-Generaal voornoemd,
C. J. WOLTERBEEK.

BIJLAGE P, Bladz. 132.

*Aan Zijne Excellentie den Directeur-Generaal
voor de Marine, te s'Gravenhage.*

Vlaamsche Hoofd, 28 December 1832.

Uit het rapport, hetwelk aan Uwe Excellentie op gisteren door de Luitenants 1^e klasse ALLEWAERT, SCHRÖDER en BAARS is toegezonden, zal Uwe Excellentie vernomen hebben het gebeurde tot op den dag van gisteren, alsmede, dat ik den Kapitein ter Zee KOOPMAN heb vergezeld naar het Hoofdkwartier van den Franschen Maarschalk. Aldaar aangekomen, onder geleide der beide in het vorig rapport vermelde Staf-Officieren, werd de Kommandant met mij gebragt in tegenwoordigheid van den Maarschalk, welke den Kommandant op de meest ongepaste en terugstootende wijze ontving, en, zonder eenig woord tot hem te rigten, bevel scheen te geven, ons naar deszelfs *Chef van den Generalen Staf* te voeren, hetwelk ten minste hierop geschiedde. De Generaal ST. CYR NUGUES vraagde den Kapitein ter Zee voornoemd naar deszelfs naam, rang en betrekking, en ging daarna over, denzelven voor te houden, dat, in het voorstel der Kapitulatie, de Generaal der Infanterie Baron CHASSÉ zich noemde *Opperbevelhebber der Citadel van Antwerpen en van 's Konings Zeemagt vóór de Stad*; of derhalve de Kapitein ter Zee zich onder deszelfs bevelen erkende? Dit beëamd zijnde, ging de Generaal voort, denzelven te zeggen, dat de Kapitulatie gesloten was door den

Generaal, dien hij, Kapitein ter Zee, als Opperbevelhebber erkende; dat die Kapitulatie de voorwaarde inhield der *overgave van de vaartuigen*, en desniettemin die vaartuigen, welke hij toen als *Fransch* eigendom beschouwde, door hem Kommandant waren in den brand gestoken of in den grond gekapt.

Hierop antwoordde de Kommandant nagenoeg aldus: dat hij zich zekerlijk erkende onder de bevelen van den Generaal CHASSÉ te behooren, en zelfs als Lid van den Raad van Defensie had geadsisteerd bij het opmaken van het aan den Maarschalk ingezonden *voorstel* van Kapitulatie; dat echter dit *voorstel* door den Maarschalk *verworpen*, en een geheel *ander* van de *Fransche* zijde aangeboden zijnde, hij, Kapitein ter Zee, als Lid van den Raad zich niet alleen daarmede niet vereenigde, maar tegen de aanneming protesteerde, en aanbood om met vier honderd matrozen zich bij een duizend vrijwilligers der Infanterie te voegen, ten einde den op handen zijnden storm af te wachten, daar, bij het mislukken der afwering, als voorwaarde ook *dán* weinig meer dan krijgsgevenschap konde voorgeschreven worden door den vijand. Zulks vond echter in den Raad geen' ingang; en hierop verzocht hij Kapitein ter Zee aan den Generaal CHASSÉ, dat Dezelve zich alsdan wilde onttrekken aan het *Kommandement der Marine*; waarop door den Generaal *toestemmend* geantwoord zijnde, hij Kapitein ter Zee, — zich alstoen *geïsoleerd* beschouwende, — dus *vóór het sluiten der Kapitulatie* niet meer, als *Kommandant der Marine*, tot dat *Opperkommandement* behoorde, en dientengevolge met zijne Scheepsmagt gehandeld had, zoo als dit met *zijne* pligten als Vlootvoogd overeen te brengen was, doch zich daarna, in zijne *andere* betrekking van *Kommandant van het Vlaamsche Hoofd en onderhoorige*

forten, derwaarts begeben had, om den verderen uitslag af te wachten.

De Generaal ST. CYR NUGUES erkende vervolgens, dat deze handelwijze van hem Kommandant, die was van een' man van karakter en moed; doch, alhoewel dit appreciërende, tevens moest aanmerken, dat hij Kapitein ter Zee de Marine onttrokken had aan de voorwaarden der Kapitulatie, en alzoo beschouwd moest worden als *krijgsgevangen op het slagveld gemaakt*; waarom de Maarschalk Graaf GÉRARD hem Generaal had bevolen, den Kommandant deszelfs degen af te vragen.

De Kapitein ter Zee meergemeld voldeed hieraan, onder bijvoeging, dat, indien al zijne handelwijze eene min voordeelige krijgsgevangenschap ten gevolge had, hij hoopte, dat zich dit niet mogt uitstrekken tot zijne Officieren en verdere onderhoorige Schepelingen, welke niets hadden verrigt dan het nakomen *zijner* bevelen.

Daarop werd de Kommandant naar eene Buitenwacht gevoerd, waar de Generaal RULHIÈRES zijn kwartier hield. Niettegenstaande des Generaals beleefdheid, moesten wij ons op een strooleger, verkleumd van de koude, behelpen.

Des anderen daags, 27 December, vervoegde zich de Generaal RULHIÈRES naar des Maarschalks Hoofdkwartier, en zeide, bij zijne terugkomst, dat de Kapitein ter Zee naar *Berchem* zoude worden vervoerd, en ik naar het *Vlaamsche Hoofd* moest terugkeeren. Kort daarop is de Kommandant dan ook, onder het geleide van eenen Overste der Gens d'armes, naar het Hoofdkwartier overgebracht. Des avonds bragt men mij een verlot voor den *Adelborst VAN DE VELDE*, om zich bij den Kommandant te vervoegen, om in krijgsgevangenschap bij hem te verblijven, welke, na mijne komst op

op het *Vlaamsche Hoofd*, derwaarts werd gebragt. Men heeft mij gezegd, dat wij ons niet behoeften te verontrusten, dat onze Kommandant eene behandeling zoude ondergaan, die niet overeenkwam met die van een' man van eer.

Eindelijk heeft meergemelde Kommandant mij den last gegeven, aan Uwe Excellentie kenbaar te maken, dat, zoodra Zijn WelEdelGestrenge op de plaats zijner bestemming zal aangekomen zijn, en de gelegenheid zulks toelaat, hij Kommandant Uwe Excellentie het rapport zal doen geworden wegens het gehouden gedrag der Heeren Officieren gedurende de krijgsverrigtingen, en mij tevens opgedragen, aan Uwe Excellentie het gebeurde, waarvan ik ooggetuige was, te rapporteren; en te melden, dat hij zich vleit, dat zijne verrigtingen en de vernietiging onzer Zeemagt vóór *Antwerpen*, waarvoor hij thans eene zoo onheusche behandeling van den Franschen Opperbevelhebber ondergaat, Uwer Excellenties goedkeuring zullen mogen wegdragen. Daarvan bij voorkomende gelegenheid de verzekering te bekomen, zal Z.W.E.G. voornaamste belooning zijn, en het lot zijner krijgsgevangenschap aanmerkelijk verzachten.

Ik vlei mij, hiermede voldaan te hebben aan de mij door den Kapitein ter Zee KOOPMAN opgedragen last, en voeg hierbij, dat alle de Zee-Officieren, die zich thans allen op het *Vlaamsche Hoofd* bevinden, hopen, spoedig hetzelfde lot met hunnen Bevelhebber te deelen.

De Luitenant ter Zee 2e klasse,

P. BRUINING.

BIJLAGE Q 1—4, Bladz. 138.

*Dagorder voor 's Rijks Zeemagt vóór
Antwerpen, en de vóór de onderhoo-
rige fortén gestationneerde 'sKonings
schepen en vaartuigen van Oorlog.*

Dappere Zeelieden!

Aan Uwe heilige roeping voldeedt Gij met eene nooit gekende geestdrift en volharding. Dáárom wordt U op dezen dag geschonken het bewijs van aandenken, waarmede de Koning U, voor Uwe trouw aan Hem en liefde voor het Vaderland, vereert.

Hoogst aangenaam is het mij, dat ik geroepen ben, dit Eermetaal aan U te doen uitreiken; dat ik daarbij, *in naam des Konings*, tot U, van Hoogstdeszelfs welgevallen, erkentenis en verder vertrouwen op Uwen moed, openlijk mag gewagen. Over deze zoo wélverdiende goedkeuring ontvangt Gij in dit oogenblik mijne gelukwensen. Zij blijve in Uwe harten gegrift! Zij strekke U tot prikkel bij het vervullen van alle de op U rustende pligten!

Het Vaderland, ja geheel *Europa* houdt het oog gevestigd op onze alomme met roem bekende Zeemagt en verdedigers van Hollands vlag, tot welker behoud onze onvergetelijke VAN SPEYK met zooveel edelmoedigheid zich zelven heeft opgeofferd, en den heldendood is gestorven.

's Konings Zeemagt zal dan ook onoverwinnelijk zijn, zoo lang de gedachte aan dien held, den braven Zeeman

bezielt , en de vlag verdedigd wordt door Uwe waardige Bevelhebbers, waaraan Uw Vorst 's Rijks bodems toevertrouwde, en door dapperen gelijk Gij, die voortaan vriend en vijand zult te gemoet treden, versierd met het eervol blijk Uwer *Trouw aan Koning en Vaderland!*

Leve de Koning!

De Directeur-Generaal voor de Marine,

C. J. WOLTERBEEK.

's *Gravenhage*, 28. Maart 1832.

Wij WILLEM, bij de Gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz. enz. enz.

Willende aan hen, die zich, tijdens het beleg der Citadel van *Antwerpen*, in de maand December 1832, op die sterkte en onderhoorige forten, mitsgaders op de flotille op de *Schelde* vóór *Antwerpen*, hebben bevonden, een openlijk bewijs van aandenken verleen; en;

Op de rapporten van den Directeur-Generaal van Oorlog, van den 20. Januarij jl. en 20. Februarij daaraanvolgende, kabinet litt. Y en R;

Gelet op de nadere rapporten van genoemden Directeur-Generaal, van den 1. en 26. Mei jl., n°. 70 en 53;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Aan allen die zich, tijdens het voorschreven beleg, op de *Citadel van Antwerpen* en bijliggende forten aan het *Vlaamsche Hoofd, Burght, Zwijndrecht* en *Austruweel*, mitsgaders op *Onze flotille op de Schelde*

vóór Antwerpen, hebben bevonden, zal Onzentwege eene bronzen medaille worden uitgereikt.

Art. 2. Op de vóorzijde dier medaille, zal de meer-genoemde sterkte, in de gedaante van eenen *Vijfhoek*, worden afgebeeld, en daarin de woorden :

CITADEL VAN ANTWERPEN.

geplaatst; terwijl op de keerzijde, in eenen laauwerkrans, van boven gesloten en gedekt door Ons gekroond naamcijfer, de woorden :

DECEMBER 1832.

het tijdstip zullen herinneren, gedurende hetwelk onze krijgsmagt zoo roemrijk een allerhevigst en altoos denkwaardig beleg heeft uitgestaan, enz.

Gegeven te 's *Gravenhage*, den 31. Mei des jaars 1833, van Onze Regering het twintigste.

WILLEM.

Van wege den Koning,

J. G. DE MEY VAN STREEFKERK.

Dagorder, voor te lezen op den 24.
Augustus 1833.

Dappere Zeelieden !

Bij den welkomstgroet na Uw terugkeeren uit *Frankrijk* op den Vaderlandschen bodem, werd U de toezegging gedaan, dat nader eene uitgifte zoude plaats hebben van het bewijs van aandenken aan Uwen verkregen roem, als *deelgenooten der verdediging van de Citadel*

van Antwerpen en onderhoortge fortén, mitsgaders van de flotille op de Schelde vóór Antwerpen.

Die dag is thans aangebroken, — een dag, dubbel gedenkwaardig; want met U viert heden de geheele Natie dankbaar en blijmoedig het geboortefeest van onzen beminden Koning, den Vader des Vaderlands.

Ontvangt dan, dappere Zeelieden! in dit oogenblik het gedenkteeken van den *Vijfhoek*, hetwelk de Vorst U toekende tot loon van volharding, dapperheid en waren heldenmoed.

Gij hebt dat eermetaal allezins verdiend, daar niet alleen door U aan onze alom geachte *Hollandsche Vlag* nieuwen luister is bijgezet, maar bovendien *de met eigen hand vernielde vloot, de sprekenste bewijzen heeft opgeleverd, wat Vaderlandsliefde vermag, zelfs bij het dreigendste gevaar, in de moeilijkste oogenblikken.*

Deze Uwe daden staan dan ook voor altoos in de geschiedrollen van Nederland opgeteekend, en zoowel Uwe tijdgenooten als de late nageslachten zullen steeds met erkentenis gedenken aan de *Zeelieden*, die, op het voetspoor van hunnen heldhaftigen Bevelhebber, den braven Kapitein ter Zee KOOPMAN, na den heetsten strijd, vervoerd op vreemden bodem, hun lot geduldig wisten te dragen ter eere van hunnen Vorst en het dierbaar Vaderland.

Leve de Koning!

De Directeur-Generaal voor de Marine ,
C. J. WOLTERBEEK

's Gravenhage, den 19. Augustus 1833.

Den HoogEdelGestrengen Heer
KOOPMAN, *Kolonel ter Zee,*
enz., enz., enz.

Amsterdam, den 22. October 1834.

Toen, in het jaar 1831, het gansche Vaderland met de grootste deelneming zijne oplettendheid vestigde op de belangrijke vesting, tot welker verdediging U Hoog Edele Gestr. zoo krachtdadig medewerkte, bleef hetzelfde ook niet doof bij de roepstem onzer Commissie, om voor 's Lands manhaftige verdedigers een blijk van erkentenis te verzamelen, en daarvan een duurzaam bewijs daar te stellen.

Wij zijn thans in de gelegenheid, dit bewijs aan elk een' die aan dat beleg deel nam en 's Lands eer hielp verdedigen, uit naam onzer Landgenooten, aan te mogen bieden. Onze eerste pligt is het dan ook, dit aan U HoogEdeleGestrenge te doen. Onder Uwe orders stond de flotille, die zoo manhaftig die verdediging bijstond,

Uw naam staat evenzeer in 's Lands jaarboeken geprent, als de verdediging van *Antwerpens* Citadel eene schoone bladzijde van 's Lands geschiedenis uitmaakt.

Wij vertrouwen en vleijen ons dan ook, dat U Hoog EdelGestr., den hiernevensgaanden gedenkpenning wel zult gelieven aan te nemen. Wij hopen, dat U Hoog EdelGestrenge het aanbod van denzelfen zult willen beschouwen als een gering blijk van erkentenis van het dankbare Vaderland aan UHed.Gestrenges hooge verdiensten, en als een bewijs van den hoogst mogelijken

eerbied onzer Commissie, waarmede wij de eer hebben ons te noemen,

Uw HoogEdelGestr. dienstwillige Dienaren,
*De Commissie van erkenenis voor de
 strijders op de Citadel van Antwerpen,
 en de Schelde,*

F. VAN DE POLL, Voorzitter.

J. P. VAN WALRÉE, Secretaris.

BIJLAGE R 1 EN 2, Bladz. 140.

*Aan Zijne Excellentie den Directeur-Generaal
 voor de Marine, te 's Gravenhage.*

Aire, 8. Januarij 1833.

Ik heb de eer, Uwe Excellentie te rapporteren, dat ik op gisteren, met de onder mijne bevelen zijnde Marine, te dezer plaatse, ons aangewezen als verblijfplaats gedurende onze krijgsgevangenschap, ben aangekomen, en van de eerste oogenblikken van rust onmiddelijk gebruik maak, om Uwe Excellentie het gebeurde sedert het oogenblik mijner gevangenschap, bekend te maken.

Van de rapporten der Luitenants 1^e klasse ALLEWAERT, SCHRÖDER en BAARS, en van den Luitenant P. BRUNING (1), heb ik noodig geoordeeld, aan Uwe Exc., onder bijlagen L^a A en B, afschriften te doen toekomen, welke zullen strekken voor duplikaat, aangezien het mij niet bekend is, dat dezelve behoorlijk bij Uwe Exc. zijn ontvangen.

(1) Zie hierboven Bijlagen N en P, bladz. 169--171 en 174--177.

Uit het in het laatstgemelde rapport voorkomende, zal Uwe Exc. hebben ontwaard, dat men mij, door eenen Overste der *Gendarmerie*, verzeld van eene wacht *Gens d'armes*, heeft weggevoerd, niettegenstaande mijn verzoek om verschoond te mogen worden van, over dag, tusschen de *Gens d'armes*, langs de stad *Antwerpen*, te voet te worden overgebracht. Mijn aanbod van voor eigene rekening een rijtuig te huren, of wel, zoo dat niet kon geschieden, *des avonds* te mogen worden vervoerd — alles was te vergeefs: ingevolge de bevelen van den Maarschalk-Generaal GÉRARD, konde hieraan niet worden voldaan. Ik moest alzoo het grievende ondervinden van, door duizenden van het Antwerpsche gepeupel verzeld, twee uren, langs omwegen, naar *Berchem* te marcheren, en aldaar in een ellendig bierhuis, in eene vuile kamer, door *Gendarmerie* bewaakt te worden, alwaar ik geheel *au secret* gehouden werd. In dezen staat heb ik 24 uren met ellendig voedsel moeten verblijven, en, zoo het schijnt, is dit alleen opgeheven geworden op het verzoek van eene menigte der wélgesteldste ingezetenen van *Antwerpen*, die waarschijnlijk dringend verlangd hebben, mij te mogen zien; aan wie dan ook de toegang eindelijk tot mij, door den Graaf GÉRARD veroorloofd is.

Ondertusschen was mij ter oore gekomen, dat de Luitenant ter Zee 1e klasse MEESMAN en zijne ekwipaasje krijgsgevangen was gemaakt, en dat bij derzelver overbrenging door *Antwerpen*, het laaghartig gepeupel zich niet ontzien had, dien Officier (in den waan, dat ik het zelf was) en zijne manschappen, in hunnen ongewapenden staat, met steenen en slijk te werpen, onder het uiten van scheldwoorden; waarbij drie manschappen kwetsuren hebben bekomen. Toen derhalve gemelde

Heeren uit *Antwerpen*, in tegenwoordigheid van den Adelborst VAN DE VELDE, mij eenig aanbod deden, om mijn lot eenigermate te verzachten, heb ik dit *van die zijde* niet kunnen aannemen, en zulks volstandig van de hand gewezen.

In den namiddag van 28 December werd ik eindelijk door de *Gens d'armes* in een beter burgerhuis overgebracht, en op eigen kosten verpleegd, immer bewaakt door de *Gens d'armes*. Op denzelfden avond heeft de Graaf GÉRARD mij door een' Staf-Officier doen weten, dat hij, op verzoek van den Generaal CHASSÉ, voornemens was, mijn lot in krijgsgevangenschap eenigermate te verbeteren. Ten gevolge hiervan, en van het meerdere daarbij voorgekomene, heb ik in den avond van 29 December eene in haast geschrevene missive aan den Generaal CHASSÉ afgezonden, en Uwe Excellentie een afschrift doen geworden; doch niet wetende, of hetzelfde behoorlijk in Uwer Excellenties handen is gekomen, zoo leg ik daarvan een afschrift, Litt. C, hiernevens aan Uwe Excellentie over,

In den vroegen ochtendstond van 30 December werd mij door eenen Staf-Officier mijn zijdgeweer teruggebracht, en kenbaar gemaakt, van onmiddelijk naar de Citadel te moeten vertrekken, hetwelk, met toestemming van den Officier der *Gens d'armes*, met een rijtuig heeft mogen plaats hebben.

Bij mijne aankomst aldaar, zag ik juist mijne Schepeelingen (waaronder zich ook reeds de Luitenant MEESMAN en ekwipaasje van kanonneerboot N° 8 bevond) den marsch naar de plaats hunner krijgsgevangenschap aannemen. Zoodra dezelve mij ontwaarden, gaf aller luidruchtig gejuich hunne deelneming over het wederzien, mij op de vleijendste wijze te kennen; waarna ik met

Zijne Excellentie den Generaal CHASSÉ mede de Citadel van *Antwerpen* heb verlaten, en per rijtuig van *Burght* naar *SintNicolaas*, de eerste haltplaats der Colonne krijgsgevangenen, ben vertrokken. Te wél met den geest der Schepelingen bekend zijnde, en om, voornamelijk in den staat waarin zij thans verkeerden, nog mogelijk mijn gezag en de discipline in het algemeen te blijven handhaven tot voorkoming van ongeregeldheden, die welligt eenige schande aan den Hollandschen naam buiten onze gewesten, zouden veroorzaken, heb ik noodig geoordeeld, mij aan het hoofd mijner matrozen te stellen, en met hen *te voet*, zoo lang mijne krachten zulks zouden toelaten, die vermoeijende dagelijksche marschen, die wij te gemoet zagen, te ondernemen; ten gevolge waarvan ik dan ook op den 31^e December van *Sint Nikolaas* met dezelve ben vertrokken naar *Sevenecke*, den 1^e Januarij 1833 van *Sevenecke* naar *Deinze*, den 2^e van daar op *Kortrijk*, den 3^e van *Kortrijk* op *Iperen*, den 4^e van *Iperen* op *Popperinghen*, den 5^e van daar op *Cassel*, den 6^e van *Cassel* op *St. Omer*, en den 7^e van *St. Omer* op *Aire*, de plaats onzer bestemming; — het escorte immer door een Fransch regiment.

Het is met verwondering, dat ik Uwe Excellentie kan betuigen, dat deze marschen, waaronder, door omwegen, ter vermijding der stad *Gent*, dagen zijn geweest, waarop men 9 uren heeft moeten loopen, terwijl meestentijds ellendig nachtverblijf en voeding geene behoorlijke rust of herstel van krachten veroorloofden, door mij, zonder onderweg in de noodzakelijkheid te zijn geweest, tusschenbeide op rijtuigen te moeten uitrusten, zoo als met verscheidene Hoofd- en andere Officieren der Land- en Zeemagt het geval was, zijn volbragt geworden. Dit mijn voorbeeld heeft dan ook immer gestrekt, de minderen,

waaronder vele vrijwilligers, te doen zien, dat ik met hen de ellende, waaraan zij in dit jaargetijde waren blootgesteld, volgaarne deelde; en zij alzoo gehouden waren, hunne onvergenoegdheid, welke soms door den slechten toestand waarin wij verkeerden van zeldzaam warme spijzen te genieten en immer in koude, vochtige kerken of uitgewoonde gebouwen op stroo te vernachten, zich wel eens openbaarde, te onderdrukken. Hierdoor heb ik het genoeg, Uwe Excellentie te kunnen rapporteren, dat ik met allen, overeenkomstig den nominatieven staat welken ik hierbij overleg, zonder de minste ongeregeldheid, doch doodelijk vermoeid en afgemat, alhier ben aangekomen.

De situatie van alle de Officieren en vele der manschappen, is echter deerniswaardig. Daar het vernielen der vaartuigen, onder hevig geweervuur van de kade en van het dorp *Burght*, met den meesten spoed moest geschieden, hebben de Officieren nagenoeg niets van het hunne kunnen redden; en zoo zulks al ware geschied, zoude het toch op het *Vlaamsche Hoofd* weder verloren zijn gegaan, zoo als met mij, bij mijn overhaast vertrek van daar, heeft plaats gehad; dewijl de Fransche soldaten, in groot aantal in mijne woning gedrongen, aldaar genoegzaam al het mijne ontvreemd of vernield hebben. Ik bevind mij derhalve op het oogenblik, met alle de Heeren, alhier van gelden ontbloot.

Dit leed weegt echter niet op tegen het genoeg, dat wij allen smaken over de krachtdadige weigering van onzen geëerbiedigden Koning tot ontruiming van de beide goede sterkten *Lillo* en *Liefkenshoek*, welke ontruiming eene der voorwaarden van de zoogenaamde *kapitulatie* was, tot dewelke ik niet ben toegetreden. Wij zullen dus alhier verder met geduld de toekomst te gemoet zien.

De manschappen zijn alhier gekaserneerd, en de Officieren moeten voor eigen rekening in logementen of appartementen gehuisvest zijn; en blijf ik met de Officieren, op uitnoodiging van den Franschen Kommandant, de ekwipaadjn in de kazernen surveilleren.

Zoo welligt door het Departement van Oorlog andere schikkingen voor de betaling der troepen of de tractementen der Officieren, worden genomen, zoo neem ik de vrijheid, Uwe Excellentie te verzoeken, daar ik als het ware thans in krijgsgevangenschap met mijn Korps op mij zelven sta, en men onzer daardoor, bij eenigen te nemen maatregel van het Departement van Oorlog, niet zoude gedenken, Uwe Excellentie hierop opmerkzaam te maken, daar het mij aangenaam zoude zijn, de Heeren Officieren, op hun deswege gedaan verzoek, eenige inlichtingen te geven.

Ik vereer mij als nog, Uwe Excellentie ter kennis te brengen, dat de Generaal CHASSÉ, op mijne voorloopige of eerste voordragt, te gelijk met eene voorloopige benoeming bij de Landmagt, in naam des Konings, tot Ridders der Militaire Willems-Orde 4e klasse heeft benoemd: den Adelborst 1e klasse A. HOEK, voor deszelfs vóór *Antwerpen* herhaaldelijk betoond manmoedig gedrag; de matrozen der 1e klasse J. HAGENAAR en der 2e klasse B. ROOMSMA, voor derzelver bewezen diensten en kloekmoedigheid in het nachtelijk overbrengen der dépêches, waarvan ik meermalen in mijne rapporten gewaagde (1); en den matroos J. J. ROBERT, voor het herstellen en in top hijschen der op de Citadel afgeschoten Nederlandsche Vlag, en daarbij zeer moedig gedrag (2); welke

(1) Vergelijk hetgeen hierboven werd medegedeeld, bl. 55, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 116 en 133

(1) Vergelijk hierboven bl. 106.

decoratiën door mij, met de vereischte plegtigheid, aan voornoemde Ridders zijn uitgereikt.

Tevens vereer ik mij, Uwe Excellentie hierbij over te leggen het bij mij ingekomen rapport van den Luitenant 1^e klasse MEESMAN (1), betrekkelijk het gebeurde met zijn' onderhebbenden bodem, Z. M. kanonneerboot N°. 8; waaruit Uwe Excellentie zal ontwaren, dat die bodem ongelukkigerwijze in 's vijands handen is gevallen. Het is met leedwezen, dat ik uit dat rapport bespeurd heb, dat hij kommanderende Officier eenigermate van mijne geheime instructie, welke ik de eer had Uwe Excellentie kenbaar te maken (2), is afgeweken, en dat vaartuig alzoo niet is vernield geworden met verlating van hetzelfde; hetgeen waarschijnlijk eenigermate is toe te schrijven aan het geweldig geweervuur, dat van beide oevers op dat vaartuig is aangerigt, en daardoor eenige verwarring zal veroorzaakt hebben.

Naar men zegt, is dat vaartuig, bij het vertrek der Franschen, verder in de handen der Belgen overgeleverd; en zulks moge tot bewijs strekken, wat, naar alle waarschijnlijkheid, het lot der geheele Divisie zoude geweest zijn, indien ik niet, *eigener gezag*, de geheele verantwoordelijkheid op mij nemende, tegen de opinie van eenige Heeren Leden van den Raad van Defensie, in dat hagchelijk oogenblik had gehandeld; welke mijne handelwijze ik mij vlei, dat de goedkeuring van het Gouvernement zal mogen wegdragen.

De Kapitein ter Zee, in krijgsgevangenschap te Aire.

KOOPMAN.

(1) Zie hetzelfde hierboven, Bijlage M, bladz. 168 en 169.

(2) Zie de Loop-order van 22 December 1832, hierboven, Bijlage L, bladz. 166 en 167.

A N T W O O R D.

's Gravenhage 21. Januarij 1833.

WelEdele Gestrenge Heer!

Het Departement van Oorlog biedt mij heden de gelegenheid aan, om aan den Generaal Baron CHASSÉ brieven voor UWEd.G. te doen toekomen, waarvan ik dan ook, alhoewel mij de tijd zeer kort is gelaten, zoo veel mogelijk gebruik zal maken.

1°. Kan ik U melden, dat het duplicaat-pakket, d. d. 8 Januarij uit *Aire* geschreven, met alle daarbij behorende bijlagen, houdende verslag wegens hetgeen voorgekomen is sedert de neming, en den opgemaakten staat der manschappen, alsmede een' particulieren brief, d. d. 9 Januarij uit *Aire*, Depart. *Pas de Calais*, aan mij toegezonden, behoorlijk ontvangen zijn.

2°. Dat ik geene gelegenheid sedert dien tijd heb kunnen vinden om UEd.Gestr. te antwoorden; doch dat niets is verzuimd van datgene, hetwelk ik vermeende, in het belang van U en Uwe onderhoorigen, te moeten en te kunnen in het werk stellen.

Ik heb al dadelijk na het ingekomen rapport, waarbij Uw Kommandement, door de vernieling der vaartuigen, een einde heeft genomen, dat rapport zelve, bekleed met eenige inlichtingen, door mij, d. d. 26 December ll., aan Zijne Majesteit ingezonden, met dat gunstig gevolg, dat onze geëerbiedigde Koning dadelijk daarop heeft gevorderd eene opgave, of het bovengemelde rapport ook tot eene bijzondere voordragt aangaande Uw persoon, aanleiding gaf.

Hoedanig ik daaraan heb beantwoord, hope ik in de

gelegenheid te zullen zijn, UWEd.Gestrenge in persoon kopijelijk te kunnen doen zien. Ik heb daarin Zijne Majesteit te kennen gegeven, dat, ofschoon UWEd.G. reeds lang, wegens Uwe Militaire diensten, allergunstigst bij het Gouvernement bekend staat, door *de daarstelling der vernieling, en de moeilijkheid daartoe, in de kritieke omstandigheden waarin U.E.G. zich bevond*, het zegel van trouw op Uwe gansche dienst hebt gedrukt.

Ik heb echter daarbij moeten voegen, dat de Generaal Baron CHASSÉ zich voorbehouden hebbende, spoedig een generaal rapport in te zullen zenden, men zulks diende af te wachten; hetgeen dan ook alzoo is geresolveerd.

Dit rapport door den Generaal Baron CHASSÉ omtrent U zelve, omtrent de benoeming tot Ridders van de Militaire Willems-Orde van een' Adelborst en drie matrozen, en de verdere voordragt door UWE.G. omtrent de verdere Officiëren, enz., is dan ook ingekomen, en dadelijk, met aandrang, aan Z. K. H. den Admiraal en Kolonel-Generaal aangeboden, waar het echter tot nog verbleven is. *Oogenblikkelijk krijg ik redenen om spoedigen afloop te vermoeden.* (1)

Zoo ook heb ik reeds den 9^e eene voordragt aan Zijne Majesteit gedaan, om voor alle de Officiëren en Schepelingen onder Uw bevel gediend hebbende, de delegatiën, op hunne betrekkingen gepasseerd, te doen doorloopen, even als wanneer zij zich buiten 's Lands bevinden; doch dit stuk of de dispositie daarop, is nog niet ingekomen; denkelyk dat het als nog bij de Financiën onder handen is, waardoor ik als nu ook verhinderd worde, voort te gaan met eene voordragt omtrent de

(1) De *cursief* gedrukte woorden waren door den Directeur-Generaal met potlood op den kant geschreven.

toelage voor de Schepelingen, in verband met hetgeen bij de Land-armée plaats vindt, aangezien zulks in de berekening daarvan, volstrekt noodzakelijk geacht wordt.

Mij is het echter voorgekomen, dat het aan de Heeren Officieren en Schepelingen niet onaangenaam zal zijn, wanneer ik hen in de eerstdringende behoeften, tijdens deze hunne ongelukkige omstandigheden, zoo spoedig mogelijk te hulp kome, al is het dan ook ten hunnen eigen koste. Ik heb bevonden, dat het laatste kwartaal of Zeetractement nog niet aan hen uitbetaald was tijdens de neming, en dien ten gevolge dadelijk order gesteld tot de opmaking van eene dispositie, welke U WEd.Gestr. hiernevens zal geworden, en waarbij U WEd.G. wordt geautoriseerd om, zoo voor U WEd.G. zelfen als voor de Officieren en andere Schepelingen, over het laatste $\frac{1}{4}$ van het jaar Zeetractement en $\frac{1}{4}$ soldij, bij wissel op het Departement te disponeren, in maniere zoo als bij die dispositie wordt voorgeschreven.

Aangenaam zal het mij zijn, spoedig door U WEd.G. van de ontvangst dezer geaccuseerd te worden, en verzoeken, U WEd.G. zich verzekerd gelieft te houden, zoo ook alle de Officieren en Schepelingen onder Uw bevel gediend hebbende, van de algemeene achting en deelneming hier te Lande, en bijzonder bij het Departement van Marine.

De Directeur-Generaal voor de Marine,

C. J. WOLTERBEEK.

INHOUD.

OPDRAGT.

Toewijding aan mijne Wapenbroeders. — Wáárom tot dus verre gezwegen. — Wáárom nu geschreven. — Uit welke bronnen geput. — Met welk oogmerk geschreven. bladz. v—xii.

INLEIDING.

Bevel over de korvet de Komeet. — Reis naar <i>Oost-Indië</i> . — Verblijf aldaar	bladz. 1.
Terugreis naar het Vaderland	" 2 en 3.
Aankomst ter reede van <i>Vlissingen</i>	" 4.
Opvaart naar <i>Antwerpen</i>	" 5.
Bepaling van het onderwerp van dit Geschrift. "	6.

EERSTE AFDEELING.

Van October 1830 tot Februarij 1831.

Scheepsmagt vóór <i>Antwerpen</i> ; 3 Oct. 1830. —	
Voortgang van den Belgieschen opstand	" 7.
Gisting in <i>Antwerpen</i>	" 9.
De Generaal CHASSÉ betreft de Citadel van <i>Antwerpen</i> . — De Prins van Oranje komt te <i>Antwerpen</i> . "	10.
Artillerie-behoefden, door de Schepelingen in veiligheid gebragt. — Gevecht bij <i>Antwerpen</i>	" 11.
Inundatie om het <i>Vlaamsche Hoofd</i> . — Plundering door het <i>Antwerpsche</i> graauw, van een schip met wapenen geladen	" 12.
De muitelingen worden meester van de stad... "	13.
Tusschenkomst van aanzienlijken uit <i>Antwerpen</i> , bij den Generaal CHASSÉ en bij de flotille	" 15.
Versterking der flotille vóór <i>Antwerpen</i>	" 17.
De troepen vóór de Citadel, bestookt	" 18.
De boot N ^o . 4 lost het eerste kanonschot op de muitelingen. — De muitelingen vlugten	" 19.

Brand in het Arsenaal, in het Entrepôt, enz...	bladz.	20.
Bombardement van <i>Antwerpen</i>	"	21.
De muitelingen beschieten de flotille met geschut. --		
Eene bezending uit <i>Antwerpen</i> , bewerkt bij den		
Generaal CHASSÉ het ophouden van het gevecht...	"	23.
Schending van het gesloten verdrag. — Dood van		
den Luitenant ter Zee KLINKHAMER	"	24.
Wapenstilstand getroffen	"	25.
Ik word benoemd tot Chef van den Generalen Staf.	"	27.
Zending, in die hoedanigheid, naar <i>Antwerpen</i> .	"	28.
Versterking van het Escader vóór <i>Antwerpen</i> . —		
Algeheele wapenstilstand	"	31.
De groote schepen vertrekken van vóór <i>Antwerpen</i> .		
Als oudste Officier, word ik Chef van het Escader vóór		
<i>Antwerpen</i>	"	32.
Indeeling der Zeemagt op de <i>Schelde</i> , in drie Divisiën.		
Nadere bepaling van het onderwerp van dit Geschrift.	"	33.
De Komeet dreigt door storm tegen de kade		
te slaan, en door het graauw overrompeld te worden. —		
Moedig aanbod en besluit van den Luitenant ter Zee		
voigt. — Belofte van alle de kommanderende Offi-		
cieren, om zijn voorbeeld te volgen.....	"	34.
De Komeet en de Gier gaan af naar <i>Vlissingen</i> .	"	35.
Versterking der flotille vóór <i>Antwerpen</i> , met vijf		
kanonneerbooten. — Positie der flotille bij ijsgang.	"	36.
Algemeene beschouwing van de diensten, door de		
flotille <i>doorgaande</i> vóór <i>Antwerpen</i> bewezen	"	37.
Duivenpost en geheime correspondentie, door mij		
met <i>Antwerpen</i> ingesteld en onderhouden.....	"	38.
De contra-revolutionnaire partij in <i>België</i>	"	40.
Schending van het consigne, door een Belgiesch		
vaartuig, 11 Januarij 1831	"	42.
De Luitenant SCHUIT lost een <i>scherp</i> kanonschot		
op het gemeen. — Zijn post aan den Luitenant ter		
Zee VAN SPEIJK toevertrouwd	"	43.
Heldendood van VAN SPEIJK.....	"	44.
De overblijfselen van zijn lijk. — Zijn ridderkruis.	"	46.
Zijne overgebleven Schepelingen	"	47.
Verklaringen, door hen <i>vóór</i> en <i>na</i> hunne uit-		
levering afgelegd.....	"	48.
De mast van de boot van VAN SPEIJK	"	49.

TWEEDE AFDEELING.

Van Februarij 1831 tot November 1832.

Schending van den wapenstilstand door den vijand, door het aanleggen en bewapenen der forten beneden <i>Antwerpen</i>	bl. 52-54.
Mijne ernstige en herhaalde vertoogen daartegen, bij de Hooge Regering en bij den vijand.....	" 55.
Spanning tusschen de partijen.....	" 56.
Bezitmeming door de onzen, der lunette <i>St. Laurent</i> „	57.
Aanval op die sterkte. — Aanval op de flotille „	58.
Algemeen vuur van de schepen.....	" 59.
Het fort <i>St. Marie</i> geoccupeerd. — Eene coupure bij <i>Pijp-Tabak</i> gemaakt. — Bevel over den oever tegenover de Citadel, mij opgedragen.....	" 61.
Plan eener inundatie, door mij voorgedragen ter verijdeling van de tot stand gebragte afsnijding der gemeenschap met de <i>Beneden-Schelde</i> . — De coupure bij het fort <i>Burght</i> komt tot stand.....	" 62.
De parlementaire vlag 5 Aug. 1831 neêrgehaald „	64.
De Scheepsmagt stoomt naar <i>Rupelmonde</i>	" 65.
Vier koopvaardijschepen genomen.....	" 66.
Batterij bij <i>Burght</i> , door de onzen vermeersterd. — Terugkomst der flotille vóór <i>Antwerpen</i>	" 69.
Aanval van den vijand op de Citadel.....	" 70.
Tusschenkomst van den Generaal <i>BELLIAARD</i> ...	" 71.
Overeenkomst daaruit geboren. — 's Konings bevelen worden gevraagd.....	" 72.
Antwoord des Konings.....	" 73.
Ontslag der vóór <i>Rupelmonde</i> gemaakte prijzen „	"
Digting der beide coupures, bevolen.....	" 74.
Sterkte der flotille vóór <i>Antwerpen</i> . — De stoomboot <i>Chassé</i>	" 76.
Belgiesche batterij aan den <i>Blokkeersdijk</i> . — Vruchteloze vertoogen, deswege door mij gedaan „	77.
Aanvallen op mijn persoon. — Plan om mij op te ligten, verijeld.....	" 78.
Berigt omtrent eene zamenzwering op de Citadel „	79.
Aanslag tot vergiftiging van den Generaal <i>CHASSÉ</i> en zijne dischgenooten	" 80.

De cholera-morbus op het <i>Vlaamsche Hoofd</i> ...bladz.	81.
Gerucht van het hervatten der vijandelikheden.. "	84.

DERDE AFDEELING.

Van November 1832 tot Junij 1833.

Verband van de verdediging der Citadel van <i>Antwerpen</i> , tot het onderwerp van dit Geschrift..... "	87.
Raad van Verdediging der Citadel..... "	88.
Behoeftte aan materieel, hoe door de Genie verantwoord. - Hulp van de Scheepsmagt bij den aanvoer. - Verdedigingsmiddelen van het <i>Vlaamsche Hoofd</i> . "	89.
Mijne verantwoording deswege, gedekt..... "	90.
De Citadel wordt opgeëischt. — 's Vijands onregtschappen handelingen	91.
Antwoord op de opëisching der Citadel..... "	"
Begin van den partiëelen strijd. - De forten <i>Austruweel</i> en <i>Burght</i> worden opgeëischt. — Mijn antwoord "	92.
Verandering van positie der flotille. — De vervolgende vijand, door de Marine verdreven	93.
Stremming der gemeenschap met het Vaderland. — Welke orders aan de tweede Marine-divisie gegeven "	94.
Verandering van positie der flotille..... "	95.
De flotille wordt zwaar geteisterd	96.
Nadering des vijands..... "	97.
De flotille slaags bij <i>Burght</i> en bij het <i>Melkhuis</i> . — Een detachement matrozen op de Citadel gedebarqueerd..... "	99.
Deerlijke toestand der zieken en gekwetsten op de Citadel. — Mijn voorstel, om eenigen naar het <i>Vlaamsche Hoofd</i> te vervoeren	100.
Verlies van onze éénige overgebleven stoomboot. "	101.
Verandering van positie der flotille..... "	102.
Versterking der bewapening van het fort <i>Burght</i> . -- Een detachement van 350 matrozen wordt georganiseerd om, onder mijne aanvoering, de bres te bezetten "	103.
Aanval op de lunette <i>Sz. Laurent</i>	104.
Neêrlands banier stort neder, doch wordt door een' matroos weder geheschen	106.
Granaten op de Citadel door de Marine aangebragt "	107.

Aanval op het ravelijn-hulppoort afgeslagen. — Eene bezending granaten door de Marine op de Citadel aangebragt	bladz.108.
De monster-mortier tegen de Citadel. — Verandering in de positie der flotille. — Gevecht der flotille bij het fort <i>Burght</i>	" 111.
Trouw der Officieren van Gezondheid. — Het einde der verdediging van de Citadel, is te voorzien ...	" 112.
De gevolgen daarvan, voor de flotille	" 113.
Bevelen, dienovereenkomstig door mij gegeven.	" 114.
Mijne papieren in veiligheid	" 115.
In den Raad van Verdediging het aanstaande einde der verdediging, aangekondigd. — Mijn advijs deswege. — Waartoe de meerderheid besloot	" 116.
Hoofdvoorwaarde der door de onzen aangeboden kapitulatie, met betrekking tot de flotille	" 117.
De door ons voorgestelde kapitulatie verworpen, en eene andere van den vijand, aangenomen. — Wat dáárin werd bepaald ten aanzien der flotille. — Ik weiger daarin toe te stemmen. — Ik vraag en bekom mijn ontslag van onder het Opperbevel van den Generaal CHASSÉ	" 119.
Een additionneel artikel in de kapitulatie gevoegd ..	" 120.
Ik raadpleeg de kommanderende Officieren over het <i>doorslaan</i> door de flotille. — Ik geef sein om onder zeil te gaan. — Orders aan de op de polders gestationneerde schepen	" 121.
Het afzeilen van het gros der flotille, blijkt onmogelijk te zijn. — Ik geef order om die te vernielen.	" 122.
Ik doe de op de polders zijnde schepen verbranden.	" 122.
Hoe alle vlaggen en wimpels aan 's vijands bemagtiging zijn onttrokken	" 123.
De Citadel, door den vijand geoccupeerd	" 125.
De bezetting der Citadel ontwapend. — De vijand occupeert het <i>Vlaamsche Hoofd</i> en onderhoorige forten. — Ontwapening der Infant. en Artill. aldaar.	" 126.
De Officieren der Marine ontwapend	" 127.
Ik word van het <i>Vlaamsche Hoofd</i> vervoerd. — De Luitenant BRUINING vergezelt mij	" 128.
Het kommando door mij aan de drie oudste Officieren opgedragen	" 129.

Ik kom vóór den Maarsch. GÉRARD. Zijne bejegening.	blz. 130.
Ik word naar den Chef van den Franschen Generalen Staf gevoerd. Zijne grieven tegen mij, wederlegd.	" 131.
Ik moet mijn zijdgeweel afleggen	" 132.
De L' BRUINING wordt van mij weggezonden. —	
In zijne plaats komt de Adelborst VAN DE VELDE.	" 133.
Mijn zijdgeweel wordt mij terug gegeven. — Ik word naar de Citadel gevoerd.....	" 135.
Ik ontmoet mijne Schepelingen. — Ontmoeting van den Generaal CHASSÉ en zijnen Staf	" 136.
De Citadel verlaten. - Het eereteeken <i>de Vijfhoek</i> .	" 137.
Ik stel mij <i>te voet</i> aan het hoofd mijner Schepelingen, en wáárom.....	" 138.
Moeijelijke togt naar <i>Aire</i> in <i>Frankrijk</i> . — Ontberingen en ellende door de Schepelingen geleden.	" 139.
Hunne houding daaronder. — Vaderlandsche giften verzachten het lot der Schepelingen.....	" 140.
Namen der Officiëren, deelgenooten in mijne krijgsgévangenschap	" 141.
Einde onzer krijgsgévangenschap, — Terugtogt naar het Vaderland. — Aankomst te <i>Vlissingen</i> .	" 142.
Mijne ontmoeting met den Koning en Zijn Gezin. - Mijne korte rust	" 143.
Besluit. Afscheidsgroet aan mijne Wapenbroeders.	" 144.

BIJLAGEN.

- A. bladz. 27. Order van den Generaal CHASSÉ, den Luit^t. Kolonel KOOPMAN benoemende tot Chef van den Generalen Staf, en den Luit^t. ter Zee BLOK tot fungerend Adjutant... bladz. 147.
- B. bladz. 45. Rapport van den Kapitein-Luitenant ter Zee KOOPMAN aan den Directeur-Generaal voor de Marine, van den 5. Februarij 1831, betreffende den heldendood van VAN SPEIJK
- C 1. bladz. 46. Brief van den Kapitein-Luitenant ter Zee KOOPMAN aan den Belgieschen Generaal VAN DER SMISSEN, van den 9. Febr. 1841, tot uitlevering van de overblijfselen van VAN SPEIJK
- C 2. bladz. 46. Brief van den Kapitein-Luitenant ter Zee

- KOOPMAN aan den Belgieschen Generaal NYPELS, van 10 Febr. 1831, ten zelfden einde..... bladz. 151.
- D. bladz. 46. Brief van den Kapitein-Luitenant ter Zee KOOPMAN aan den President der Kamer van Koophandel te *Antwerpen*, van den 13. Febr. 1831, nopens de overblijfselen van het lijk van VAN SPEIJK bladz. 152.
- E. bladz. 47. Brief van den Kapitein-Luitenant ter Zee KOOPMAN aan den Directeur-Generaal voor de Marine, van 20 Feb. 1831, nopens de overblijfselen van het lijk van VAN SPEIJK. bladz. 153.
- F. bladz. 47. Brief van den Kapitein-Luitenant ter Zee KOOPMAN aan den Belgieschen Generaal VAN DER SMISSEN, van 6 Febr. 1831, betreffende de uitlevering der overgebleven Schepelingen van VAN SPEIJK. — Herinnering aan het voorgevallene met de Komeet, op 19 Dec. 1830 bladz. 155.
- G. bladz. 49. Brief van den Kapitein ter Zee KOOPMAN aan den Directeur-Generaal voor de Marine, van 4 Maart 1832, ten geleide van een proces-verbaal van opneming van den mast der kanonneerboot N°. 2, gekommandeerd geweest door den Luitenant VAN SPEIJK..... bladz. 156.
Hetzelve proces-verbaal, van 29 Febr. 1832.... bladz. 157.
- H. bladz. 49. Dispositie van den Directeur-Generaal voor de Marine J. C. RIJK, van 14 Julij 1842, betreffende de plaatsing van den mast der kanonneerboot N°. 2, vóór het Koninklijk Instituut voor de Marine te *Medemblik*..... bladz. 159.
- I. Bladz. 50. Proces-verbaal van 21 Julij 1842, betreffende de echtheid van dien mast bladz. 161.
- K. Bladz. 90. Memorie van den Kapitein ter Zee KOOPMAN, betreffende de verdedigingsmiddelen van het *Vlaamsche Hoofd* en de forten *Austruweel* en *Burght*, van den 22. Nov. 1832, ingediend en in de notulen van den Raad van Verdediging der Citadel opgenomen den 23 Nov. 1832. bladz. 163.
- L. bladz. 115. Loop-order van den Kapitein ter Zee KOOPMAN, aan de kommanderende Officieren van Z. M. kanonneerbooten vóór *Antwerpen*, van 22 Dec. 1832, opzigtens de vernietiging der flotille en hare bewapening..... bladz. 166.
- M. bladz. 121. Rapport van den Luitenant ter Zee 1^e klasse MEESMAN, van 8 Jan. 1833, aangaande de overmeestering der kanonneerboot N°. 8, door het Fransche leger. bladz. 168.

- N. bladz. 129 en 135. Rapport van de Luitenants ter Zee 1^e klasse ALLEWAERT, SCHRÖDER en BAARS aan den Directeur-Generaal voor de Marine, van 26 Dec. 1832, nopens den stand der zaken, en het gebeurde na de wegvoering van den Kapitein ter Zee KOOPMAN... bladz. 169.
- O. bladz. 132. Koninkl. besluit van 16 Mei 1833, waarbij aan den Kapitein ter Zee KOOPMAN wordt vergund het aannemen, en zoo in als buiten dienst dragen van eenen hem aangeboden Eeredegen; — met het verzoekschrift van eenige Amsterdamsche ingezetenen, daartoe strekkende. bladz. 172.
- P. bladz. 132. Rapport van den Luitenant ter Zee 2^e klasse BRUINING aan den Directeur-Generaal voor de Marine, van 28 Dec. 1832, nopens zijn wedervaren en dat van den Kapitein ter Zee KOOPMAN, toen hij laatstgenoemden naar het Fransche Hoofdkwartier had vergezeld... bladz. 174.
- Q 1. bladz. 138. Dag-order van den Directeur-Generaal voor de Marine, van 28 Maart 1832, ter gelegenheid van de uitreiking van het *Metalen Kruis* aan de Zeemagt vóór *Antwerpen* bladz. 178.
- Q 2. Extract-Koninklijk besluit van 31 Mei 1833. bladz. 179.
- Q 3. Dag-order van den Directeur-Generaal voor de Marine, bij de uitreiking van het *Ereteecken ter gedachtenis aan de verdediging der Citadel van Antwerpen*, aan de Scheepsmagt vóór *Antwerpen*, van 19/24 Augustus 1833. bladz. 180.
- Q 4. Brief van de Commissie van erkenenis voor de strijders op de Citadel van *Antwerpen* en *de Schelde*, van 22 Oct. 1834, ten geleide van een' Eerepenning. bladz. 182.
- R 1. bladz. 140. Rapport van den Kapitein ter Zee KOOPMAN aan den Directeur-Generaal voor de Marine, van 8 Jan. 1833, betrekkelijk zijn wedervaren en dat van zijne onderhebbers, sedert zijne wegvoering van het *Vlaamsche Hoofd*, tot aan de aankomst als krijgsgevangenen te *Aire* in *Frankrijk* bladz. 183.
- R 2. Antwoord van Zijne Excellentie, gedagteekend 21 Januarij 1833 bladz. 190.
-

